

Erik Henningsen
Evelyn Dyb
Yuri Kasahara
Susanne Søholt
Kristian Rose Tronstad

Avtalt selvbosetting blant flyktninger

NIBR

By- og regionforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Avtalt selvbosetting blant flyktninger

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2010:3	Desentraliserte asylmottak og bosetting
Samarbeidsrapport NIBR/Fafo 2012	Møte mellom internasjonalt arbeidsmarked og nasjonalt boligmarked
NIBR-rapport 2012:5	“Derfor blir vi her” - innvandrere i Distrikts-Norge
NIBR-rapport 2014:16	Bolig og folkehelse – hva er sammenhengen?
NIBR-rapport 2015:2	Introduksjonsprogram for flyktninger i norske kommuner

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
post@nibr.hioa.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Erik Henningsen
Evelyn Dyb
Yuri Kasahara
Susanne Søholt
Kristian Rose Tronstad

Avtalt selvbosetting blant flyktninger

NIBR-rapport 2016:5

Tittel: Avtalt selvbosetting blant flyktninger

Forfatter: Erik Henningsen, Evelyn Dyb, Yuri Kasahara,
Susanne Søholt, Kristian Rose Tronstad

NIBR-rapport: 2016:5

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-8309-102-1 (trykt)
978-82-8309-103-8 (elektronisk)

Prosjektnummer: 3510

Prosjektnavn: FoU-prosjekt om flyktninger som finner bolig på egen
hånd

Oppdragsgiver: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Prosjektleder: Erik Henningsen

Referat: Rapporten er basert på en spørreundersøkelse blant
kommuner og asylmottak om avtalt selvbosetting og
beskriver omfang og utbredelse av ordningen og
praksiser i kommunene.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Mars 2016

Antall sider: 131

Pris: 250,-

Utgiver: By- og regionforskningsinstituttet NIBR
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO
Telefon: (+47) 67 23 50 00
E-post: post@nibr.hioa.no

Vår hjemmeside: <http://www.hioa.no/nibr>

Trykk: Allkopi
Org. nr. NO 997058925 MVA
© NIBR 2016

Forord

Denne rapporten om bosettingsklare flyktninger som finner bolig på egen hånd er laget på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Rapporten presenterer resultatene fra spørreundersøkelser om avtalt selvbosetting som har blitt gjennomført blant utvalgte kommuner og asylmottak. Et overordnet mål er å kartlegge kommunenes praksiser der det er åpnet opp for selvbosetting og peke på eksempler på god praksis. Rapporten er et resultat av første del av et større prosjekt, og sluttrapporten som skal foreligge i desember 2016 vil i hovedsak analysere konsekvenser av avtalt selvbosetting.

Avtalt selvbosetting er en ny strategi for bosetting av flyktninger, praktisert av rundt 140 kommuner og bydeler spredt ut over hele landet. I et flertall av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting, så gjelder dette kun noen få flyktninger. Flertallet prøver ut selvbosetting som et supplerende tiltak, og da fortsatt på en noe usystematiske måter. Samtidig finnes det kommuner som nå bruker avtalt selvbosetting på en mer strategisk og systematisk måte. De gode praksisene man finner dreier seg om tiltak og ordninger som gjør kommunenes praksiser på dette området mer forutsigbare, gjennomsiktede og oversiktlige.

Vi vil med dette takke alle kommuner og asylmottak som besvarte undersøkelsen, representanter for kommuner, IMDi og UDI vi har intervjuet og medlemmene av referansegruppen. Vi vil også takke Unni Aarflot og IMDi for godt samarbeid som oppdragsgiver.

Prosjektets første del har blitt utført av et prosjektteam fra NIBR. Erik Henningsen har vært prosjektleder og skrevet rapporten bortsett fra avsnitt 1.3-1.9, som er skrevet av Kristian Rose Tronstad. Erik Henningsen og Yuri Kasahara har utformet og gjennomført spørreundersøkelsene. Kristian Rose Tronstad har utført statistiske analyser. Evelyn Dyb, Susanne Søholt og Kristian Rose Tronstad har kvalitetssikret arbeidet gjennom prosjektet.

Oslo, mars 2016

Geir Heierstad
Forskningssjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt.....	4
Figuroversikt	5
Sammendrag.....	9
Summary	15
1 Innledning.....	21
1.1 Avtalt selvbosetting som bosettingsstrategi	21
1.2 Problemstillinger	24
1.3 Data og metode.....	25
1.4 Web-survey	25
1.5 Frafall.....	26
1.6 Registerdata.....	28
1.7 Variabler	28
1.8 Intervjuer.....	30
1.9 Metode.....	30
2 Omfang og utbredelse av avtalt selvbosetting i kommunene.....	31
2.1 Kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting.....	31
2.1.1 Mange kommuner praktiserer avtalt selvbosetting, men dette gjelder ofte få flyktninger	35
2.2 Former for selvbosetting.....	36
2.2.1 Bosettingsmodellen og avtalt selvbosetting	40
2.3 Ikke-avtalt selvbosetting.....	42
2.4 Kommunal boligformidling til flyktninger	43
2.5 Kommuner som ikke praktiserer avtalt selvbosetting	44
2.6 Flyktninger som etablerer seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting	47
2.7 Ressurssterke blant «de svake»	50
2.8 Hvordan bør avtalt selvbosetting flyktninger?	53

2.9	Fører avtalt selvbosetting til økt tempo og kapasitet i bosettingsarbeidet?	55
2.10	Fører avtalt selvbosetting til økt bosetting av flyktninger?	57
2.11	Oppsummering	63
3	Rutiner og praksis ved avtalt selvbosetting	66
3.1	Utfordringer knyttet til avtalt selvbosetting	66
3.1.1	Utfordringer ved avtalt selvbosetting for kommunene	67
3.1.2	Avtalt selvbosetting og utfordringer for asylmottakene	68
3.2	Utvikling av praksis for avtalt selvbosetting i kommuner og på asylmottak	72
3.2.1	Kjøreregler i kommunene	72
3.2.2	Praksiser i mottakene	74
3.3	Samarbeid om avtalt selvbosetting	77
3.4	Informasjonsformidling om avtalt selvbosetting	84
3.4.1	Får flyktningene nok informasjon?	88
3.4.2	Behov for en landsomfattende oversikt	90
3.5	Kommunenes krav og rutiner ved forespørsler om avtalt selvbosetting	91
3.6	Oppsummering	99
4	God praksis for avtalt selvbosetting	102
4.1	Formalisering	103
4.2	Organisering	103
4.3	Målgrupper og vilkår	104
4.4	Økonomiske virkemidler	104
4.5	Informasjonsformidling lokalt og sentralt	105
4.6	Kontakt mellom kommuner og utleiery i det private boligmarkedet	106
	Referanser	107
	Vedlegg 1 Spørreskjema til kommuner og asylmottak	108

Tabelloversikt

Tabell 1:	<i>Respons etter sentralitet og region.....</i>	27
Tabell 2:	<i>Gjennomsnittlig antall bosatte flyktninger i 2015, etter praksis med selvbosetting, region og sentralitet</i>	59
Tabell 3:	<i>Bosatte flyktninger per tusen innbygger, etter praksis med selvbosetting, region og sentralitet.....</i>	60
Tabell 4:	<i>Prosentvis økning i bosetting fra 2014 til 2015, etter region og sentralitet.....</i>	61
Tabell 5:	<i>Resultat lineær regresjon, bosetting av flytninger i 2015 per tusen, etter selvbosetting, region, sentralitet og befolkningsstørrelse.....</i>	62

Figuroversikt

Figur 1:	<i>Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?.....</i>	32
Figur 2:	<i>Kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting.....</i>	33
Figur 3:	<i>Kommuner. Hvor vanlig var det at flyktninger etablerte seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?36</i>	
Figur 4:	<i>Kommuner. Din kommune hadde takket ja til å bosette flyktningen for vedkommende fant bolig på egen hånd i kommunen.....</i>	38
Figur 5:	<i>Kommuner. Flyktningen hadde ennå ikke blitt tildelt en kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune.....</i>	39
Figur 6:	<i>Kommuner. Flyktningen hadde blitt tildelt en annen kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune. Flyktningen fikk bosettingen i din kommune godkjent.....</i>	40
Figur 7:	<i>Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene? (Kommuner som har svart nei på om de praktiserer avtalt selvbosetting).....</i>	42
Figur 8:	<i>Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene? (Kommuner som har svart ja på om de praktiserer avtalt selvbosetting).....</i>	43
Figur 9:	<i>Kommuner. Har din kommune tidligere bosatt flyktninger gjennom avtalt selvbosetting?.....</i>	45
Figur 10:	<i>Kommuner. Hva er grunnen til at kommunen ikke praktiserer avtalt selvbosetting?.....</i>	45
Figur 11:	<i>Kommuner. På bakgrunn av det du/din kommune vet om avtalt selvbosetting, er dette noe kommunen vil satse på/ oppmuntre til i framtiden?.....</i>	47

Figur 12:	<i>Kommuner. Er det spesifikke busholdningstyper som etablerer seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting?</i>	48
Figur 13:	<i>Asylmottak. Hvordan er kjønnsfordelingen blant beboere som finner bolig på egen hånd?</i>	49
Figur 14:	<i>Asylmottak. Hva er familiesituasjonen blant beboere som bosetter seg på egen hånd?.....</i>	50
Figur 15:	<i>Asylmottak. Etter din vurdering, hvordan er utdanningsnivået blant beboere som finner bolig på egen hånd?</i>	52
Figur 16:	<i>Asylmottak. Etter din vurdering, hvilke motiv(er) har beboere for å finne bolig på egen hånd i en kommune?</i>	53
Figur 17:	<i>Kommuner. Hvilke typer bolig flytter avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis inn i ?</i>	54
Figur 18:	<i>Kommuner. Hvordan finner avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis bolig?.....</i>	54
Figur 19:	<i>Kommuner. Hvem leier selvbosatte flyktninger vanligvis bolig av?</i>	55
Figur 20:	<i>20 Kommuner. Avtalt selvbosetting... ..</i>	56
Figur 21:	<i>Kommuner. Avtalt selvbosetting har generelt ført til at flyktninger bosettes raskere enn før.....</i>	57
Figur 22:	<i>Kommuner. Avtalt selvbosetting har ført til at noen grupper av flyktninger bosettes raskere enn før.....</i>	57
Figur 23:	<i>Kommuner. Avtalt selvbosetting har ført til at kommunen bosetter flere flyktninger enn før</i>	58
Figur 24:	<i>Kommuner. Avtalt selvbosetting har....</i>	67
Figur 25:	<i>Asylmottak. Opplever dere at det finnes hindringer eller "flaskehals" for at beboere kan finne bolig på egen hånd.....</i>	69
Figur 26:	<i>Kommuner. Hender det at din kommune avslår forespørsler fra flyktninger om avtalt selvbosetting?.....</i>	70
Figur 27:	<i>Kommuner. Hva er grunnene til at din kommune har avslått forespørsler om avtalt selvbosetting?</i>	71
Figur 28:	<i>Kommuner. Har kommunen utviklet egne nedskrevne kjøreregler, retningslinjer eller lignende for håndtering av avtalt selvbosetting?</i>	73
Figur 29:	<i>Kommuner. 13. Hva omhandler din kommunes kjøreregler/ retningslinjer for håndtering av avtalt selvbosetting?.....</i>	74
Figur 30:	<i>Asylmottak. Er mottaket kjent med at beboere kan finne bolig i en kommune på egen hånd etter avtale med kommunen og IMDI?.....</i>	75

Figur 31:	<i>Asylmottak. 12. Hvilke av de følgende tema blir det informert om i løpet av bosettingsamtalen?</i>	76
Figur 32:	<i>Asylmottak. På hvilke måter hjelper mottaket beboere som er på boligjakt?</i>	77
Figur 33:	<i>Kommuner. Har din kommune etablert fast samarbeid med andre offentlige etater/aktører om håndtering av avtalt selvbosetting?</i>	78
Figur 34:	<i>Kommuner. Hvem samarbeider kommunen med om avtalt selvbosetting?</i>	79
Figur 35:	<i>Kommuner. Gi en vurdering av hvor godt samarbeidet med disse etatene/aktørene om avtalt selvbosetting fungerer</i>	81
Figur 36:	<i>Kommuner. Når din kommune benvider seg til IMDIs regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting, hvor lang tid tar det vanligvis å få en avklaring på om dette godkjennes av IMDi?</i>	82
Figur 37:	<i>Kommuner. Hender det at det tar så lang tid å få avklaring fra IMDIs regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting at flyktningen mister boligen?</i>	83
Figur 38:	<i>Kommuner. Informerer kommunen bosettingsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting?</i>	85
Figur 39:	<i>Kommuner. Hvordan informerer kommunen bosettingsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig.</i>	86
Figur 40:	<i>Kommuner. Hva slags informasjon formidler din kommune til bosettingsklare flyktninger? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig</i>	87
Figur 41:	<i>Asylmottak. Har mottaket tilstrekkelig informasjon til å gi råd og veiledning til beboere som ønsker å bosette seg selv etter avtale?</i>	89
Figur 42:	<i>Asylmottak. Hvilke typer informasjon er det mottaket mangler?</i>	89
Figur 43:	<i>Kommuner. Har din kommune definerte målgrupper blant flyktninger som oppfordres til avtalt selvbosetting?</i>	92
Figur 44:	<i>Kommuner. Hvilke flyktninger inngår i målgruppen for avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig</i>	93
Figur 45:	<i>Kommuner. Har din kommune fastlagt et krav til varigheten på husleiekontrakter som inngås ved avtalt selvbosetting?</i>	94

Figur 46:	<i>Kommuner. Stiller din kommune krav til standarden på boliger flyktninger finner selv for at boligen skal godkjennes?.....</i>	96
Figur 47:	<i>Kommuner. Inspiserer representanter for din kommune boliger flyktninger har funnet selv når det kommer forespørsler om avtalt selvbosetting?</i>	97
Figur 48:	<i>Kommuner. Har din kommune fastlagt en maksimal busleiepris for avtalt selvbosatte flyktninger?.....</i>	98
Figur 49:	<i>Kommuner. Bidrar kommunen med depositum for utleiebolig i forbindelse med avtalt selvbosetting?</i>	98
Figur 50:	<i>Kommuner. Hender det at kommunen betaler busleie for flyktninger i påvente av innflytting ("tomgangsleie") i forbindelse med avtalt selvbosetting?</i>	99

Sammendrag

Erik Henningsen, Evelyn Dylb, Yuri Kasahara, Susanne Søholt og Kristian Rose Tronstad

Avtalt selvbosetting blant flyktninger

NIBR-rapport 2016:5

Dette er den første rapporten fra et FoU-prosjekt om avtalt selvbosetting blant flyktninger, som By- og regionforskningsinstituttet NIBR gjennomfører på oppdrag fra Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Avtalt selvbosetting innebærer at flyktninger selv finner seg bolig i det private leiemarkedet i en kommune, innenfor rammer som er avtalt med kommunen og etter godkjenning av husleiekontrakter fra kommuner og IMDi.

Del 1 av prosjektet har bestått av en nasjonal kartlegging som skulle belyse følgende problemstillinger:

- Hvor mange og hvilke kategorier av kommuner benytter avtalt selvbosetting?
- Hvorvidt kommuner som benytter seg av avtalt selvbosetting bosetter flere enn andre sammenlignbare kommuner?
- Hvorvidt avtalt selvbosetting bidrar til raskere bosetting?
- Hvilke kategorier av flyktninger som selvbosetter seg etter avtale og på hvilke måter?
- Hvordan flyktningene finner bolig på egen hånd?
- Hvordan håndtering av avtalt selvbosetting i (UDI), asylmottak og IMDi påvirker kommunenes rutiner og praksiser?

- Hvordan kommuner praktiserer og følger opp avtalt selvbosetting?

Kartleggingen hadde videre som mål å oppsummere suksessfaktorer og gevinster ved avtalt selvbosetting, identifisere kritiske faktorer og drøfte insitamentene og andre tiltak for å øke omfanget av avtalt selvbosetting. Et annet mål for kartleggingen har vært å løfte frem eksempler på god praksis som kommuner kan lære av.

I rapporten redegjør vi for resultatene fra to spørreundersøkelser om avtalt selvbosetting vi har gjennomført blant kommuner og asylmottak. Undersøkelsene ble sendt til 362 kommuner og 89 asylmottak. I begge tilfeller oppnådde vi en svarprosent på 68. En frafallsanalyse av kommuneundersøkelsen tyder på at datamaterialet er representativt for norske kommuner som bosetter flyktninger.

I kapittel 2 viser vi at minimum 100 kommuner praktiserer avtalt selvbosetting. Kommuneundersøkelsen tyder på at det reelle tallet på kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting ligger på i overkant av 140. Andelen av kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting er størst i de mest sentrale kommunene og lavest i de minst sentrale kommunene. Selvbosettingskommuner finnes over hele landet og i alle IMDi regioner. Andelen er særlig høy i region Øst.

For tre fjerdedeler av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting gjelder dette bare noen få flyktninger. I den resterende fjerdedelen av selvbosettingskommunene, foregår en betydelig andel av bosettingen på denne måten. De aller fleste kommunene som bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt bosetting hører til i kategorien for de mest sentrale kommunene.

Avtalt selvbosetting foregår på ulike måter. Mest vanlig er et bosettingsforløp hvor flyktninger som ikke er tildelt en kommune, selv finner en kommune og bolig og får dette godkjent. Mindre vanlig er det at flyktninger først tildeles en kommune for så å finne bolig på egen hånd på stedet. I noen tilfeller forekommer det også at flyktninger som er tildelt en kommune finner seg bolig i en annen kommune og får dette godkjent.

Undersøkelsen tyder på at den vanligste grunnen til at kommuner *ikke* praktiserer avtalt selvbosetting er at de ikke har fått henvendelser om dette fra flyktninger eller andre og at det finnes et potensial for at flere kommuner kan komme til å praktisere avtalt selvbosetting dersom de oppfordres til dette.

Kommune- og asylmottaksundersøkelsene tyder på at det i første rekke er enslige voksne menn som benytter seg av muligheten til avtalt selvbosetting og at det er de mest ressurssterke innenfor denne kategorien flyktninger som benytter seg av avtalt selvbosetting. Dette kan være personer med familie eller andre nettverk i bosettingskommuner, med gode språkferdigheter og høy formell kompetanse.

Svarene som fremkommer i kommuneundersøkelsen tyder på at avtalt selvbosetting fører til bedre utnyttelse av boligmarkedet i kommunene og til at bosettingen av flyktninger går raskere. Svarene kommunene gir på spørsmålet om avtalt selvbosetting fører til økt bosetting av flyktninger er derimot sprikende. Halvparten sier seg uenig i at avtalt selvbosetting fører til økt bosetting, mens en tredel er enig. Analyser vi har gjort av bosettingsstatistikk, gir ikke grunnlag for å hevde at avtalt selvbosetting har en effekt på antallet flyktninger som bosettes i kommunene.

For mange av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting, ser det ut til at det er det kommunenes generelle vilje og evne til å bosette flyktninger, og ikke avtalt bosetting i seg selv, som har vært avgjørende for den økte bosettingen av flyktninger i 2015. Blant en mindre andel av disse kommunene, ser det ut til at avtalt selvbosetting er en bosettingsstrategi som har vært utslagsgivende for at kommunene har kunnet øke bosettingen av flyktninger.

I kapittel 3 beskriver vi rutiner og praksis for håndtering av avtalt selvbosetting i kommuner og asylmottak. Slike rutiner kan bidra til å løse problemer som knytter seg til denne bosettingsstrategien, og dem finnes det flere av. For kommunene er økt arbeidsbelastning den viktigste umiddelbare utfordringen som knytter seg til avtalt selvbosetting. Vår undersøkelse viser at kommunene *ikke* oppfatter at avtalt selvbosetting fører til reduserte utgifter til bosetting av flyktninger. Den tyder videre på at kommunene ofte opplever at avtalt selvbosetting fører med seg ekstraarbeid i forbindelse med henvendelser fra flyktninger og ved at flyktninger skifter bolig.

Asylmottakene ser utfordringer knyttet til avtalt selvbosetting mer fra flyktningenes ståsted og peker blant annet på språkbarrierer, at flyktninger diskrimineres i boligmarkedet og prisnivået for utleieboliger. Særlig viktige «flaskehalsen» er ifølge asylmottakene tidsbruken som går til å behandle forespørsler om avtalt selvbosetting og mangelen på en god oversikt over hvilke kommuner som tillater avtalt selvbosetting og på hvilke betingelser.

Undersøkelsen viser at en tredel av kommunene har formalisert satsingen på avtalt selvbosetting gjennom nedskrevne retningslinjer eller «kjøreregler». Dette gjelder i første rekke kommuner som bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Alle asylmottak som inngår i undersøkelsen er kjent med ordningen for avtalt selvbosetting og dette er et vanlig tema i bosettingssamtalene. Mottakene hjelper flyktninger til selvbosetting primært gjennom å kontakte kommuner og IMDi.

Undersøkelsen viser at en femtedel av kommunene har etablert fast samarbeid med andre etater/aktører om avtalt selvbosetting. Det er i første rekke kommuner, IMDi og asylmottak som samarbeider om avtalt selvbosetting. I noen tilfeller kan tiden det går fra en flyktning henvender seg til en kommune med en leiekontrakt til godkjenning fra IMDi foreligger være så lang at flyktningen går glipp av leiekontrakter. Fra IMDis side blir det pekt på at direktoratet har lagt stor vekt på å oppnå raskere behandlingstid etter at avtalt selvbosetting ble mer utbredt og at et datasystem som er under innføring vil bidra ytterligere til dette.

Undersøkelsen viser at 40 prosent av kommunene driver aktiv informasjonsformidling om avtalt selvbosetting til bosettingsklare flyktninger. Det er i første rekke muntlig informasjon som formidles fra kommunene til flyktninger, via «ryktebørsen». Dette kan fungere godt for kommunenes del, men gjør det vanskelig for flyktninger og mottak å holde seg orienterte om muligheter for avtalt selvbosetting i ulike kommuner. Problemet forsterkes av at det er store variasjoner mellom kommunenes praksis på dette området og at praksisen kan være skiftende innenfor den enkelte kommune. Fra asylmottakenes side etterspørres det en oppdatert nasjonal oversikt om hvilke kommuner som tillater avtalt selvbosetting, på hvilke betingelser og til hvilke tider.

Undersøkelsen tyder videre på at kun noen få selvbosettingskommuner har fastlagt målgrupper for avtalt selvbosetting, mens halvparten sier de har krav til husleiekontraktens varighet. Et stort flertall av selvbosettingskommunene stiller krav til standarden på boliger flyktninger finner selv og det samme gjelder for ordninger med kommunal inspeksjon av boliger flyktninger finner selv. Halvparten av selvbosettingskommunene har fastlagt en maksimal husleiepris. En tilsvarende andel av selvbosettingskommunene oppgir at de har ordninger for å gi støtte til depositum for utleieboliger og at de bidrar med tomgangsleie for flyktninger i påvente av innflytting i boliger.

I kapittel 4 trekker vi fram eksempler på god praksis knyttet til avtalt selvbosetting og gir anbefalinger for videre utvikling av ordningen.

Her framhever vi viktigheten av at kommuner som tillater avtalt selvbosetting, også som kun gjør dette i liten utstrekning, formaliserer sin praksis på dette området gjennom å formulere nedskrevne retningslinjer og ved å offentliggjøre disse retningslinjene. På denne måten kan kommuner sikre seg at deres praksis ved avtalt selvbosetting er forutsigbar og konsistent og at den blir mindre personavhengig. For flyktninger og asylmottak kan dette bidra til å gjøre det enklere å forholde seg til potensielle bosettingskommuner.

Vi framhever viktigheten av at kommunene utpeker ansatte som har hovedansvar for å håndtere oppgaver knyttet til avtalt selvbosetting. Personer som jobber kontinuerlig med slike saker vil få en god kjennskap til praktiske og prinsipielle problemstillinger som selvbosetting fører med seg, noe som er avgjørende for at kommunene kan håndtere utfordringer som oppstår underveis og opptre effektivt. En slik løsning er lite aktuell i mindre kommuner og/eller i kommuner som kun bosetter noen få flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Derimot kan det være hensiktsmessig for mindre kommuner å bygge opp slik kapasitet i fellesskap, gjennom interkommunalt samarbeid.

Et annet tiltak kommunene kan gjøre for å sikre seg mot at det oppstår en stor arbeidsbelastning i forbindelse med at selvbosetting flyktninger skifter boliger er å fastsette målgrupper for ordningen

og å sette som vilkår at selvbosatte flyktninger må finne ny bolig selv dersom de ønsker å flytte.

Undersøkelsene understreker også betydningen av kommunenes bruk av økonomiske virkemidler i denne sammenhengen. Ordninger for at kommunen stiller depositum til rådighet eller betaler «tomgangsleie» kan gjøre det enklere for flyktninger å benytte seg av avtalt selvbosetting.

En konklusjon som kan trekkes av undersøkelsene er at kommuner i større utstrekning bør gjøre informasjon om muligheter og betingelser for avtalt selvbosetting tilgjengelig i skriftlig form, og helst på flere språk, for eksempel på deres egne nettsteder. Undersøkelsen understreker imidlertid også at bedre informasjonsformidling fra de enkelte kommunene *ikke* er tilstrekkelig for å gi flyktninger og asylmottak kunnskapen de behøver for å orientere seg om mulighetene for avtalt selvbosetting. Dette tilsier at man fra sentralt hold oppretter et nettsted som gir en oversikt over muligheter for avtalt selvbosetting i kommunene. Nettsiden må oppdateres kontinuerlig, blant annet ved at kommuner melder inn endringer i deres vilkår og «dedige plasser» på løpende basis.

Endelig understreker undersøkelsen viktigheten av at kommuner pleier kontakt med utleiere i det private boligmarkedet. I noen tilfeller, har kommuner etablert ordninger hvor de formidler boliger fra det private leiemarkedet til bosettingsklare flyktninger. Disse ordningene faller ikke inn under begrepet avtalt selvbosetting. Det er likevel verdt å framheve disse ordningene som et alternativ til den ordinære bosettingen, som kan bidra til at det private leiemarkedet i større grad blir tilgjengelige for flyktninger.

Summary

*Erik Henningsen, Evelyn Dylb, Yuri Kasahara, Susanne Søholt og
Kristian Rose Tronstad*

Agreed self-settlement among refugees

NIBR Report 2016:5

This is the first report from an ongoing research and development project on agreed self-settlement among refugees. The project is carried out by the Norwegian Institute for Urban and Regional Research (NIBR) on assignment from the Directorate of integration and diversity (IMDi). Agreed self-settlement means that refugees find accommodation on their own in the private housing market in local communities, based on approval of rental contracts from municipalities and IMDi.

Part 1 of the project has consisted of a national mapping of agreed self-settlement, which aimed to illuminate the following questions:

- How many and which categories of municipalities use agreed self-settlement?
- Do municipalities that practice agreed self-settlement settle more refugees than other comparable municipalities?
- Does agreed self-settlement lead to faster settlement of refugees?
- Which categories of refugees make use of agreed self-settlement and in which ways?
- How do these refugees find houses?
- How does the handling of agreed self-settlement by UDI, IMDi and reception centres for asylum seekers affect the practices of municipalities?
- How do municipalities handle agreed self-settlement?

The mapping was done in order to summarise factors leading to success and critical factors concerning agreed self-settlement and to discuss incitements for increasing the use of agreed self-settlement. Another goal of the mapping was to identify examples of good practice.

The report discusses results from two surveys carried out among the municipalities and reception centres for asylum seekers. The surveys were distributed to 362 municipalities and 89 reception centres. Both surveys had a 68 per cent response rate. An analysis of the respondents from the municipalities show that the data is representative of all Norwegian municipalities that settle refugees.

In chapter 2, we show that a minimum of 100 municipalities practice agreed self-settlement. The survey indicates that the real number of municipalities that practice agreed self-settlement is more than 140. Among these, there is a high share of the most central municipalities and a low share of the least central municipalities. Self-settlement municipalities are located in all parts of the country and in all IMDi-regions, but the concentration is particularly high in Region East.

Three quarters of the municipalities that practice agreed self-settlement, only settle a few refugees in this way. In the remaining quarter of the municipalities, a substantial number of refugees settle in this manner. A large majority of the municipalities that settle substantial numbers of refugees in this way belong to the category of most central municipalities.

Agreed self-settlement takes place in different ways. Most commonly, it is used by refugees who have not yet been assigned with a municipality. Less commonly, refugees who have been assigned a municipality find housing on their own in that municipality. In some cases, refugees who have been assigned to a municipality find housing in another municipality and the settlement is approved.

The study indicates that the most common reason why municipalities do not practice agreed self-settlement is that they have not received requests for this. There is a potential that more municipalities could practice agreed self-settlement if they are encouraged to do so.

The surveys indicate that agreed self-settlement is mostly used by single male adult refugees, particularly males who have family or networks in the municipality they settle in, good language skills and formal competency.

The responses from the municipalities indicates that agreed self-settlement leads to improvements in the utilisation of the housing market and a higher pace of settlement of refugees. Half of the respondents disagree with the suggestion that agreed self-settlement leads to increased settlement of refugees, while a third agrees. Our analysis of statistics on settlement of refugees does not indicate that agreed self-settlement is a significant cause of increased settlement of refugees.

For the majority of municipalities, it appears that the increased settlement of refugees in 2015 is explained by the general will and ability of municipalities to settle refugees, and not by agreed self-settlement as such. For a smaller number of municipalities, it appears that agreed self-settlement has been a decisive factor that enables them to increase the settlement of refugees.

Chapter 3 describes routines and practices for handling agreed self-settlement in municipalities and reception centers for asylum seekers. There are several challenges involved in agreed self-settlement. The principal immediate challenge related to agreed self-settlement for the municipalities is the increased workload this entails. According to the municipalities, agreed self-settlement does not lead to a reduction of costs related to settlement of refugees. Often, municipalities experience that agreed self-settlement leads to extra work in connection with request by refugees and when refugees move.

The reception centres view these challenges from the perspective of refugees and point to, among other things, language barriers, discrimination of refugees on the housing market and high rental costs. Of particular importance in this regard, is the time used by municipalities and IMDi for processing requests for agreed self-settlement. Another important challenge is the lack of a good overview of which municipalities that allow agreed self-settlement and on what conditions.

The study shows that a third of the municipalities that practice agreed self-settlement have formulated guidelines or policies for

this. This is particularly the case for municipalities that settle a substantial number of refugees in this way. All the reception centres that responded to the survey indicate that they are familiar with the agreed self-settlement arrangement. Agreed self-settlement is frequently a topic in the settlement conversations they carry out with refugees. The reception centres assist refugees to agreed self-settlement mainly by contacting municipalities and IMDi.

The study shows that one fifth of the municipalities that practice agreed self-settlement have established permanent collaborations with other agencies/actors on agreed self-settlement. The main cooperating partners on these matters are municipalities, reception centres and IMDi. In some cases, the time spent on processing requests for agreed self-settlement by municipalities and IMDi takes so long that some refugees miss opportunities for rental contracts. In this connection, IMDi points out that the number of municipalities that allow agreed self-settlement has increased recently and that the directorate has made efforts to speed up the time of processing requests. A new IT-system, which is under implementation, will contribute further in this direction.

The study shows that 40 per cent of the municipalities that practice agreed self-settlement are actively distributing information on agreed self-settlement to refugees. It is mainly verbal information that is distributed from municipalities to refugees. This may work well for the municipalities, but makes it difficult for the reception centres and refugees to acquaint themselves with opportunities for agreed self-settlement. The problem is augmented by the great variation in policies on agreed self-settlement among municipalities and by shifting policies within municipalities. The reception centres request the establishment of a continuously updated national overview of which municipalities allow agreed self-settlement, under which conditions and at which time.

Furthermore, the study indicates that only a few municipalities that practice agreed self-settlement have defined target groups among refugees, whereas half of the municipalities have defined demands for the duration of rental contracts. A large majority of these municipalities makes demands on housing standards and inspects houses refugees find on their own. Half of these municipalities

have defined a maximum house rent. Another half have arrangements for providing refugees with deposit rent and for covering rental costs prior to settlement.

Chapter 4 highlights examples of good practices related to agreed self-settlement and makes recommendations for further development of the settlement arrangement.

We underscore the importance that municipalities that practice agreed self-settlement, including those that settle only a few refugees in this way, should formalize their practices on this matter. This should be done through the formulation of guidelines and policies and that are made public. This is a way of promoting predictability and consistency in municipalities' practices. This would make it easier for reception centres and refugees to deal with potential municipalities of settlement.

We underscore the importance that municipalities should appoint staff members that are responsible for handling agreed self-settlement. Persons who continuously work on these matters will acquire knowledge which can enable municipalities to deal effectively with potential challenges in connection with agreed self-settlement. This kind of staff is less feasible in small municipalities and/or municipalities that settle only a few refugees in this manner. In these cases, an alternative is to build up capacity on the handling of agreed self-settlement through inter-municipal cooperation.

Another measure municipalities can make to prevent becoming overburdened with work related to agreed self-settlement, is to define target groups for the arrangement and to make agreed self-settlement conditional on that refugees who wants to move must find new housing by themselves/on their own.

The study underscores the importance of the use of economic measures by the municipalities. Arrangements for providing deposit and covering rental costs prior to settlement makes it easier for refugees to make use of agreed self-settlement.

In summary, one conclusion that can be drawn on the basis of the study is that the municipalities should strive to make information about agreed self-settlement available in written form, and preferably in several languages, e.g. on their websites. However,

the study underscores that while dissemination of information from the municipalities is important, it is not sufficient to provide refugees and reception centres with the knowledge needed to orient themselves about opportunities for agreed self-settlement. There is a need for the establishment of a national website that provides an overview of opportunities for agreed self-settlement. The website should be continuously updated with information about opportunities for agreed self-settlement in municipalities.

Finally, the study underscores the importance that municipalities should establish contacts with actors in the private rental market for housing. In some cases, municipalities have established arrangements to mediate rental houses to refugees that strictly speaking are not classified as agreed self-settlement. Such arrangements should, nevertheless, be highlighted in this context, as they make up an alternative to the conventional form of settlement and contribute to making a larger portion of the private rental market available to refugees.

1 Innledning

Dette er den første rapporten fra et FoU-prosjekt om bosettingsklare flyktninger som finner bolig på egen hånd (avtalt selvbosetting), som Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) gjennomfører på oppdrag fra Mangfolds- og integreringsdirektoratet (IMDi). Det overordnede målet for FoU-prosjektet er å øke kunnskapsgrunnlaget om avtalt selvbosetting. Mer spesifikt, skal prosjektet gi kunnskap om omfang og utbredelse av avtalt selvbosetting i kommunene, kommunenes praksis i forbindelse med avtalt selvbosetting og konsekvenser denne bosettingsstrategien har, på system- og samfunnsnivå og på individnivå.

Sluttrapporten fra prosjektet skal foreligge i desember 2016. Her vil vi blant annet analysere konsekvenser av avtalt selvbosetting. I den foreliggende rapporten redegjør vi for resultatene fra to spørreundersøkelser om avtalt selvbosetting vi har gjennomført blant kommuner og asylmottak.

1.1 Avtalt selvbosetting som bosettingsstrategi

Den norske bosettingsmodellen er ment å sikre rask, god og stabil bosetting av flyktninger som innvilges opphold i landet og forutsetter at disse oppgavene skal løses gjennom et samarbeid mellom offentlige myndigheter på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I tråd med bosettingsmodellen er bosetting av flyktninger en frivillig oppgave for kommunene. Når det foreligger en anmodning fra IMDi om bosetting i en kommune, gjør kommunestyret vedtak om det skal bosettes flyktninger og om hvor mange som eventuelt skal bosettes. Det er kommunene som har hovedansvaret for det praktiske arbeidet med bosetting og integrering av flyktninger og

når kommunene gjør vedtak om å bosette flyktninger, forplikter de seg til å tilby dem en rekke tjenester, blant annet i form av introduksjonsordningen, helsetjenester og bolig.

I 2015 kom arbeidet med å bosette flyktninger med innvilget opphold i landet under sterkt press. Dels skyltes dette at antallet bosetningsklare flyktninger som ventet på asylmottak over tid hadde økt. Fra 2012 og fram til første halvdel av 2015 lå dette antallet på rundt fem tusen. Blant disse fant man et betydelig antall langtidsventende, en gruppe som særlig besto av enslige voksne menn. Dels kom bosettingsarbeidet under press på grunn av den internasjonale flyktningkrisen, som førte til en økt tilstrømming av flyktninger og asylsøkere til Norge. I denne ekstraordinære situasjonen lanserte regjeringen en rekke tiltak som skulle bidra til økt bosetting av flyktninger i kommunene.

Et tiltak som hadde blitt lansert for å møte bosettingsbehovene før flyktningkrisen tok til var å stimulere til økt bosetting av flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Avtalt selvbosetting innebærer at flyktninger selv finner seg bolig i det private leiemarkedet i en kommune, innenfor rammer som er avtalt med kommunen og etter godkjenning av husleiekontrakter fra kommuner og IMDi. Avtalt selvbosatte flyktninger inngår i antallet flyktninger kommunene har vedtatt å bosette (eller de kan komme i tillegg til dette) og de har rettigheter etter introduksjonsloven på lik linje med flyktninger som bosettes av kommunen.

Det er kjent at norske kommuner over tid har åpnet opp for at flyktninger kan etablere seg i kommunene på måter som svarer til begrepet om avtalt selvbosetting. Når man likevel kan omtale dette som en ny bosettingsstrategi, er det fordi det er først nylig at nasjonale myndigheter har oppfordret kommunene til å legge til rette for avtalt selvbosetting og at dette dermed har blitt en uttalt statlig politikk. I IMDis tildelingsbrev for 2015 fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) oppfordres direktoratet til å legge til rette for avtalt selvbosetting og til å motivere kommuner til dette (BLD 2015a). I statsbudsjettet for samme år og i asylforliket på Stortinget fra 2016 oppfordres det også til økt bosetting etter denne modellen (BLD 2015b, Stortinget 2016).

Bruken av ordet «avtalt» i omtalen av denne bosettingsstrategien, kan sees som en understreking av at den er ment å skille seg fra en

«svensk» bosettingsmodell, hvor flyktninger som får opphold i landet står fritt til å velge hvor de bosetter seg. Alle flyktninger som har fått innvilget opphold i Norge har frihet til å bosette seg der de ønsker, men flyktninger som bosetter seg på eget initiativ har ikke krav på introduksjonsprogram. I slike tilfeller er det opp til kommunene om de likevel velger å gi flyktningene introduksjonsprogram. Muligheten til å nekte en selvbosatt flyktning retten til introduksjonsprogram er et viktig virkemiddel myndighetene har til rådighet for å sørge for at selvbosetting blant flyktninger foregår i kontrollerte former og i samsvar med den etablerte bosettingsmodellen.

En av forventningene myndighetene har til avtalt selvbosetting, er at bosettingsstrategien skal gi en bedre utnyttelse av boligmarkedet. Mangel på egnede boliger er blant de viktigste grunnene til at kommuner takker nei til å bosette flyktninger (Bakkeli og Steen Jensen 2015). I mange kommuner bosettes flyktninger i første rekke i kommunale boliger. Flyktninger som blir tildelt slike boliger viser seg ofte å bli boende lenger enn forventet, og gjør det dermed vanskelig for kommunen å finne egnede boliger til nye flyktninger. Det er vanlig at kommunene også benytter seg av det private utleiemarkedet for å bosette flyktninger, men studier har likevel framhevet underforbruk av private løsninger som en viktig grunn til bolig mangelen i kommunene (Thorshaug m.fl. 2011).

Ved avtalt selvbosetting belaster ikke flyktninger de kommunale boligene eller boliger som kommunene leier i det private markedet, og dette kan dermed bidra til at kommunenes bosettingskapasitet øker. Avtalt selvbosetting kan også avlaste myndighetene for oppgaver knyttet til utsøking og framskaffelse av boliger. En annen forventet gevinst av avtalt selvbosetting er at flyktninger som bosetter seg på denne måten får økte valgmuligheter og kontroll over sin egen livssituasjon, noe som igjen kan bidra til at flyktninger integreres bedre i samfunnet og på arbeidsmarkedet.

I dag er det klart at kommunene har tatt oppfordringene som kom fra regjeringen i fjor om å bosette flere flyktninger til følge. Bosettingen av flyktninger i norske kommuner økte med 50 prosent i 2015, sammenliknet med året før, og køen av bosettingsklare flyktninger som venter på asylmottak er drastisk redusert. Hvilken rolle har avtalt selvbosetting av flyktninger spilt i denne sammenheng og hvilke erfaringer har kommuner som har

benyttet seg av denne bosettingsstrategien gjort seg? Dette er noen av spørsmålene vi belyser i denne rapporten.

1.2 Problemstillinger

FoU-prosjektet om avtalt selvbosetting gjennomføres i to etapper. Prosjektets Del 1, som denne rapporten redegjør for, besto av en nasjonal kartlegging av avtalt selvbosetting. I prosjektbeskrivelsen som ligger til grunn for oppdraget heter det at Del 1 av prosjektet skal belyse spørsmålene:

- Hvor mange og hvilke kategorier av kommuner benytter avtalt selvbosetting?
- Hvorvidt kommuner som benytter seg av avtalt selvbosetting bosetter flere enn andre sammenlignbare kommuner?
- Hvorvidt avtalt selvbosetting bidrar til raskere bosetting?
- Hvor mange og hvilke kategorier av flyktninger som selvbosetter seg etter avtale og på hvilke måter?
- Hvordan flyktningene finner bolig på egen hånd?
- Hvordan håndtering av avtalt selvbosetting i (UDI), asylmottak og IMDi påvirker kommunenes rutiner og praksiser?
- Hvordan kommuner praktiserer og følger opp avtalt selvbosetting?

Statistikk som dokumenterer antallet selvbosatte flyktninger er ikke tilgjengelig per i dag. I samråd med oppdragsgiveren, har vi derfor valgt å nedtone spørsmålene som dreier seg om å tallfeste flyktningebefolkningen som benytter seg av avtalt selvbosetting og å legge økt vekt på spørsmål som dreier seg om kommunenes praksis.

I prosjektbeskrivelsen heter det videre at kartleggingen skal oppsummere suksessfaktorer og gevinster ved avtalt selvbosetting, identifisere kritiske faktorer og drøfte insitamerter og andre tiltak for å øke omfanget av avtalt selvbosetting. Dette skal danne

grunnlag for å løfte frem eksempler på god praksis som andre kommuner kan lære av og for å gi innspill til hva som bør være viktige momenter i veiledende rutiner for avtalt selvboetting.

1.3 Data og metode

Datagrunnlaget rapporten er basert på består i hovedsak av to nettbaserte spørreundersøkelser om avtalt selvboetting vi gjennomførte blant kommuner og asylmottak. Spørsmålene i undersøkelsene dreier seg om kommunenes/mottakenes erfaringer med avtalt selvboetting og praksiser og rutiner knyttet til dette. Undersøkelsene inneholder også spørsmål om virkninger av avtalt selvboetting. Resultatene fra disse delene av spørreundersøkelsene har særlig relevans for FoU-oppdragets Del 2 og drøftes ikke systematisk i denne rapporten.

I tillegg til spørreundersøkelsen bygger vår analyse på tilgjengelige registerdata, på intervjuer vi har gjennomført med representanter for kommuner, IMDi og UDI og på dokumentstudier.

1.4 Web-survey

Web-survey er en relativ ny metode innen samfunnsvitenskap. Når det finnes en avgrenset målgruppe, tilgjengelig i form av personlige e-post adresser, er metoden både effektiv og kostnadsbesparende. Utfyllingen på web gir kvalitetssikring gjennom umiddelbar tilbakemelding til respondenten hvis han eller hun uforvarende hopper over et spørsmål eller hvis svarene er inkonsistente. Web-surveyer gjør det også mulig, og lite kostnadsdrivende, å legge inn åpne spørsmål hvor det er mulighet til å supplere med informasjon om temaet.

Spørreskjemaene til kommuner og asylmottak ble utviklet i november-desember 2015. Medlemmene av prosjektets referansegruppe kommenterte utkast til spørreskjema. Etter innspill og revisjon av skjemaene ble disse testet ut på fem kommuner/bydeler og tre asylmottak i uke 1 i 2016. Før utsending av selve undersøkelsen sendte IMDi ut en kort orientering til kommunene om undersøkelsen med oppfordring om å delta. Utsending av spørreundersøkelsene startet 19 januar og ble

avsluttet 29 januar. Spørreskjemaene er inkludert i Vedlegg 1 til slutt i rapporten.

Kommuneundersøkelsen ble sendt til 362 kommuner og bydeler. Her benyttet vi oss av en e-postliste med IMDis kontaktpersoner i kommunene. Alle kommuner som bosetter flyktninger inngår i denne listen, bortsett fra de som var så nye som bosettingskommuner da undersøkelsen ble utført at de ikke hadde forutsetninger for å besvare den.

Asylmottaksundersøkelsen ble sendt til 89 ansatte på ordinære mottak som var i drift før sommeren 2015 og som fortsatt er i drift. Vi har valgt å utelate mottak som ble etablert høsten 2015, da disse ikke hadde forutsetninger for å besvare undersøkelsen.

Av de 362 kommunene som ble kontaktet fikk vi svar fra 245, mens 117 kommuner lot være å svare på undersøkelsen. Dette gav en svarprosent på 68 prosent, som må kunne karakteriseres som svært bra for denne typer undersøkelser. Vi fikk eksakt samme svarprosent fra asylmottakene. Av de 89 mottakene som mottok undersøkelsen svarte 61.

De fleste av dem som har besvart kommuneundersøkelsen er ansatte i kommunenes flyktningtjenester eller tilsvarende enheter. Asylmottaksundersøkelsen er besvart av bosettingsansvarlige og mottaksledere.

1.5 Frafall

Når vi skal analysere undersøkelsen er vi interessert i å vite noe om de som deltar i undersøkelsen likner på dem som ikke deltar. Konsekvensen av frafall er at det gir uønskede skjevheter. Hvis frafallet er tilfeldig og ikke systematisk, er problemene små, og begrenset til at utvalget reduseres i størrelse. Hvis frafallet derimot er systematisk oppstår skjevheter, særlig om frafallet har nær sammenheng med det fenomen som studeres. Siden vi ikke vet hva de som ikke deltar i undersøkelsen ville svart om avtalt selvbosetting må vi se på andre kjennetegn ved kommunene for å se om de skiller seg fra hverandre.

Tabell 1: Respons etter sentralitet og region.

	SVART PÅ UNDERSØKELSEN		IKKE SVART		
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	
SENTRALITET	Minst sentrale kommuner	69	29 %	36	32 %
	Mindre sentrale kommuner	26	11 %	15	13 %
	Noe sentrale kommuner	48	20 %	19	17 %
	Mest sentrale kommuner	92	39 %	42	38 %
REGION	IMDi Indre Øst	29	12 %	21	18 %
	IMDi Midt-Norge	47	19 %	25	21 %
	IMDi Nord	47	19 %	15	13 %
	IMDi Sør	25	10 %	12	10 %
	IMDi Vest	54	22 %	20	17 %
	IMDi Øst	43	18 %	24	21 %
		245	100 %	117	100 %
Kjikkvadrattest: Sentralitet, sig. ,785 IMDI region, sig. ,355					

Spørsmålet om skjevheter i utvalget er særlig aktuelt med hensyn til kommuneundersøkelsen. Når vi sammenligner kolonneprosenten mellom kommuner som har deltatt og ikke deltatt i undersøkelsen finner vi (jfr. tabell 2.1) at de er ganske like. 29 prosent av alle de minst sentrale kommunene vi har spurt har svart, mens blant de som ikke har svart utgjør de minst sentrale kommunene 32 prosent. Tabell 2.1 indikerer at det både små kommuner i distriktene og større sentrale kommuner har like stor tilbøyelighet til å svare. Også når vi sammenligner kommunenes regionale tilhørighet viser tabellen at fordelingen er nesten identisk i de to gruppene.

Denne enkle sammenligningen bekreftes av en kjikkvadrattest. Kjikkvadrattesten er mye anvendt metode for å utføre statistiske generaliseringer fra bivariate tabeller. Kjikkvadrattesten brukes til å teste nullhypotesen om at det ikke er sammenheng mellom to variabler i populasjonen ved hjelp av data fra et sannsynlighetsutvalg. I vårt tilfelle er kjikkvadrattesten ikke

signifikant, og vi kan beholde nullhypotesen om at det ikke er sammenheng mellom kommunes sentralitet og beliggenhet og deltakelse i undersøkelsen.

I praksis betyr dette at vi har et relativt høy svarprosent og et tilfeldig frafall. Det er derfor grunn til å anta at datamaterialet er representativt for norske kommuner som bosetter flyktninger.

1.6 Registerdata

Før vi sendte ut web-surveyen samlet vi inn relevante data om kommunene som deltar i undersøkelsen. Dette var i all hovedsak data som er gjort tilgjengelig gjennom IMDis nye statistikkverktøy. I nettverktøyet er blant annet tall på kommunenivå om innvandring og bosetting¹. I denne analysen er det spesielt tall på hvor mange flyktninger kommunene er blitt anmodet om å bosette og hvor mange kommunestyret har vedtak om å bosette som er av interesse. Utover dette har vi koblet på informasjon om kommunistørrelse (folkemengde), sentralitet, og region fra SSB statistikkbanken².

1.7 Variabler

I denne rapporten vil vi analysere avtalt selvbosetting basert på kommunenes egne svar i web-surveyen. Når vi skal analysere utbredelsen av denne praksis vil vi sammenligne ulike deler av landet og ulike grupper av kommuner. Sentrale variabler i analysen er sentralitet og region.

Sentralitet. Med sentralitet menes en kommunes geografiske beliggenhet sett i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Tettstedene deles i tre nivåer etter folketall og tilbud av funksjoner. Tettsteder på nivå 3 er landsdelssentrene (eller et folketall på minst 50 000), nivå 2 har et folketall mellom 15 000 og 50 000, nivå 1 har et folketall mellom 5 000 og 15 000. I denne analysen er Oslos bydeler gitt sentralitet 3, selv om hver bydel kan ha mindre enn 50 000 innbyggere. For å beskrive de muligheter befolkningen i en

¹ Tall og statistikk <http://www.imdi.no/tall-og-statistikk/>

² SSB statistikkbanken, <http://ssb.no/offentlig-sektor/kommunetall>

kommune har for arbeidsreiser til et eller flere av disse tettstedene, har en inndelt kommunene i fire sentralitetsnivåer (0-3).

0. Minst sentrale kommuner
1. Mindre sentrale kommuner
2. Noe sentrale kommuner
3. Sentrale kommuner

Region. I den regionale inndelingen har vi valgt å bruke Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMD) sin regionale inndeling. Vi anser det som en hensiktsmessig regionsinndeling siden IMDi som forvaltningsorgan og kompetansesenter skal styrke kommunenes, sektormyndighetenes og andre samarbeidspartneres kompetanse på bosetting og integrering.

IMDi Sør omfatter kommuner i Vest-Agder, Aust-Agder og Telemark.

IMDi Vest omfatter kommuner i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane

IMDi Midt-Norge omfatter kommuner i Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

IMDi Nord omfatter kommuner i Nordland, Troms og Finnmark

IMDi Indre øst omfatter kommuner i Buskerud, Hedmark og Oppland

IMDi øst omfatter kommuner i Vestfold, Østfold, Akershus og Oslo

Hvor mange blir bosatt? I analysen bruker vi litt ulike mål på hvor mange flyktninger en kommune har bosatte.

Bosatte flyktninger. Denne variabelen viser til hvor mange flyktninger en kommune faktisk bosatte i 2015. Dette tallet kan skille seg noe fra det som er IMDi anmodning til kommunen om å bosette og det antallet som kommunens har vedtak om å bosette.

Bosatte flyktninger per tusen innbyggere. Siden noen kommuner har mange innbyggere og andre har få, kan det være hensiktsmessig å relatere antallet bosatte flyktninger i 2015 til

antallet innbyggere i kommunen ved inngangen til 2015. På denne måten kan vi få justert bosettingen i forhold til kommunestørrelse (målt i folkemengde).

Økning i bosetting av flyktninger. Ved å sammenligne differansen i bosetting fra 2014 til 2015 kan vi få et inntrykk av hvor stor prosentvis endring (nedgang eller vekst) det har vært i bosettingen i løpet av denne korte perioden.

1.8 Intervjuer

I tillegg til spørreundersøkelsene til kommuner og asylmottak har vi gjennomført intervjuer med til sammen ni personer fra IMDis regionkontorer, fra UDI og fra kommuner. Tre av disse var personlige intervjuer og resten ble gjennomført på telefon. Intervjuene dreide seg i første rekke om å oppklare og supplere opplysninger og synspunkter som kom fram i spørreundersøkelsene.

1.9 Metode

Denne rapporten har en eksplorerende målsetning, vi ønsker å identifisere utbredelsen og omfanget av avtalt selvbosetting, hvilke praksiser kommuner og asylmottak har etablert for dette og erfaringene de har høstet (jfr. avsnitt 1.2). Analysen vi presenterer i kapittel 2 og 3 vil derfor i hovedsak være tabellanalyser som skal få fram hvordan kommunene og asylmottakene håndterer avtalt selvbosetting og hva de tenker om at flyktningene i større grad skal finne bolig på egen hånd. Tabellanalysene suppleres med grafiske framstillinger på kart for å få fram regionale forskjeller.

I tillegg til spørsmål som besvares gjennom å krysse av for svaralternativer inneholdt spørreskjemaene flere åpne svarfelt hvor respondentene kunne skrive inn kommentarer på ulike temaer. I drøftinger i kapittel 2 og 3, viser vi gjennomgående til kommentarer respondentene har gitt i åpne svarfelt.

2 Omfang og utbredelse av avtalt selvbosetting i kommunene

Dette kapitlet er ment å gi leseren en forståelse av hvilken rolle avtalt selvbosetting har i arbeidet med å bosette flyktninger i kommunene. Først, ser vi nærmere på utbredelsen av avtalt selvbosetting i kommunene og karakteristikk ved kommuner som praktiserer denne formen for bosetting. Vi beskriver ulike former for bosettingsforløp som faller innenfor definisjonen av avtalt selvbosetting, eller som er beslektet med dette og gir en vurdering av hvor utbredte disse er og mulige implikasjoner de kan ha for bosettingsarbeidet.

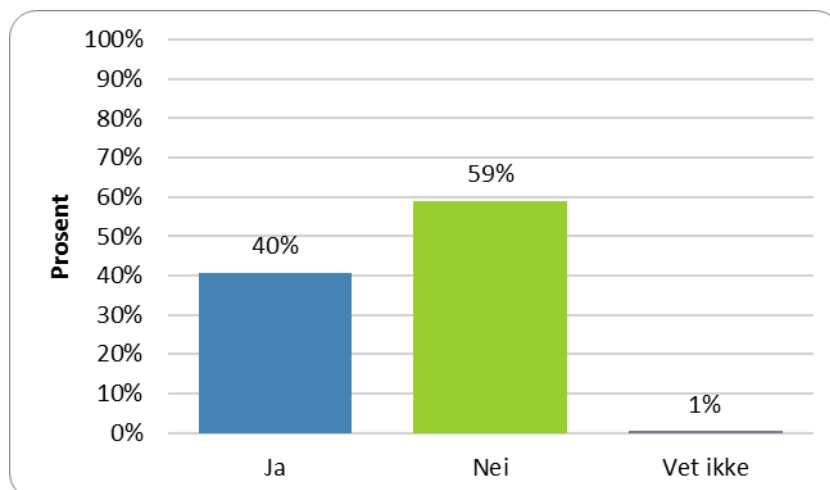
Deretter ser vi nærmere på kommuner som ikke praktiserer avtalt selvbosetting, grunnene de oppgir for dette og om de kan tenke seg å åpne opp for slik bosetting i framtiden. I forlengelsen av dette tar vi opp spørsmålet om hvilke kategorier flyktninger som i størst utstrekning benytter seg av avtalt selvbosetting, hvordan disse finner bolig og hva slags boliger de benytter seg av. Avslutningsvis gir vi en vurdering av om avtalt selvbosetting fører til raskere og økt bosetting av flyktninger i kommunene.

2.1 Kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting

Vår undersøkelse tyder på at en del kommuner har tatt oppfordringene som nylig har kommet fra regjeringen og Stortinget om å åpne for avtalt selvbosetting til følge. Som det framgår av Figur 1, svarte 100 kommuner og bydeler (tilsvarende 40 prosent) ja på spørsmålet om flyktninger har funnet bolig på

egen hånd og etablert seg i deres kommuner gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene. 143 kommuner/bydeler (tilsvarende 59 prosent) svarte nei.

Figur 1: *Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?*

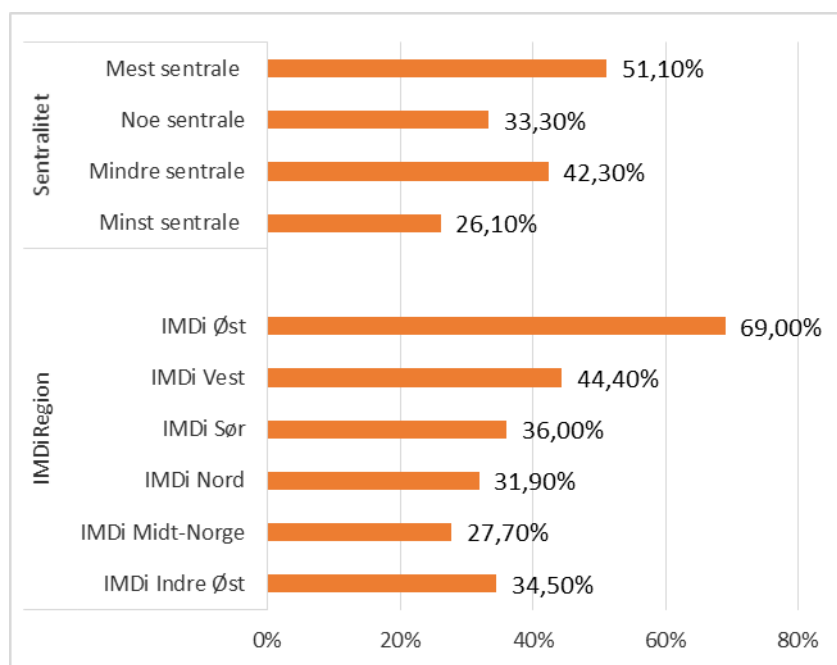
Det er grunn til å anta at det reelle tallet på kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting er en del høyere enn dette. Frafallsanalysen (avsnitt 1.2) viser at kommunene som besvarte undersøkelsen i liten grad skiller seg fra dem som ikke besvarte undersøkelsen. Andelen av kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting kan derfor antas å være like høy blant kommunene som ikke besvarte undersøkelsen, noe som tilsier at det reelle tallet ligger opp mot 145 kommuner.

Dette anslaget samsvarer godt med tidligere anslag på antallet kommuner som åpner for avtalt selvbosetting. I juli 2015 offentliggjorde IMDi en oversikt som viste at 87 kommuner og bydeler tillot avtalt selvbosetting. I en ny oversikt fra IMDi fra oktober 2015, var tallet på kommuner og bydeler som tillot avtalt selvbosetting steget til 107. Det er verdt å merke seg at 27 kommuner/bydeler som inngår i IMDis oversikt fra oktober 2015 ikke har besvart vår undersøkelse, noe som kan tilsa at minimum

127 kommuner åpner for avtalt selvbosetting ved inngangen til 2016.

Det hører også med i dette bildet at 19 kommuner/bydeler som inngår i IMDiS liste, har svart nei på spørsmålet om de praktiserer avtalt selvbosetting i vår undersøkelse. En sannsynlig forklaring på dette forholdet er at IMDiS liste viser hvilke kommuner/bydeler som *tillater* avtalt selvbosetting, mens vår undersøkelse kartlegger hvor slik bosetting *faktisk foregår*. Kommuner/bydeler som tillater avtalt selvbosetting, men hvor dette ikke har funnet sted i løpet av de siste tre årene har ventelig svart nei på dette spørsmålet i spørreskjemaet. Dette tyder på at minimum 146 kommuner/bydeler tillater avtalt selvbosetting

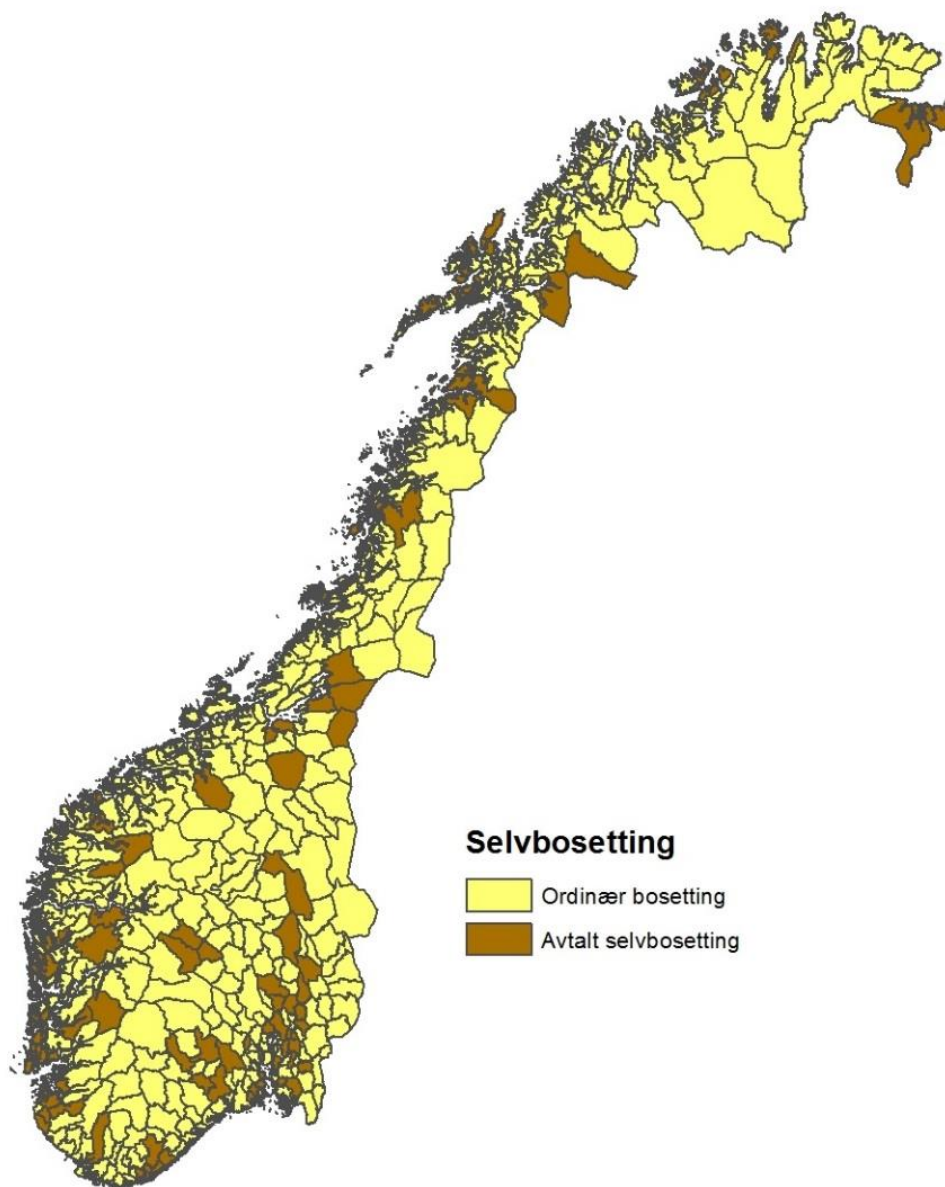
Figur 2: *Kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting*

Ser man nærmere på kommunene og bydelene som oppgir at de praktiserer avtalt selvbosetting i vår undersøkelse, finner man at dette er en variert gruppe med hensyn til sentralitet og geografisk lokalisering. I Figur 2 ser vi at avtalt selvbosetting er vanligst i de mest sentrale kommunene, hvor halvparten praktiserer dette. I de

minst sentrale kommunene, ligger andelen som praktiserer avtalt selvbosetting på en fjerdedel.

Kart 1: *Kart over kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting*

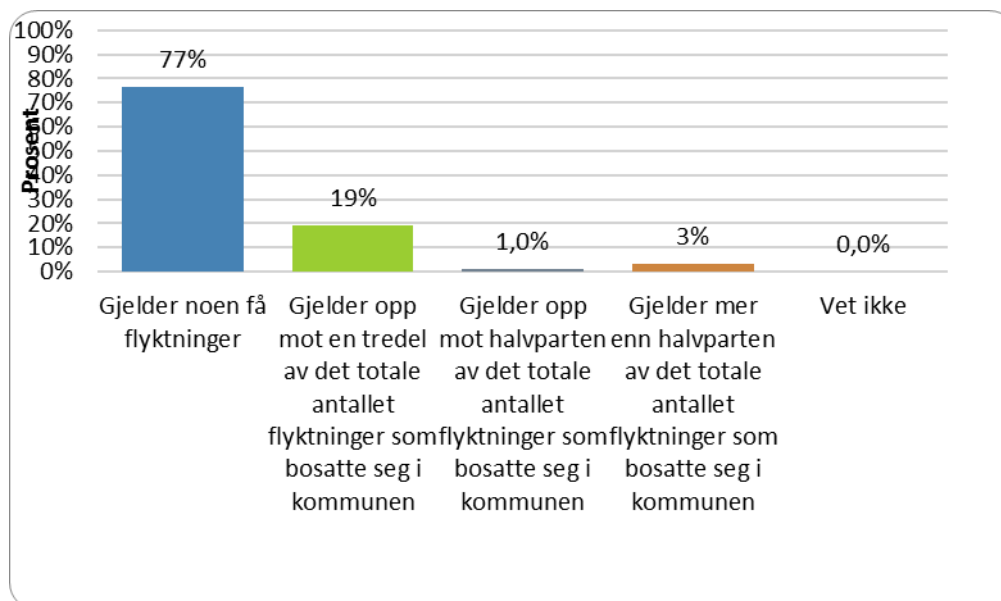
Undersøkelsen viser at avtalt selvbosetting praktiseres av kommuner i alle IMDi regioner og i alle fylker. Som det fremgår av Figur 2, er andelen kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting særlig høy i region Øst, hvor det gjelder et klart flertall av kommunene. Vi ser videre at også region Vest har en høy andel kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting. Den geografiske utbredelsen av avtalt selvbosetting i kommunene som inngår i vår undersøkelse er illustrert i Kart 1.

2.1.1 Mange kommuner praktiserer avtalt selvbosetting, men dette gjelder ofte få flyktninger

Kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting av flyktninger er en heterogen gruppe også med hensyn til omfanget av flyktninger som bosetter seg i kommunene på denne måten. Ett av spørsmålene i vår spørreundersøkelse til kommunene dreide seg om hvor vanlig det var at flyktninger etablerte seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting i løpet av de siste tre årene. Som det framgår av Figur 3, oppgir 77 prosent av disse kommunene at det kun er noen få flyktninger som har bosatt seg på denne måten i deres kommuner. Av figuren ser man at 19 prosent av kommunene svarer at dette gjelder opp mot en tredel av flyktningene som bosetter seg i deres kommuner, mens 4 prosent oppgir at det dreier seg om opp mot halvparten eller flere.

For et stort flertall av kommunene som oppgir at de praktiserer avtalt selvbosetting, ser dette altså ut til å dreie seg om noen «slengere». Man kan dermed anta at denne bosettingsstrategien ikke har noen vesentlig innvirkning på bosettingsarbeidet som foregår i disse kommunene. For den resterende fjerdedelen, utgjør flyktninger som etablerer seg i kommunene på denne måten en betydelig andel av det totale antallet flyktninger de bosetter. Det er grunn til å anta at i disse tilfellene er avtalt selvbosetting et viktig element i kommunenes bosettingsarbeid.

Figur 3: *Kommuner. Hvor vanlig var det at flyktninger etablerte seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?*

Ser man nærmere på kommunene som har svart at avtalt selvbosetting gjelder noen få flyktninger opp mot den andre fjerdedelen av kommunene, finner vi at de skiller seg med hensyn til sentralitet. Av de 23 kommunene som har svart at andelen selvbosatte er opp mot en tredel eller mer hører 18 til i kategorien «mest sentrale»

2.2 Former for selvbosetting

Som nevnt innledningsvis i rapporten, er det kjent at enkelte kommuner over tid har åpnet for at flyktninger kan finne bolig på egen hånd og etablere seg i kommunene på måter som svarer til begrepet avtalt selvbosetting. Avtalt selvbosetting må likevel betraktes som en ny praksis i en forvaltningssammenheng. Nasjonale myndigheter har ennå ikke formulert noen tydelig definisjon av denne bosettingsstrategien og retningslinjer for hvordan den skal praktiseres.

Mangelen på uttalte og entydige definisjoner og normer for avtalt selvbosetting åpner for ulike tolkninger og praksiser. Svarene respondentene på vår kommuneundersøkelse ga på spørsmålet om de praktiserer avtalt selvbosetting er basert på en definisjon som vektlegger tre forhold:

- i. at det er flyktningen selv som finner bolig i det private leiemarkedet,
- ii. at bosettingen godkjennes av kommunen og IMDi
- iii. at flyktninger som bosetter seg på denne måten får rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen.³

Definisjonen tar ikke hensyn til alle sider ved bosettingsforløpet etter at en flyktning har fått oppholdstillatelse fra UDI. For å få en bedre forståelse av hvordan avtalt selvbosetting foregår i kommunene, ba vi respondentene i kommuneundersøkelsen om å vurdere hvor vanlige tre ulike bosettingsforløp som faller innenfor definisjonen av avtalt selvbosetting er i deres kommune.

Tildelt kommune finner bolig selv

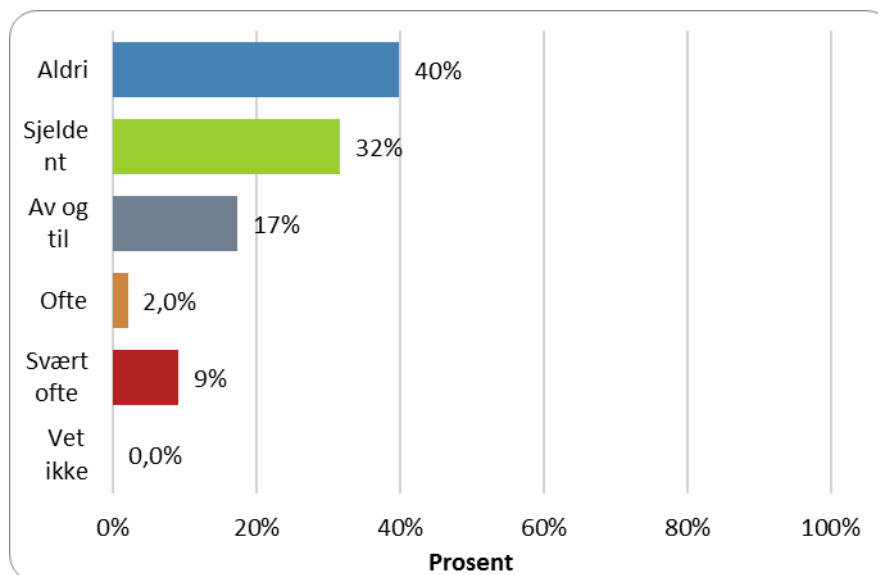
Ett av disse bosettingsforløpene dreier seg om at en kommune først takker ja til å bosette en flyktning, og at flyktningen deretter finner bolig på egen hånd i kommunen. I dette tilfellet er avtalt selvbosetting en strategi som først trer i kraft etter at det er gjort skriftlig vedtak om bosetting som sendes både til flyktningen og kommunen.

Som det framgår av Figur 4, er ikke dette den vanligste formen for avtalt selvbosetting. Her ser vi at 72 prosent av respondentene svarer at avtalt selvbosetting aldri eller sjelden foregår på denne måten i deres kommuner. Vi ser at 17 prosent sier at avtalt selvbosetting foregår på denne måten av og til, mens bare 11

³ I spørreskjemaet defineres avtalt selvbosetting som følger: «Når flyktninger finner bolig på egen hånd i det private leiemarkedet i en kommune. Bosettingen godkjennes av kommunen og IMDi og flyktningen får rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen».

prosent oppgir at slike bosettingsforløp forekommer ofte eller svært ofte.

Figur 4: *Kommuner. Din kommune hadde takket ja til å bosette flyktningen før vedkommende fant bolig på egen hånd i kommunen*

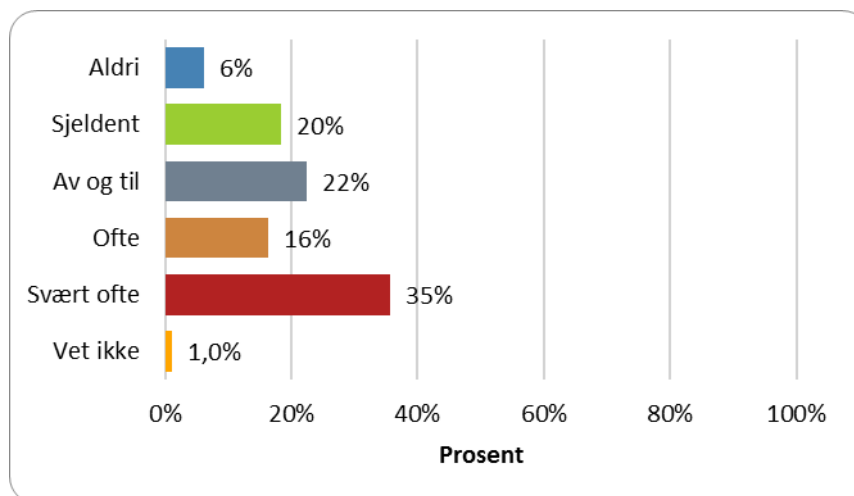

Ikke tildelt kommune – finner kommune og bolig selv

Et annet bosettingsforløp som presenteres i spørreskjemaet går ut på at en flyktning som ennå ikke har blitt tildelt en kommune, finner bolig på egen hånd og etablerer seg etter godkjenning fra en aktuell kommune og IMDi. Undersøkelsen viser at dette den vanligste formen for avtalt selvbosetting. Av Figur 5, framgår det at 51 prosent av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting oppgir at dette ofte eller svært ofte foregår på denne måten. Vi ser også at 42 prosent svarer at slik bosetting forekommer av og til eller sjeldent, mens bare 6 prosent oppgir at det aldri forekommer.

Inntrykket av at denne formen for bosettingsforløp er vanlige ved avtalt selvbosetting understrekes av kommentarer respondentene gir i åpne svarfelt i spørreskjemaet, hvor de ordlegger seg på måter som tilsier at de oppfatter avtalt selvbosetting som synonymt med slike bosettingsforløp.

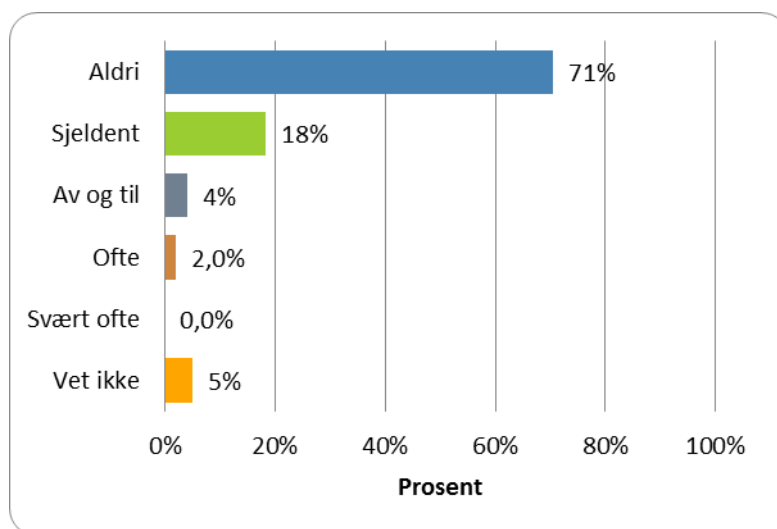
Figur 5: *Kommuner. Flyktningen hadde ennå ikke blitt tildelt en kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune*

Har fått tildelt kommune – finner ny kommune og bolig

En tredje form for bosettingsforløp som faller innenfor definisjonen av avtalt selvbosetting vi presenterte i spørreskjemaet, innebærer at flyktninger kan bli tildelt en kommune av IMDi, men at de likevel finner bolig på egen hånd i en annen kommune og får dette godkjent av kommunen og IMDi. Kommuneundersøkelsen viser at denne formen for avtalt selvbosetting forekommer i en del tilfeller. Som det framgår av Figur 6, er imidlertid denne formen for avtalt selvbosetting langt mindre vanlig enn de to overnevnte formene. Som man ser av figuren, oppgir 71 prosent av respondentene som besvarer dette spørsmålet at slik bosetting av flyktninger aldri forekommer i deres kommuner, 18 prosent oppgir at det forekommer sjeldent, mens et fåtall oppgir at det forekommer av og til eller ofte.

Figur 6: *Kommuner. Flyktingen hadde blitt tildelt en annen kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune. Flyktingen fikk bosettingen i din kommune godkjent.*

2.2.1 Bosettingsmodellen og avtalt selvbosetting

I praksis foregår altså avtalt selvbosetting på noe forskjellige måter. I hvilken grad er de forskjellige bosettingsforløpene vi har beskrevet i samsvar med den norske modellen for bosetting av flyktinger og i hvilken grad utfordrer de sider ved denne modellen?

Bosettingsforløpet som går ut på at en flyktning finner bolig på egen hånd i kommunen vedkommende er blitt tildelt er klart i samsvar med den gjeldende bosettingsmodellen. Det er grunn til å tro at, dersom dette hadde forekommet i stor skala, så ville det hatt liten innvirkning på den overordnede innrettingen på bosettingsarbeidet.

Det vanligste bosettingsforløpet ved avtalt selvbosetting går ut på at en flyktning som ennå ikke er tildelt en kommune finner kommune og bolig på egen hånd. Mange av fordelene ved avtalt selvbosetting kan være knyttet til nettopp denne typen bosettingsforløp. Dels dreier dette seg om at flyktinger i disse tilfellene kan «avlaste» IMDi og andre offentlige myndigheter oppgaver, enten det er ved at de finner kommuner som er villige til

å bosette dem før IMDi har gjort skriftlig vedtak om bosetting eller det er ved at de finner kommuner som er villige til å bosette dem i tilfeller hvor IMDi ennå ikke har lyktes med å finne en kommune. Dels dreier det seg om at flyktninger i disse tilfellene kan få økt kontroll over sin egen livssituasjon og økte muligheter til å bosette seg på steder hvor de har nettverk og muligheter til arbeid og utdanning.

Introduksjonsloven og ordningen med at kommuner og IMDi skal godkjenne bosettinger, gjør det mulig for myndighetene å kontrollere at selvbosetting etter dette mønsteret ikke fører til en geografisk opphoping av flyktninger i bestemte regioner eller kommuner. Det er imidlertid verdt å påpeke at slik selvbosetting likevel gir muligheter for en utglidning i bosettingsarbeidet. For det første, gir denne formen for avtalt selvbosetting flyktninger økte muligheter til å velge hvilken kommune de skal bosette seg i. Dette kan potensielt sett føre til en geografisk konsentrasjon av flyktninger, eller bestemte kategorier av flyktninger, i enkelte regioner eller kommuner.

For det andre, innebærer denne formen for avtalt selvbosetting også en mulighet for at kommunene i økende grad får anledning til å «shoppe» eller «skumme fløten» av bosettingsklare flyktninger, ved å invitere personer med, for eksempel, en bestemt sivil status, kompetanseprofil eller landbakgrunn til å selvbosette seg i kommunen. En mulig følge av dette igjen er at ventetiden på asylmottak øker for flyktninger som oppfattes som lite attraktive av kommunene.

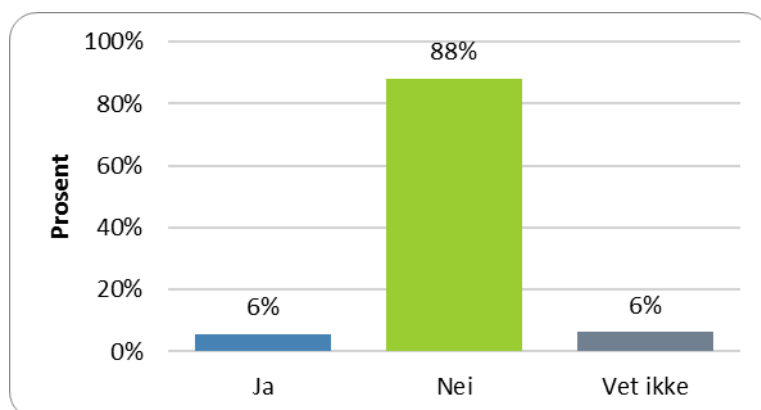
I tråd med IMDis interne virksomhetsinstruks, skal regionkontorene avslå forespørsler om avtalt selvbosetting dersom det viser seg at det allerede er gjort skriftlig vedtak om bosetting i en annen kommune. Vår undersøkelse tyder imidlertid på at slik selvbosetting forekommer i noen tilfeller. Denne formen for avtalt selvbosetting bryter klart med den gjeldende bosettingsmodellen. Dersom avtalt selvbosetting etter et slikt mønster hadde forekommet i stor utstrekning, kunne det ført til en vesentlig endring i innretningen på bosettingsarbeidet. Her må det legges til at omfanget av denne praksisen ser ut til å være begrenset og det er antakelig innenfor mulighetene for dispensasjon om det foreligger vesentlige grunner.

2.3 Ikke-avtalt selvbosetting

I forlengelsen av dette, vil vi se nærmere på to andre former for bosettingsforløp blant flyktninger som er beslektet med, men ikke regnes som avtalt selvbosetting. En av disse er den formen for selvbosetting blant flyktninger som gjerne omtales som «ikke-avtalt selvbosetting», eventuelt som «selvbosetting uten rettigheter» eller «bosetting på eget initiativ».

Vår undersøkelse viser at ikke-avtalt selvbosetting forekommer i noen utstrekning i kommunene. I spørreskjemaet til kommunene har vi definert ikke-avtalt selvbosetting på følgende måte: «Når flyktninger finner bolig på egen hånd i en kommune og etablerer seg der uten at det er gjort avtale med kommunen og IMDi Disse flyktningene får ikke rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen». Som det framgår av Figur 7 og 8, er det en betydelig forskjell i svarene mellom kommuner som henholdsvis praktiserer og ikke praktiserer avtalt selvbosetting.

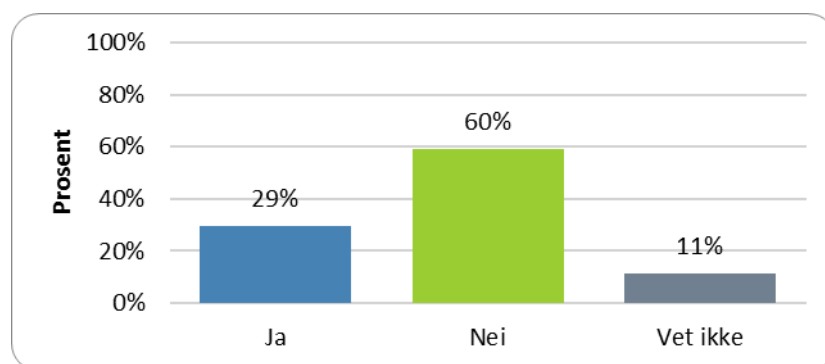
Figur 7: *Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene? (Kommuner som har svart nei på om de praktiserer avtalt selvbosetting)*

Blant kommunene som ikke praktiserer avtalt selvbosetting, er det kun 6 prosent som oppgir at ikke-avtalt selvbosetting har forekommet i deres kommune i løpet av de siste tre årene. Blant kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting oppgir derimot 29 prosent at ikke-avtalt selvbosetting har forekommet i denne

perioden. En mulig grunn til dette er at noen flyktninger ønsker å bosette seg på egen hånd i kommuner der de har nettverk. Nærhet til nettverk, til ønsket bosted og potensielt arbeidsmarked kan vurderes som viktigere enn tilgang til introduksjonsprogram og økonomisk stønad. Det kan også forekomme at kommuner velger å gi introduksjonsprogram til flyktninger som bosetter seg på eget initiativ.

Figur 8: *Kommuner. Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene? (Kommuner som har svart ja på om de praktiserer avtalt selvbosetting)*

2.4 Kommunal boligformidling til flyktninger

En ytterligere form for bosettingsforløp som beskrives av respondentene på kommuneundersøkelsen kan strengt tatt ikke kalles for selvbosetting. I åpne svarfelt i spørreskjemaet viser flere kommuner til at de gjennom å ha løpende kontakt med private boligutleiende har etablert ordninger som kunne kalles «kommunal boligformidling til flyktninger». Når utleiende melder fra om at de har ledige boliger som kan egne seg for flyktninger, og kommunene ennå ikke har oppfylt sine vedtatte bosettingskvoter, formidler de dette tilbudet videre til IMDis regionkontorer eller til bosettingsklare flyktninger, direkte eller via asylmottak.

En respondent skriver at kommunen ikke regner bosetting av flyktninger som skjer på denne måten som avtalt selvbosetting, siden det er kommunen og ikke flyktningen som framskaffer boligen. Likheten med avtalt selvbosetting er kun at flyktningen

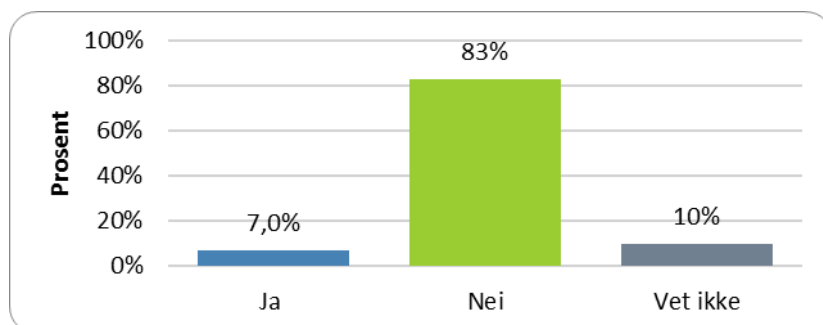
forholder seg direkte til det private leiemarkedet. Samtidig kan dette sees som et alternativ til det «vanlige» bosettingsforløpet hvor kommunen bosetter flyktninger i kommunale utleieboliger eller i private utleieboliger som kommunene framleier til flyktningen.

En representant for en kommune forteller at gevinsten av denne formen for boligformidling er den samme som ved avtalt selvbosetting. Det gir en bedre utnyttelse av det private leiemarkedet og gjør det mulig å bosette flere flyktninger. Slik denne kommunen erfarer det, er arbeidsbelastningen for kommunen i form av forespørsler om bosetting og om skifte av boliger langt lavere ved slik boligformidling enn tilfellet er med avtalt selvbosetting. Dette er en form for bosetting av flyktninger flere kommuner oppgir at de har gode erfaringer med og som vi skal komme tilbake til i et senere avsnitt.

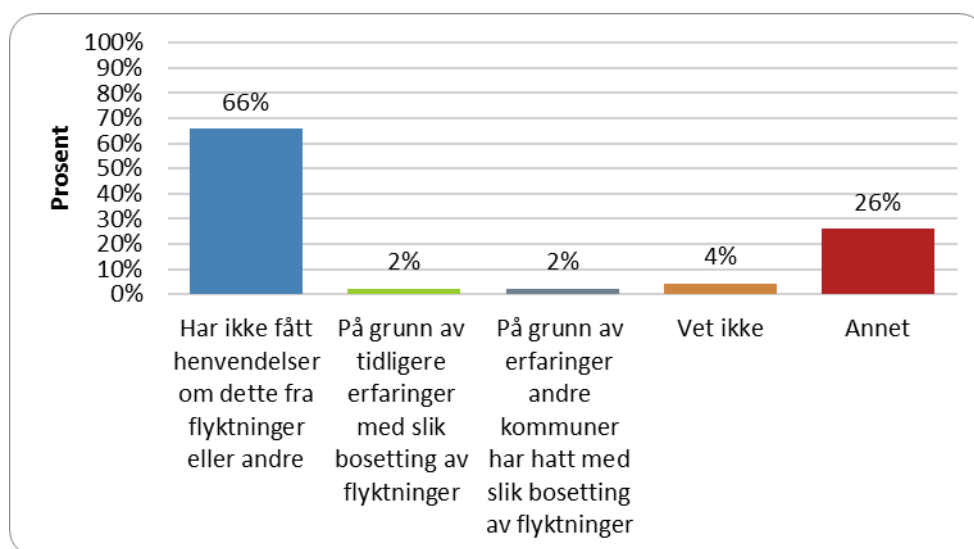
2.5 Kommuner som ikke praktiserer avtalt selvbosetting

Figur 1 viste at 59 prosent av kommunene som besvarte undersøkelsen oppga at de ikke har praktisert avtalt selvbosetting de siste tre årene. I spørreskjemaet ble kommunene som oppga at de ikke har praktisert avtalt selvbosetting av flyktninger de siste tre årene spurt om flyktninger tidligere har bosatt seg på denne måten i kommunen. De ble også spurt om kommunene kunne tenke seg å oppmuntre til slik bosetting i framtiden. Av Figur 9 framgår det at kun noen få (7 prosent) av disse kommunene oppga at de hadde tidligere erfaringer med avtalt selvbosetting av flyktninger.

Figur 9: *Kommuner. Har din kommune tidligere bosatt flyktninger gjennom avtalt selvbosetting?*

Figur 10: *Kommuner. Hva er grunnen til at kommunen ikke praktiserer avtalt selvbosetting?*

Den langt vanligste grunnen kommunene oppgir til at de ikke praktiserer avtalt selvbosetting er at de ikke har fått henvendelser om dette fra flyktninger eller andre (Figur 10). Noen få kommuner (til sammen 4 prosent) oppgir at de ikke praktiserer avtalt selvbosetting på grunn av erfaringer de selv eller andre har gjort med denne formen for bosetting.

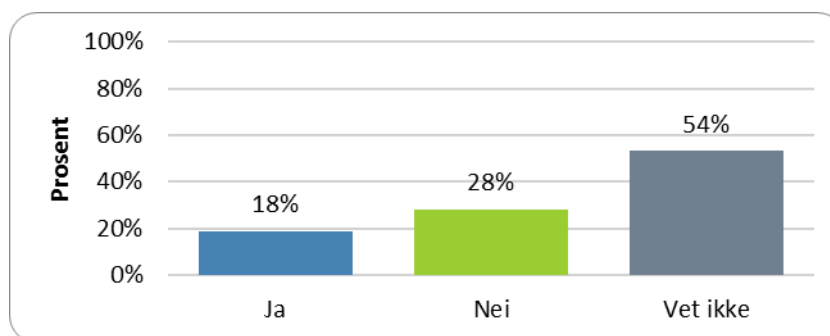
Om lag en firedel av disse kommunene oppgir at de ikke praktiserer avtalt selvbosetting av andre grunner. Kommentarer fra

disse respondentene, viser at dette kan dreie seg om at kommunene kun ønsker å forholde seg til IMDi's forespørsler om bosetting av personer, at de ønsker å være «lojale mot IMDi», at kommunene ikke har tilstrekkelig administrativ kapasitet til å håndtere forespørsler om avtalt selvbosetting, at boligmarkedet i kommunene er av en slik karakter at det er vanskelig for flyktninger å finne egnede boliger eller at kommunen oppfatter at den har tilstrekkelig med kommunale boliger.

I spørreskjemaet ble respondentene som svarte at kommunene deres ikke praktiserte avtalt selvbosetting spurt om dette er noe kommunene vil satse på i framtiden (Figur 11). Som det fremgår av figuren nedenfor svarte 28 prosent nei på dette spørsmålet, mens 18 prosent svarte ja. Det er verdt å framheve at litt over halvparten av respondentene valgte svaralternativet «Vet ikke». Dette kan skyldes at ansatte i flyktningetjenester som besvarer undersøkelsen (jfr. avsnitt 1.4) ikke har myndighet til å bestemme dette, men også at problemstillingen ikke har blitt aktualisert i kommunene.

Ovenfor påpekte vi at mange av kommunene som ikke praktiserer avtalt selvbosetting oppgir at dette skyldes at de ikke har fått henvendelser om dette. Vi har også sett (avsnitt 2.1) at noen av kommunene som oppgir at de ikke praktiserer avtalt selvbosetting inngår i IMDi's oversikt over kommuner som *tillater* slik bosetting. Dette kan tyde på en utbredt grunn til at kommuner ikke praktiserer avtalt selvbosetting er at de ikke har måttet ta stilling til denne bosettingsstrategien. Dette tyder igjen på at det finnes et potensiale for at langt flere kommuner enn i dag kan komme til å praktisere denne bosettingsformen i framtiden. Det forutsetter imidlertid at de får henvendelser om dette fra flyktninger, eller oppfordres til en slik praksis av IMDi.

Figur 11: *Kommuner. På bakgrunn av det du/din kommune vet om avtalt selvbosetting, er dette noe kommunen vil satse på/ oppmuntre til i fremtiden?*

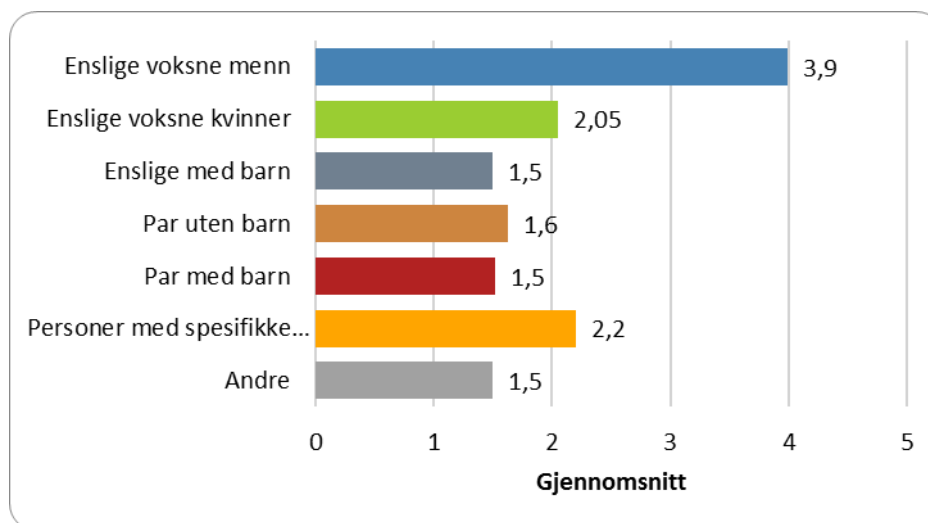

2.6 Flyktninger som etablerer seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting

Nasjonalt introduksjonsregister har per i dag ikke data om hvordan flyktninger blir bosatt i kommunene. Inntil slike data foreligger er det ikke mulig innenfor rammen av dette prosjektet å gi annet enn grove anslag på hvor mange flyktninger som bosetter seg gjennom avtalt selvbosetting.

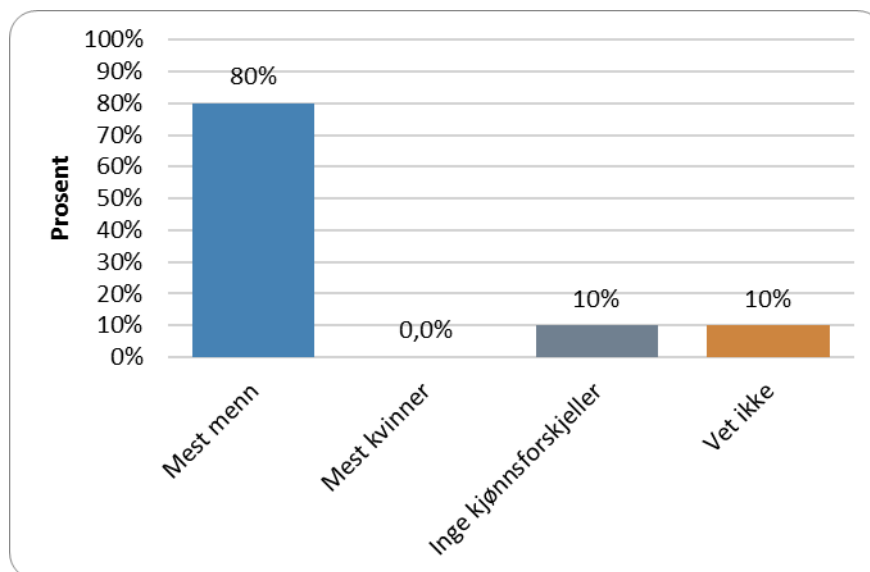
I 2015 anslo IMDi at andelen av flyktninger som bosetter seg på denne måten lå på om lag 10 prosent. Gitt at flere kommuner har åpnet opp for avtalt selvbosetting i løpet av de seneste månedene, er det sannsynlig at denne andelen er stigende. Ut over denne påpekningen, vil vi la spørsmålet om hvor stor andel av flyktningene som selvbosetter seg ligge i denne rapporten. Spørreundersøkelsene vi gjennomførte blant kommunene og asylmottakene gir imidlertid noen indikasjoner på kjennetegn ved denne delen av flyktningebefolkningen som det er verdt å se nærmere på.

Figur 12: *Kommuner. Er det spesifikke husholdningstyper som etablerer seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting?*

I kommuneundersøkelsen fikk respondentene spørsmålet: «Er det spesifikke husholdningstyper som etablerer seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting?» Figur 12 viser gjennomsnittet av rangeringene respondentene gjorde av de ulike svaralternativene, hvor 0 på skalaen tilsvarer «Aldri» og 5 tilsvarer «Svært ofte». Som man kan se av figuren, peker enslige voksne menn seg tydelig ut som en kategori flyktninger som ofte etablerer seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting.

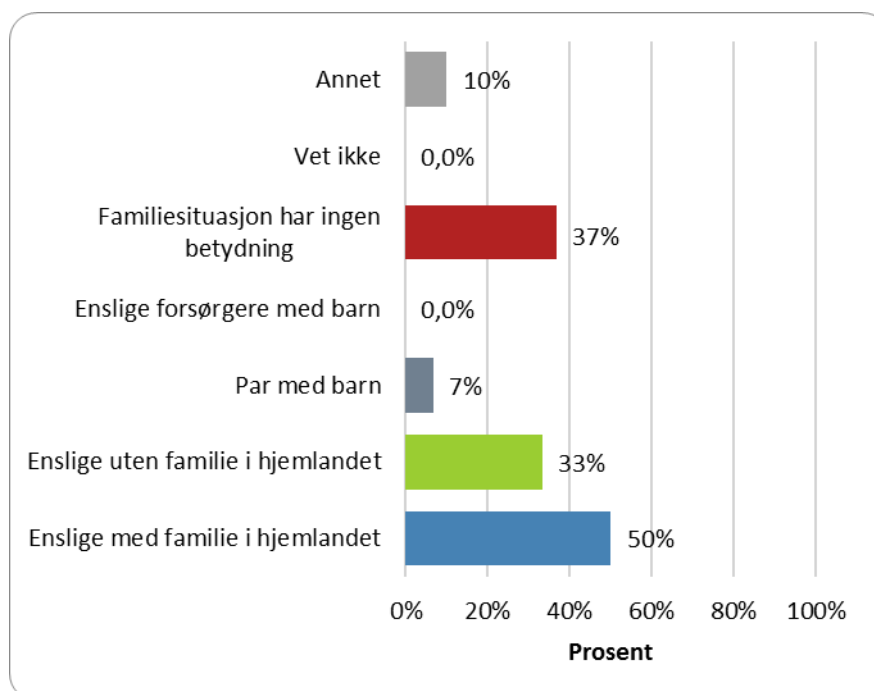
Figur 13: *Asylmottak. Hvordan er kjønnsfordelingen blant beboere som finner bolig på egen hånd?*

Inntrykket av at det særlig er enslige voksne menn som etablerer seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting bekreftes klart i svarene på spørreskjemaet til asylmottakene (Figur 13 og 14). I denne undersøkelsen ble respondentene spurt om kjønnsfordelingen blant flyktninger som finner bolig på egen hånd og om hvilken familiesituasjon de har.

Som man ser av Figur 13, oppgir 80 prosent av respondentene fra asylmottakene at det er mest menn som etablerer seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting. Av Figur 14 framgår det at en tilsvarende andel av respondentene oppgir at den vanligste familiesituasjonen til flyktninger som bosetter seg gjennom avtalt selvbosetting er enslige med eller uten familie i hjemlandet.

Figur 14: *Asylmottak. Hva er familiesituasjonen blant beboere som bosetter seg på egen hånd?*

Det er også verdt å merke seg at i kommuneundersøkelsen ble respondenter som oppga at personer med spesifikke landbakgrunner etablerte seg oftere enn andre, bedt om å spesifisere hvilke landbakgrunner dette dreier seg om. I disse svarene peker Eritrea, Syria og Somalia seg tydelig ut som de mest vanlige landbakgrunnene.

2.7 Ressurssterke blant «de svake»

Beskrivelsene over av hvilke flyktninger som bosetter seg gjennom avtalt selvbosetting tyder altså klart på at det særlig dreier seg om enslige voksne menn. Mange av de bosettingsklare flyktningene som venter på mottak er enslige voksne menn og disse er ikke prioritert i bosettingsarbeidet på samme vis som enslige mindreårige og familier. Det er også kjent at enslige voksne menn er en kategori flyktninger kommunene er lite interessert i å bosette og at disse derfor ofte blir sittende lenge på asylmottak (Thorshaug

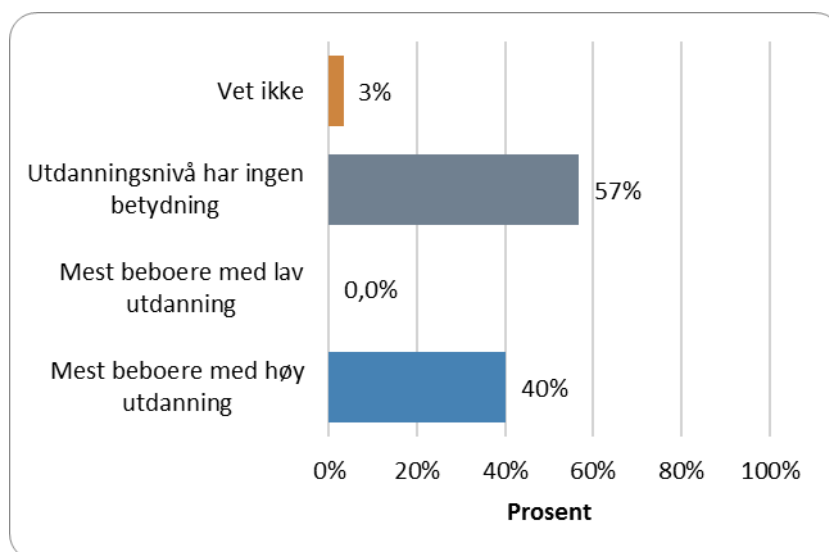
m.fl. 2013). En vesentlig fordel med avtalt selvbosetting kan derfor være at bosettingsstrategien bidrar til raskere bosetting av en kategori flyktninger som erfaringsmessig blir sittende lengst og vente på asylmottak, og som i denne forstand kan betraktes som en «svak» gruppe.

Et tilbakevendende tema i kommentarer respondenter på de to undersøkelsene gir i åpne svarfelt er imidlertid en bekymring for at avtalt selvbosetting vil føre til at de «ressurssterke» flyktningene kommer først i køen og at de «svakeste» blir sittende lengre på mottak. Noen peker på urettferdigheten i at noen kommuner dermed slipper å bosette de «svakeste».

Dette kan tyde på at det særlig er personer innenfor gruppen voksne enslige flyktninger som har egenskaper som gjør dem attraktive for kommuner og/eller bedre i stand til å finne bolig enn andre som benytter seg av avtalt selvbosetting. Disse egenskapene kan dreie seg om familie eller nettverk flyktninger har i spesifikke kommuner, om nasjonalitetsbakgrunn, om språkferdigheter eller kompetanse.

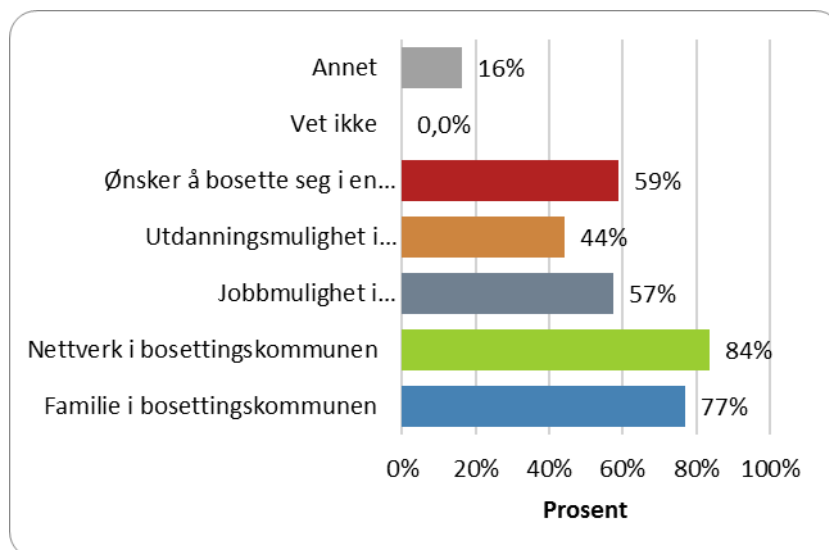
Inntrykket av at selvboettere er «de ressurssterke blant de svake» støttes av svarene som framkommer i asylmottaksundersøkelsen på spørsmålet om utdanningsnivået blant selvboettere. Som det framgår av Figur 15, oppfatter litt over halvparten av respondentene at utdanningsbakgrunn ikke har betydning for avtalt selvbosetting, mens 40 prosent oppgir at det er mest flyktninger med høy utdanning som benytter seg av dette. Ingen av disse respondentene oppfatter at det er mest flyktninger med lav utdanning som benytter seg av avtalt selvbosetting.

Figur 15: *Asylmottak. Etter din vurdering, hvordan er utdanningsnivået blant beboere som finner bolig på egen hånd?*

Et annet resultat av asylmottaksundersøkelsen som bygger opp under inntrykket av at det er flyktninger med familie eller nettverk i bosetningskommuner framkommer når vi spør respondentene om flyktningers motiver for selvbosetting. Av Figur 16 ser vi at særlig mange respondenter oppfatter at familietilknytning og nettverk i bosetningskommuner motiverer for avtalt selvbosetting.

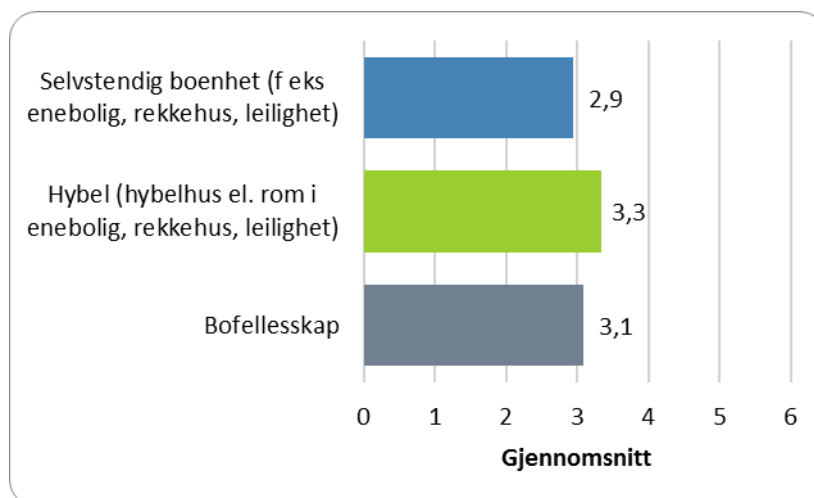
Figur 16: *Asylmottak. Etter din vurdering, hvilke motiv(er) har beboere for å finne bolig på egen hånd i en kommune?*

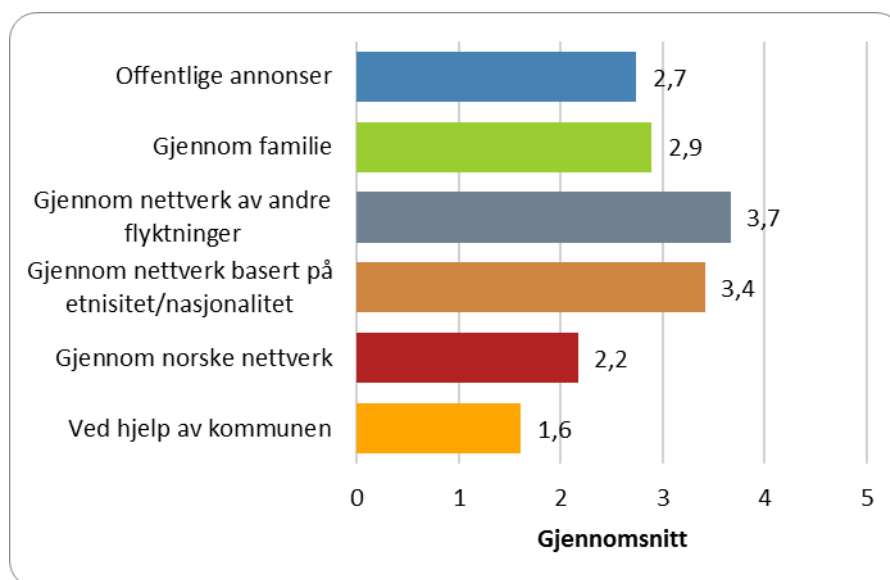
2.8 Hvordan bor avtalt selvbosatte flyktninger?

I kommuneundersøkelsen har vi spurt om hvilke typer boliger avtalt selvbosatte flyktninger flytter inn i, og hvordan avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis finner bolig. Som man ser av Figur 17, tyder svarene fra kommunene på at alle de tre svaralternativene vi ga dem (selvstendig boenhet, hybel og bofellesskap) er vanlige, men at hybler er den mest vanlige typen boliger avtalt selvbosatte flyktninger flytter inn i. Av Figur 18 ser vi at respondentene oppgir at flyktninger vanligst finner bolig gjennom nettverk med andre flyktninger, eller nettverk basert på nasjonalitet/etnisitet og familie.

Figur 17: *Kommuner. Hvilke typer bolig flytter avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis inn i?*

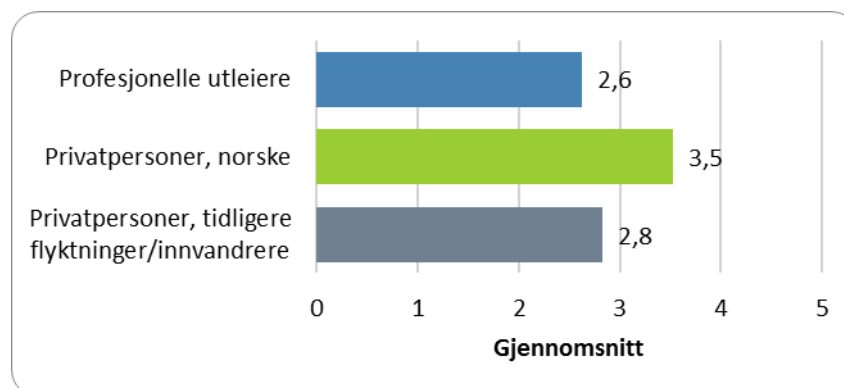

Figur 18: *Kommuner. Hvordan finner avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis bolig?*

I kommuneundersøkelsen er det også spørsmål om hvem selvbosatte flyktninger leier av. Som man kan se av Figur 19, tyder svarene på at selvbosatte flyktninger vanligvis leier av norske privatpersoner, etterfulgt av privatpersoner som er tidligere flyktninger/innvandrere og profesjonelle utleiere.

Figur 19: *Kommuner. Hvem leier selvbosatte flyktninger vanligvis bolig av?*

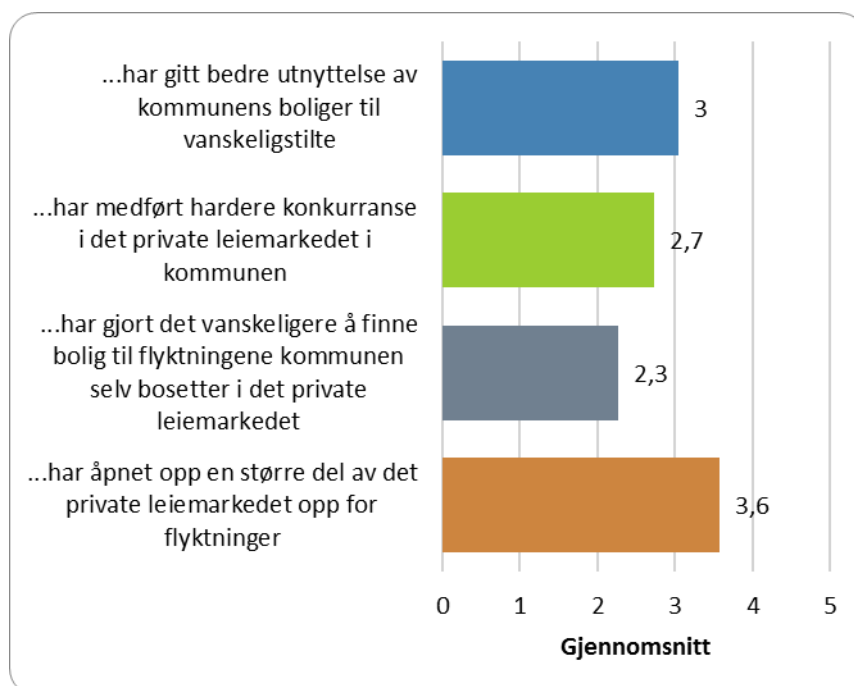

2.9 Fører avtalt selvbosetting til økt tempo og kapasitet i bosettingsarbeidet?

En antakelse som ligger til grunn for satsingen på avtalt selvbosetting er at dette bidrar til bedre utnyttelse av boligmarkedet i kommunene for flyktninger. Det antas også at avtalt selvbosetting bidrar til at bosettingen av flyktninger går raskere. I hvilken grad stemmer dette med kommunenes erfaringer?

I Figur 20 gjengir vi svarene respondentene i kommuneundersøkelsen ga på fire påstander om innvirkningen avtalt selvbosetting har på boligmarkedet i kommunene deres, hvor de ble bedt om å rangere påstandene fra «Helt enig» til «Helt uenig». Som vi ser av figuren, er det en svak tendens til at respondentene er enig i påstanden om at avtalt selvbosetting fører til hardere konkurranse i det private leiemarkedet i kommunen og en tilsvarende tendens til at de er uenig i påstanden om at det har gjort det vanskeligere for kommunen å finne bolig til flyktninger i det private leiemarkedet.

Figur 20: 20 Kommuner. Avtalt selvbosetting...

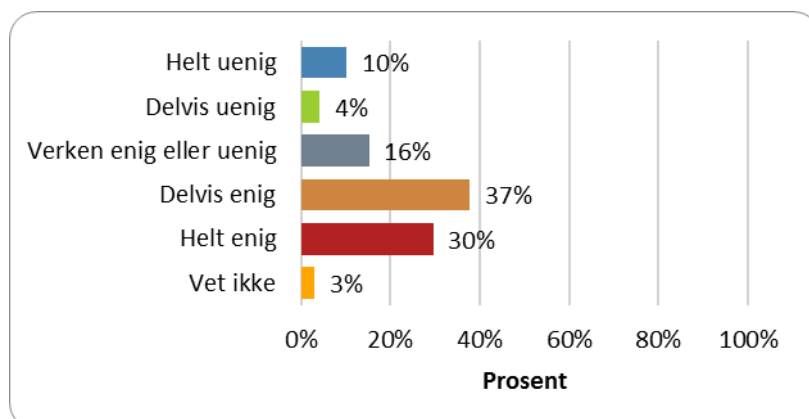

«Helt enig» (tilsvarer 5 på skalaen) til «Helt uenig» (tilsvarer 0 på skalaen)

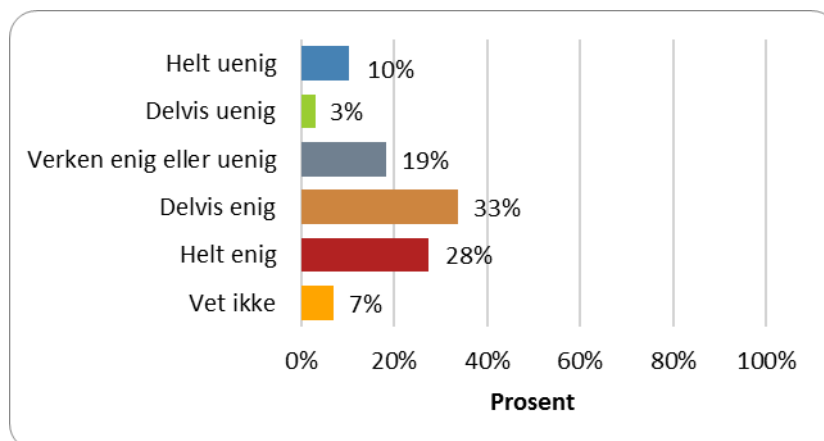
Av figuren ser vi at det er en klar tendens til at respondentene er enige i påstanden om at avtalt selvbosetting har gitt bedre utnyttelse av kommunenes boliger til vanskeligstilte. Det er en enda sterkere tendens til at respondentene er enige i påstanden om at avtalt selvbosetting fører til at en større del av det private leiemarkedet åpnes opp for flyktninger.

Vi har også spurt respondentene i kommuneundersøkelsen om de er enige i påstandene om at avtalt selvbosetting fører til at flyktninger bosettes raskere enn før. Som det framgår av Figur 21, sier rundt to tredeler seg helt eller delvis enig i påstanden om at avtalt selvbosetting generelt fører til at flyktninger bosettes raskere enn før. Figur 22 viser at litt færre sier seg helt eller delvis enig i påstanden om at avtalt selvbosetting fører til raskere bosetting av noen grupper av flyktninger.

Figur 21: *Kommuner. Avtalt selvbosetting har generelt ført til at flyktninger bosettes raskere enn før*

Figur 22: *Kommuner. Avtalt selvbosetting har ført til at noen grupper av flyktninger bosettes raskere enn før*

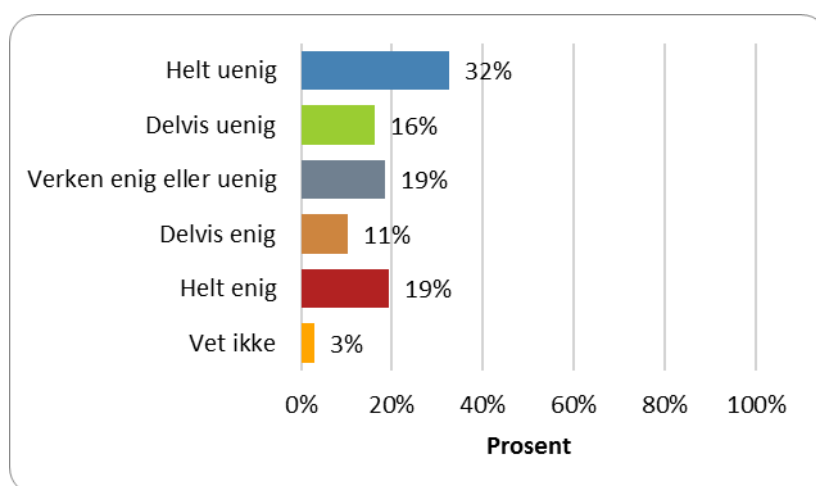
2.10 Fører avtalt selvbosetting til økt bosetting av flyktninger?

Vår undersøkelse tyder på at antallet kommuner som tillater og/eller praktiserer avtalt selvbosetting for flyktninger har økt siden sommeren 2015. I den samme perioden har kommunene økt antallet flyktninger de bosetter kraftig og antallet bosettingsklare flyktninger som venter på asylmottak har gått ned. Svarene på vår

undersøkelse vi har gjengitt i forrige avsnitt tyder på at avtalt selvbosetting bidrar til økt tempo i bosettingsarbeidet og til en bedre utnyttelse av boligmarkedet i kommunene. Kan man dermed trekke slutningen at avtalt selvbosetting fører til økt bosetting av flyktninger?

I spørreskjemaet ba vi respondentene ta stilling til påstanden om at avtalt selvbosetting fører til at kommunen bosetter flere flyktninger enn før på en skala fra «Helt enig» til «Helt uenig». Som man ser av Figur 23, sier halvparten av respondentene seg helt eller delvis uenige i påstanden, mens en tredel oppgir at de er helt eller delvis enig.

Figur 23: *Kommuner. Avtalt selvbosetting har ført til at kommunen bosetter flere flyktninger enn før*

Svarene kommunene gir på dette spørsmålet peker altså i ulike retninger, men det er en klar tendens til at de fleste ikke oppfatter at avtalt selvbosetting fører til økt bosetting av flyktninger. Her kan det legges til at vi ser ingen entydige tendenser, med hensyn til bakgrunnsvariablene sentralitet og antallet flyktninger kommunene bosetter eller med hensyn til andelen selvbosatte, mellom de som sier seg enige eller uenige i påstanden.

Hvordan stemmer disse svarene overens med tilgjengelig statistikk over bosetting av flyktninger i kommunene? Tabell 2 viser den gjennomsnittlige bosettingen av flyktninger i kommunene som inngår i vår undersøkelse etter region, sentralitet og om de

praktiserer avtalt selvbosetting. I Tabell 3, har vi gjort den samme utregningen, men i dette tilfellet tar vi høyde for kommunestørrelse og hvor mange flyktninger kommunene bosetter per tusen innbygger.

Tabell 2: *Gjennomsnittlig antall bosatte flyktninger i 2015, etter praksis med selvbosetting, region og sentralitet*

		<i>Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?</i>		
		Ja	Nei	Total
Region	IMDi Indre Øst	30	15	20
	IMDi Midt-Norge	62	19	31
	IMDi Nord	33	17	22
	IMDi Sør	61	29	41
	IMDi Vest	52	15	32
	IMDi Øst	43	16	34
	Total	46	18	30
Sentralitet	Minst sentrale	19	13	15
	Mindre sentra	33	21	26
	Noe mer sent	43	21	28
	Mest sentr	59	20	41
	Total	46	18	30

Tallene i Tabell 2 viser at kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting i snitt bosetter langt flere flyktninger enn dem som ikke gjør dette og at dette øker jo mer sentral kommunene er. Blant de mest sentrale kommunene, bosetter selvbosettingskommunene nær tre ganger så mange flyktninger som de øvrige. Ser vi derimot på bosatte flyktninger per tusen innbygger i kommunene (Tabell 3), viser det seg at kommunene som ikke praktiserer avtalt selvbosetting bosetter langt flere enn de som praktiserer.

Tabell 3: *Bosatte flyktninger per tusen innbygger, etter praksis med selvbosetting, region og sentralitet*

		<i>Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?</i>		
		Ja	Nei	Total
Region	IMDi Indre Øst	2,8	4,0	3,6
	IMDi Midt-Norge	3,5	4,0	3,9
	IMDi Nord	3,3	5,7	4,9
	IMDi Sør	3,6	4,0	3,8
	IMDi Vest	2,5	3,6	3,1
	IMDi Øst	1,6	2,6	1,9
	Total	2,6	4,1	3,5
Sentralitet	Minst sentrale	4,1	5,1	4,9
	Mindre sentrale	3,5	5,8	4,8
	Noe mer sentrale	2,6	3,7	3,3
	Mest sentrale	2,0	2,8	2,3
	Total	2,6	4,1	3,5

Bildet av om selvbosettingskommunene bosetter flere flyktninger enn de øvrige kommunene avhenger altså av om man legger vekt på antallet flyktninger disse bosetter eller på antallet flyktninger de bosetter per tusen innbyggere. Dette tyder på at de mindre kommunene (målt i folketall) innenfor ulike sentralitetsinndelingene og regioner generelt bosetter flere flyktninger enn de store kommunene innenfor samme inndeling.

Et annet og mer spesifikt mål på om avtalt selvbosetting er en årsak til økt bosetting av flyktninger er den prosentvise økningen i kommunenes bosetting av flyktninger fra 2014 til 2015. Vi har undersøkt dette og finner ikke at det er klare forskjeller i endringstakt mellom kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting og de som ikke gjør dette.

Som man kan se av Tabell 4, har kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting i snitt en noe høyere prosentvis økning i bosettingen av flyktninger enn de som ikke gjør dette (54 mot 49 prosent). Ser man mer spesifikt på dette forholdet blant de mest sentrale

kommunene eller i «selvbosettingsregionen» IMDi Øst, så er forholdet det motsatte.

Tabell 4: *Prosentvis økning i bosetting fra 2014 til 2015, etter region og sentralitet*

		<i>Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?</i>		
		Ja	Nei	Total
IMDiRegion	IMDi Indre Øst	24	31	28
	IMDi Midt-Norge	78	60	67
	IMDi Nord	44	14	25
	IMDi Sør	34	49	43
	IMDi Vest	56	75	65
	IMDi Øst	62	76	66
Sentralitet	Minst sentrale	25	55	47
	Mindre sentra	47	16	31
	Noe mer sent	89	43	62
	Mest sentr	51	58	54
Total		54	49	51

For å klargjøre hvilken betydning avtalt selvbosetting har som årsak til økt bosetting av flyktninger blant kommunene har vi gjort en regresjonsanalyse for å estimere den selvstendige effekten av de ulike forklaringsvariablene når vi kontrollerer for de andre variablene i modellen. Resultatene av analysen, som er gjengitt i Tabell 5, viser at variabelen bosettingsraten, dvs. bosatt flyktning per 1000 innbygger, ikke er signifikant høyere i kommuner som praktiserer avtalt bosetting sammenlignet med kommuner som ikke praktiserer avtalt bosetting.

Tabell 5 viser videre at små kommuner, med under 5 000 innbyggere bosetter langt flere enn større kommuner med over 20 000 innbyggere. Mens en stor og sentral kommune i region Øst som praktiserer avtalt bosetting har en estimert bosetting på 2,5 per tusen, er estimert bosetting for en mindre kommune 4,8 per tusen.

Når vi ser på de ulike IMDI regionene er det små forskjeller. Kommunene i IMDi sør bosatte likevel flere flyktninger per tusen innbyggere enn noen av de andre regionene når vi kontrollerer for sentralitet og kommunestørrelse.

Analysen viser videre at kommunene som ikke er de mest sentrale bosetter færre enn de mest sentrale kommunene og de minst sentrale kommunene.

Tabell 5: *Resultat lineær regresjon, bosetting av flytninger i 2015 per tusen, etter selvbosetting, region, sentralitet og befolkningsstørrelse*

		Unstandardiserte koeffisienter		
		B	Sig.	Std. Feil
	(Konstant)	2,502	***	0,788
Selvbosetting (ref. avtalt selvbosetting)		-0,237		0,374
Region	IMDi Indre Øst	0,313		0,642
(ref. IMDi Øst)	IMDi Midt-Norge	0,659		0,589
	IMDi Nord	0,992		0,644
	IMDi Sør	1,103	*	0,662
	IMDi Vest	-0,046		0,557
Sentralitet	Minst sentrale	0,658		0,589
(ref. mest sentrale	Mindre sentrale	-0,828		0,51
	Noe mer sentrale	-0,989	**	0,496
Befolkning	Under 4 999	2,257	***	0,571
(ref. over 20 000)	5 000- 19 999	0,476		0,485
a Avhengig variabel: Antall bosatte flykninger i 2015 per tusen innbygger				
R ² = ,293				
*** = 99% KI				
** = 95% KI				
* = 90 % KI				

Her bør det tas med i betraktningen at 2015 var et ekstraordinært år med hensyn til kommunenes bosetting av flyktninger. Mange kommuner har i denne perioden gjort store anstrengelser for å øke antall vedtak om bosettingsplasser. Det kan derfor være vanskeligere å isolere effekten avtalt selvbosetting har på omfanget av bosetting i kommunene enn tilfellet ville vært i en periode med «normal» vekst i den totale bosettingen.

På denne bakgrunnen er det nærliggende å tolke resultatene av undersøkelsen dithen at for mange av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting, er det kommunenes generelle vilje og evne til å bosette flyktninger, og ikke avtalt bosetting i seg selv, som er avgjørende for om de øker bosettingen av flyktninger. Samtidig tyder resultatene på at blant en mindre andel av disse kommunene er avtalt selvbosetting en bosettingsstrategi som i seg selv er utslagsgivende for at kommunen har kunnet øke bosettingen av flyktninger, og slik sett kan strategien være av viktig betydning. Det er for eksempel kjent at en av de «store» bosettingskommunene, Bergen, oppfatter avtalt selvbosetting som avgjørende for at kommunen kan ta imot et stort antall flyktninger.

Analysen viser også at de minste kommunene, med under 5000 innbyggere, tar på seg en langt større del av ansvaret for bosetting av flyktninger enn de større kommunene. Analysen viser også at de minste kommunene i mindre grad enn større kommuner bruker avtalt selvbosetting som strategi.

2.11 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at vår undersøkelse viser at minimum 100 kommuner praktiserer avtalt selvbosetting. Undersøkelsen tyder på at det reelle tallet på kommuner som praktiserer eller tillater avtalt selvbosetting ligger på i overkant av 140.

Vi har vist at andelen av kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting er størst i de mest sentrale kommunene og lavest i de minst sentrale kommunene. Blant de mest sentrale kommunene praktiserer halvparten avtalt selvbosetting, mens en fjerdedel gjør dette i de minst sentrale kommunene. Selvbosettingskommuner finnes over hele landet og i alle IMDi regioner. Andelen er særlig høy i region Øst.

For tre fjerdedeler av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting gjelder dette bare noen få flyktninger. I den resterende fjerdedelen av selvbosettingskommunene, foregår en betydelig andel av bosettingen på denne måten. De aller fleste kommunene som bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt bosetting hører til i kategorien for de mest sentrale kommunene.

Vi har vist at avtalt selvbosetting foregår på ulike måter. Mest vanlig er forløp hvor flyktninger som ikke er tildelt kommune, finner kommuner og boliger på egen hånd. Mindre vanlig er det at flyktninger som er tildelt kommuner finner bolig på egen hånd i disse. Det forekommer også, om enn i liten utstrekning, at flyktninger finner bolig i andre kommuner enn dem de er tildelt og likevel får godkjent bosettingen.

Undersøkelsen tyder på at den vanligste grunnen til at kommuner ikke praktiserer avtalt selvbosetting er at de ikke har fått henvendelser om dette fra flyktninger eller andre. På spørsmål om kommunen kan tenke seg å åpne for avtalt selvbosetting i framtiden, svarer en femtedel «ja» og halvparten «vet ikke», noe som kan tyde på at det finnes et potensial for at flere kommuner kan komme til å praktisere avtalt selvbosetting.

Vi har vist at kommune- og asylmottaksundersøkelsene tyder på at det i første rekke er enslige voksne menn som benytter seg av muligheten til avtalt selvbosetting. Dette er en gruppe flyktninger som venter lenge på asylmottak og som i denne forstand kan betegnes som «svake». Samtidig tyder undersøkelsene på at det er de mest ressurssterke innenfor denne kategorien flyktninger som benytter seg av avtalt selvbosetting. Dette kan være personer med familie eller andre nettverk i bosettingskommuner, med gode språkferdigheter og høy formell kompetanse.

Svarene som fremkommer i kommuneundersøkelsen tyder på at avtalt selvbosetting fører til bedre utnyttelse av boligmarkedet i kommunene og til at bosettingen av flyktninger går raskere. Svarene kommunene gir på spørsmålet om avtalt selvbosetting fører til økt bosetting av flyktninger er derimot sprikende. Halvparten sier seg uenig i at avtalt selvbosetting fører til økt bosetting, mens en tredel er enig. Analyser vi har gjort av bosettingsstatistikk, gir ikke grunnlag for å hevde at avtalt

selvbosetting har en selvstendig effekt på antallet flyktninger som bosettes i kommunene.

For mange av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting, ser det ut til at det er det kommunenes generelle vilje og evne til å bosette flyktninger, og ikke avtalt bosetting i seg selv, som har vært avgjørende for den økte bosettingen av flyktninger i 2015. Blant en mindre andel av disse kommunene, ser det ut til at avtalt selvbosetting er en bosettingsstrategi som har vært utslagsgivende for at kommunene har kunnet øke bosettingen av flyktninger.

3 Rutiner og praksis ved avtalt selvbosetting

Gjennomgangen av resultater fra spørreundersøkelsene til kommuner og asylmottak gir oss en forståelse av hvor utbredt avtalt selvbosetting er i kommune-Norge og i hvilke former denne bosettingen foregår. Gjennomgangen gir også et inntrykk av hvilke flyktninger som benytter seg av avtalt selvbosetting og et inntrykk av hvilken betydning dette har for bosettingsarbeidet på nasjonalt plan. I dette kapitlet vil vi dreie oppmerksomheten mot hovedproblemstillingene i denne rapporten, som er å kartlegge kommunenes praksis og rutiner i forbindelse med avtalt selvbosetting og å identifisere eksempler på god praksis.

For å kunne danne seg et bilde av hva god praksis kan være i denne sammenheng kreves det en forståelse av problemer avtalt selvbosetting kan føre med seg. I første del av kapitlet vil vi derfor beskrive noen av de viktigste utfordringene som knytter seg til avtalt selvbosetting, sett fra kommunenes og asylmottakenes ståsted. Deretter går vi over til å redegjøre for kommunenes rutiner og praksis i forbindelse med avtalt selvbosetting slik det framkommer i spørreundersøkelsene.

3.1 Utfordringer knyttet til avtalt selvbosetting

Avtalt selvbosetting er en ny bosettingsstrategi som i liten grad har blitt gjort til gjenstand for analyse og drøftinger. Uønskede virkninger av bosettingsstrategien er dermed lite kjent. Av svarene respondentene fra kommuner og asylmottak gir i undersøkelsene, framgår det tydelig at det knytter seg en del utfordringer til denne formen for bosetting.

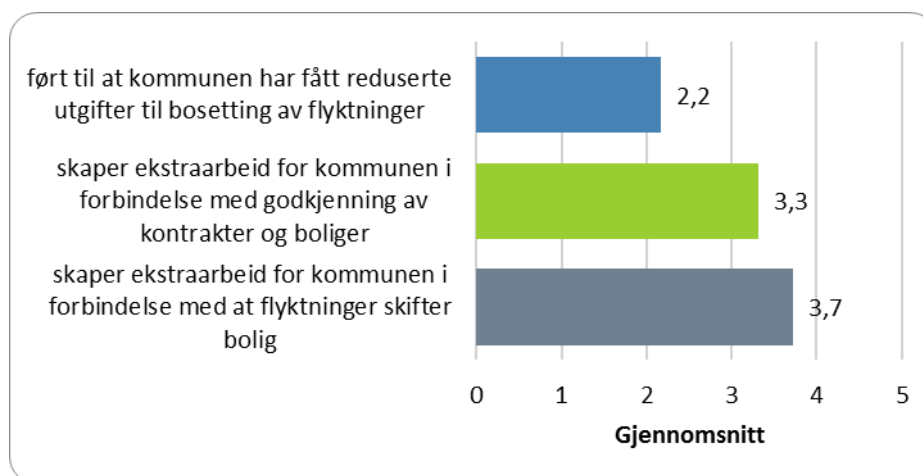
Som vi allerede har vært inne på, viser flere respondenter til en bekymring for at avtalt selvbosetting kan føre til at de minst ressurssterke flyktingene må vente lenger på mottak og til en urettferdig fordeling av ressursssvake flyktinger mellom kommuner. Flere av respondentene uttrykker også bekymring for at det oppstår et svart marked rundt avtalt selvbosetting med bakmenn som fremskaffer leieboliger for flyktinger mot betaling. Disse og andre mulige virkninger av avtalt selvbosetting skal vi gå nærmere inn på i forskningsprosjektets Del 2.

I denne rapporten vil vi avgrense oss til å framheve de mest presserende utfordringene ved avtalt selvbosetting som framkommer i undersøkelsene. Her sikter vi til forhold som kan hindre flyktinger fra å benytte seg av muligheten til avtalt selvbosetting og forvanske arbeidshverdagen i kommunene.

3.1.1 Utfordringer ved avtalt selvbosetting for kommunene

Avtalt selvbosetting innebærer en ny måte å jobbe på for kommunene. Figur 24 under viser på hvilke måter selvbosetting påvirker kommunenes bosettingsarbeid.

Figur 24: *Kommuner. Avtalt selvbosetting har....*

«Helt uenig» (tilsvarer 0) til «Helt enig» (tilsvarer 5)

Sett fra kommunenes synsvinkel dreier dette seg i første rekke om at avtalt selvbosetting oppfattes å føre til en økt ressursbelastning i form av ekstraarbeid for ansatte i flyktningetjenesten eller i andre etater. I kommuneundersøkelsen har vi presentert respondentene for tre påstander om virkninger avtalt selvbosetting har på kommunens ressursbruk. Som man kan se av Figur 24, er det en klar tendens til at respondentene er uenige i påstanden om at kommunene har fått reduserte utgifter til bosetting av flyktninger og enige i påstandene om at avtalt selvbosetting skaper ekstraarbeid for kommunen. For kommunene kan derfor god praksis i forbindelse med avtalt selvbosetting handle om tiltak som reduserer ressursbruken som går med til denne formen for bosetting.

Ekstraarbeidet kommunene opplever i forbindelse med avtalt selvbosetting ser særlig ut til å skyldes at flyktninger som bosetter seg på denne måten ønsker å skifte bolig etter at de har etablert seg i en kommune. I åpne svarfelt i spørreskjemaene peker respondenter fra kommunene og asylmottakene på at flyktninger kan være forhindret fra å gå på visning eller inspisere boliger de takker ja til på grunn av lang reiseavstand. Boligene kan derfor vise seg å være noe annet enn de så for seg. Det blir pekt på at flyktninger som flytter inn i bofellesskap ofte ønsker å skifte bolig etter kort tid. Det blir også pekt på muligheten for at utleiere og andre har ordninger for at flyktninger som etablerer seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting, etter kort tid sier opp leiekontrakten og ber kommunene om å skaffe dem bolig.

3.1.2 Avtalt selvbosetting og utfordringer for asylmottakene

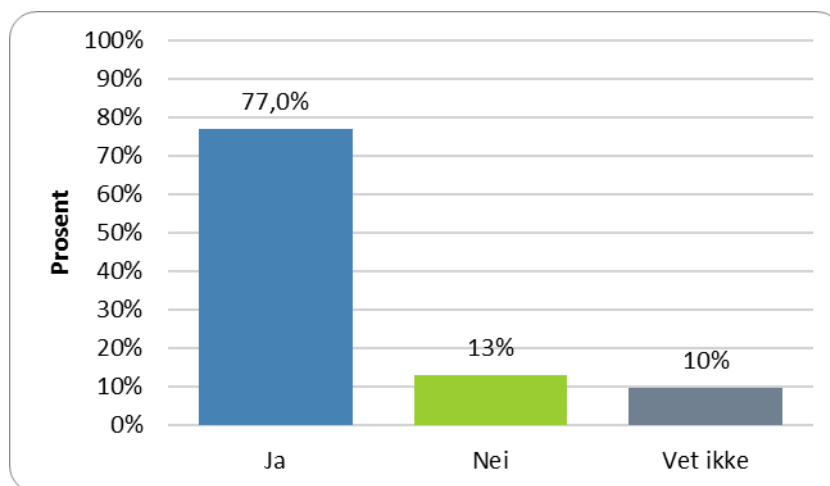
For asylmottakenes del, dreier utfordringene ved avtalt selvbosetting seg i første rekke om forhold som bidrar til at flyktninger ikke klarer å benytte seg av denne muligheten. I spørreskjemaet til mottakene har vi spurt om de opplever at det finnes «flaskehals» som hindrer flyktninger fra å finne bolig på egen hånd. Som det framgår av Figur 25 under, svarer et stort flertall av respondentene bekreftende på dette spørsmålet. I spesifiseringer av hva disse «flaskehalsene» går ut på, framhever respondenter det høye prisnivået på utleieboliger i mange

kommuner og at flyktninger blir diskriminert ved at utleiery er skeptiske til å tilby dem kontrakter.

Et annet moment som framheves er språkbarrierer og andre kommunikasjonsbarrierer som gjør det vanskelig for flyktninger å orientere seg i boligmarkedet og aktuelle bosettingskommuner. Dette kan bidra til at flyktninger takker ja til boliger som det viser seg at de ikke ønsker å bo i.

Mange av disse respondentene peker på at det går for lang tid fra en flyktning finner en bolig til den aktuelle bosettingskommunen og IMDi får behandlet forespørselen og at dette bidrar til at flyktninger mister husleiekontrakter.

Figur 25: *Asylmottak. Opplever dere at det finnes hindringer eller "flaskehals" for at beboere kan finne bolig på egen hånd*

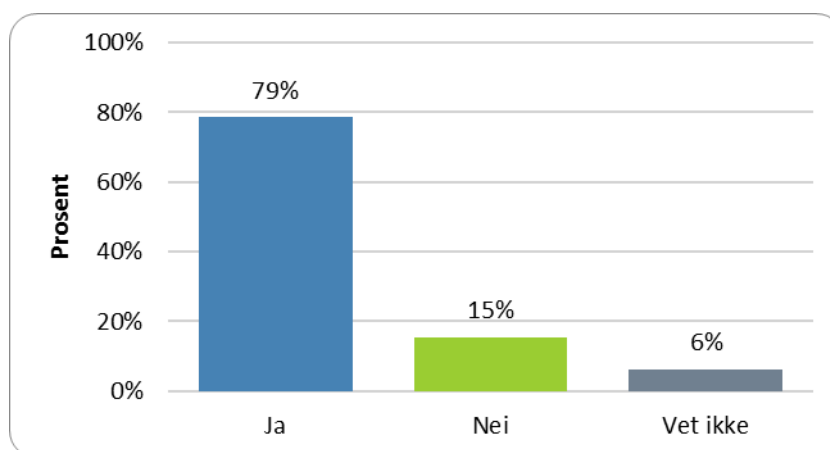

Mange av disse respondentene framhever også at mangelen på en god oversikt over aktuelle bosettingskommuner som en særlig viktig utfordring. I denne sammenhengen blir det vist til at det er vanskelig for asylmottakene og flyktninger å vite hvilke kommuner som til enhver tid tillater avtalt selvbosetting. Det blir vist til at det er betydelige variasjoner i betingelsene som gjelder for avtalt selvbosetting mellom de enkelte kommunene og at i noen tilfeller er kommunene inkonsekvente eller endrer betingelsene. I tillegg vises det til at det er vanskelig for flyktninger å vite om aktuelle bosettingskommuner har fylt opp sine vedtatte bosettingskvoter

eller om de har ledig plass på introduksjonskurs. Alle disse forholdene kan bidra til at flyktninger som lykkes i å finne bolig på egen hånd, får nei på forespørsler om avtalt selvbosetting av kommuner og IMDi.

Inntrykket av at det kan være vanskelig for flyktninger og de som gir dem råd om bosetting på asylmottakene å orientere seg om mulighetene for avtalt selvbosetting og betingelsene for dette i de enkelte kommunene, finner gjenklang i noen av svarene i kommuneundersøkelsen. Her spurte vi kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting om det hender at kommunen avslår forespørsler om slik bosetting, og om grunnene for avslag. Som det fremgår av Figur 26 svarte mer enn tre fjerdedeler av disse respondentene bekræftende på spørsmålet om det hender at de avslår slike forespørsler.

Figur 26: *Kommuner. Hender det at din kommune avslår forespørsler fra flyktninger om avtalt selvbosetting?*

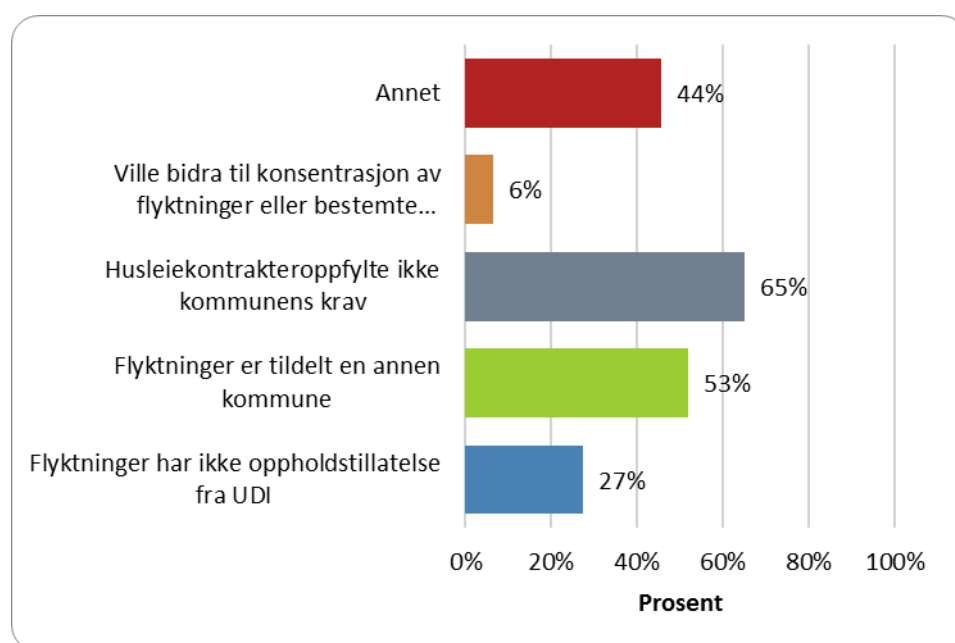

På spørsmålet om grunner til at kommunen avslår forespørsler om avtalt selvbosetting (Figur 27), svarte rundt en fjerdedel at dette kan skyldes at flyktninger ikke har fått innvilget opphold fra UDI. Litt over halvparten oppga at avslag kan skyldes at det er gjort skriftlig vedtak om bosetting i en annen kommune, og enda flere oppgir at det kan skyldes at husleiekontrakter ikke oppfyller kommunenes krav. Noen få respondenter oppgir at avslag skyldes at slik bosetting kunne bidra til konsentrasjon av flyktninger eller bestemte nasjonalitetsgrupper i kommunen.

Respondenter som har krysset av for andre grunner på dette spørsmålet, viser blant annet til at dette kan dreie seg om at husleien eller kravet om depositum for boligene var for høyt. De peker på at kommunen ga avslag fordi den hadde fylt opp sin vedtatte bosettingskvote, eller at det var fullt på introduksjonskurs. De peker også på at forespørsler ble avslått fordi boligene hadde for dårlig standard eller bomiljø.

Svarene kommunene gir på spørsmål om de avslår forespørsler om avtalt selvbosetting og grunner til dette, understreker inntrykket av at flyktninger ofte har utilstrekkelig oversikt over hvor avtalt selvbosetting tillates, på hvilke betingelser og hvilke kategorier flyktninger som kvalifiserer for dette i de enkelte kommunene.

Figur 27: *Kommuner. Hva er grunnene til at din kommune har avslått forespørsler om avtalt selvbosetting?*

3.2 Utvikling av praksis for avtalt selvbosetting i kommuner og på asylmottak

Som tidligere nevnt, må avtalt selvbosetting regnes som en ny bosettingsstrategi og det er først i løpet av det siste året at denne strategien har blitt løftet fram av nasjonale myndigheter. I forrige kapittel så vi at antallet kommuner som har åpnet opp for avtalt selvbosetting har økt i løpet av 2015. Vi så også at det er store variasjoner mellom kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting med hensyn til andelen av flyktninger som bosetter seg på denne måten. I hvilken grad har kommuner og asylmottak utviklet en praksis for håndtering av avtalt selvbosetting, i form av systematiske arbeidsmetoder, rutiner og normer og regler?

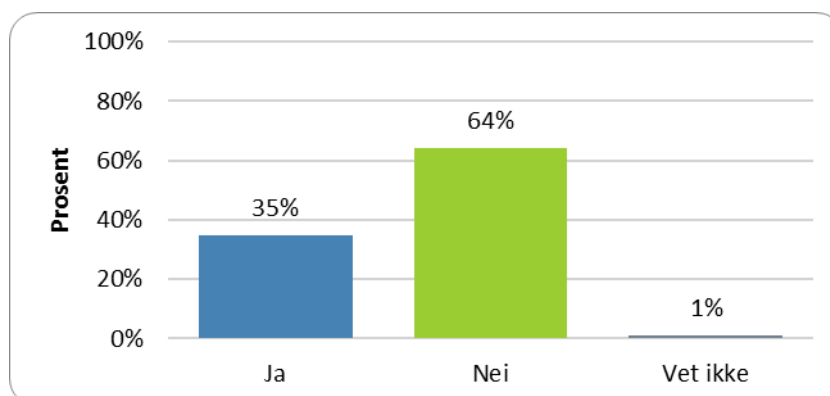
3.2.1 Kjøreregler i kommunene

En indikasjon på om kommunene har utviklet en systematisk praksis for å håndtere avtalt selvbosetting er at arbeidsmetoder, rutiner og normer formaliseres i nedskrevne retningslinjer eller «kjøreregler». I kommuneundersøkelsen har vi spurt selvbosettingskommuner om kommunen har utviklet egne nedskrevne kjøreregler, retningslinjer eller lignende for håndtering av avtalt selvbosetting.

Som man kan se av Figur 28, svarer 35 prosent av disse respondentene bekræftende på dette spørsmålet. Det er verdt å merke seg at et stort flertall av respondentene som svarer at kommunen har utviklet egne kjøreregler eller retningslinjer hører til blant dem som også har svart at kommunen bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Blant de mest sentrale selvbosettingskommunene sier et knapt flertall at de har utviklet kjøreregler. Blant kommunene i lavere sentralitetskategorier er det kun et lite mindretall som har dette.

Svarfordelingen gjenspeiler antakelig at mange kommuner helt nylig har åpnet for avtalt selvbosetting. I kommentarer viser flere respondenter til at kommunene nylig har kommet i gang med avtalt selvbosetting og at de ønsker å evaluere sin praksis og utforme retningslinjer og kjøreregler i 2016.

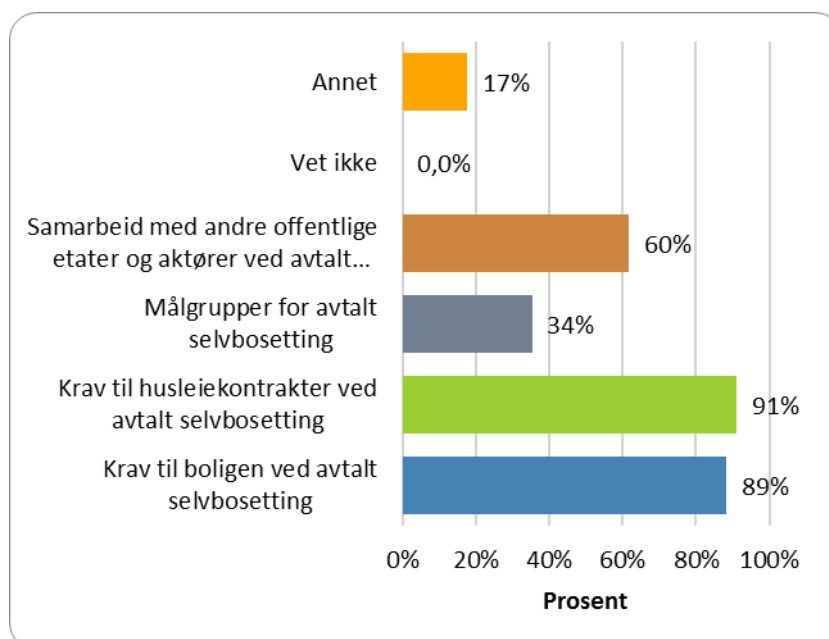
Figur 28: *Kommuner. Har kommunen utviklet egne nedskrevne kjørerregler, retningslinjer eller lignende for håndtering av avtalt selvbosetting?*

Respondenter som svarer at kommunen har kjørerregler/retningslinjer for avtalt selvbosetting ble videre spurt om hva disse omhandlet. Av Figur 29 under, framgår det at rundt 90 prosent av respondentene oppga at kjørerreglene/retningslinjene omhandler krav til boliger flyktninger finner på egen hånd og krav til husleiekontrakter. 60 prosent oppga at kjørerreglene/retningslinjene omhandler samarbeid med andre offentlige etater og aktører. Rundt en tredel oppga at kjørerreglene omhandler målgrupper for avtalt selvbosetting.

Respondenter som på dette spørsmålet krysset av for svaralternativet «Annet», viser til at dette kan dreie seg om krav som stilles til flyktninger som bosetter seg på denne måten, om dialog med utleiery, om rekkefølgen i saksbehandlingsprosessen ved slike forespørsler og om rutiner ved NAV. Av andre kommentarer fra respondentene kan man slutte seg til at en type faste krav kommuner stiller til selvbosettende flyktninger er at de frasier seg muligheten til å bli tildelt bolig som disponeres av kommunen dersom de ønsker å skifte bolig.

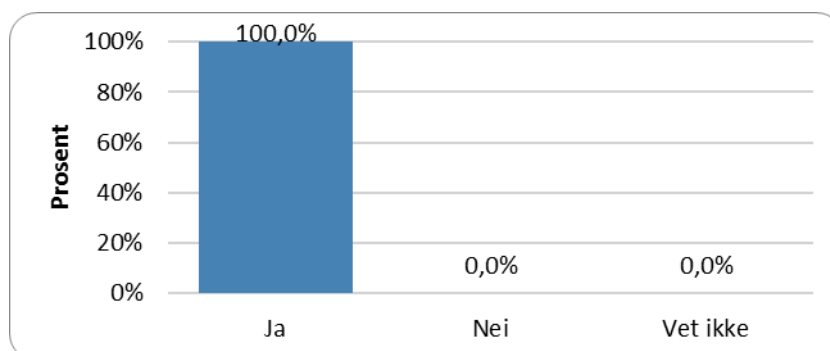
Figur 29: *Kommuner. 13. Hva omhandler din kommunes kjøperegler/retningslinjer for håndtering av avtalt selvbosetting?*

3.2.2 Praksiser i mottakene

Flere spørsmål i asylmottaksundersøkelsen gir oss til sammen en indikasjon på om mottakene har utviklet systematiske praksiser for håndtering av avtalt selvbosetting. Ett av spørsmålene som inngår i denne undersøkelsen dreier seg om mottakene er kjent med at flyktninger har anledning til å bosette seg gjennom avtalt selvbosetting. Som det framgår av Figur 30 under, svarer samtlige respondenter (100 prosent) bekreftende på dette spørsmålet. Dette gjør det nærliggende å konkludere med at landets asylmottak er godt kjent med muligheten bosettingsklare flyktninger har til å finne bolig på egen hånd. Her må man imidlertid ta forbehold om at vår undersøkelse kun omfatter de etablerte asylmottakene. Mottak som har blitt etablert etter den internasjonale flyktningkrisen tok til sommeren 2015 inngår ikke i undersøkelsen (jfr. avsnitt 1.4).

Figur 30: *Asylmottak. Er mottaket kjent med at beboere kan finne bolig i en kommune på egen hånd etter avtale med kommunen og IMDI?*

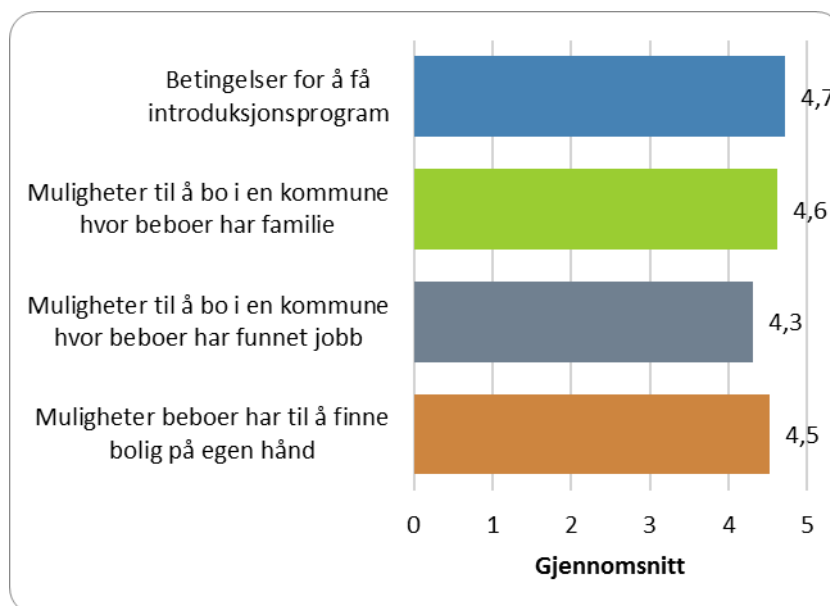

Dette forteller oss imidlertid kun at asylmottakene er kjent med muligheten flyktninger har for avtalt selvbosetting, ikke om dette hensynet er integrert i deler av deres praksis, slik som gjennomføring av bosettingssamtaler.

Bosettingsansvarlig ved asylmottakene er pålagt å gjennomføre bosettingssamtaler med bosettingsklare flyktninger. I spørreskjemaet til asylmottakene ble respondentene spurt om hvilke tema som inngår i bosettingssamtalene. Som det framgår av Figur 31, er temaene som vanligst tas opp i bosettingssamtalene på mottakene betingelser for å få introduksjonsprogram og muligheter flyktninger har til å bosette seg i kommuner hvor de har familie.

Figuren viser imidlertid også at muligheten flyktninger har for avtalt selvbosetting er et vanlig tema i bosettingssamtalene. Ser man nærmere på svarene respondentene gir på dette svaralternativet, viser det seg at 71 prosent oppgir at dette temaet alltid inngår i bosettingssamtalene, mens rundt en fjerdedel oppgir at det inngår i bosettingssamtalen ofte eller av og til.

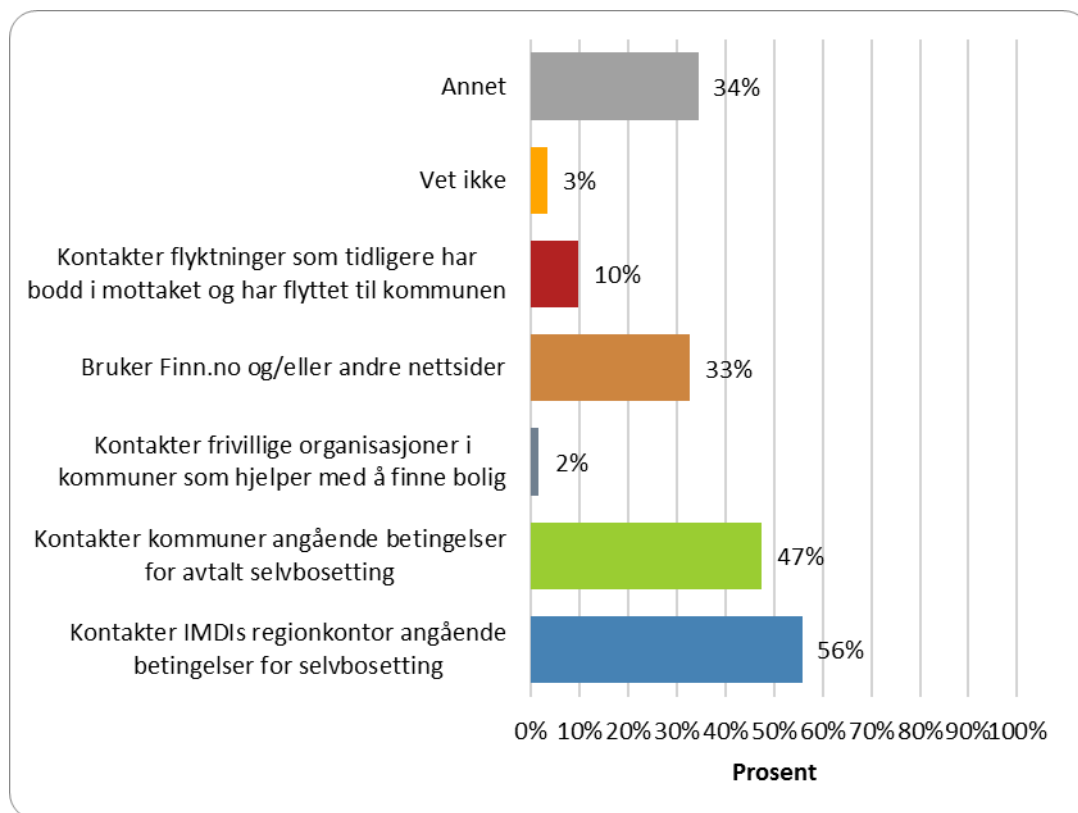
Figur 31: *Asylmottak. 12. Hvilke av de følgende tema blir det informert om i løpet av bosettingsamtalen?*

«Alltid» tilsvarer 5 til «Aldri» tilsvarer 0 på skalaen.

Svarene på et annet spørsmål i vår asylmottaksundersøkelse gir et bilde av hvordan mottakene jobber med å hjelpe flyktninger til avtalt selvbosetting ut over det å informere dem om denne muligheten. Figur 32 under, indikerer at de mest vanlige måtene mottakene hjelper flyktninger som er på boligjakt på, er ved å kontakte IMDis regionkontorer og kommuner om betingelser for avtalt selvbosetting. Rundt halvparten av respondentene oppgir at mottakene bistår flyktninger på disse måtene. En tredel av respondentene oppgir at mottakene hjelper flyktninger med å bruke Finn.no eller andre nettsteder. En tidel oppgir at de kontakter flyktninger som tidligere har bodd på mottakene og bosatt seg i aktuelle bosettingskommuner. Vi ser videre at kun noen svært få respondenter fra asylmottakene har svart at de kontakter frivillige organisasjoner som kan hjelpe flyktninger med å finne bolig.

Figur 32: *Asylmottak. På hvilke måter hjelper mottaket beboere som er på boligiakt?*

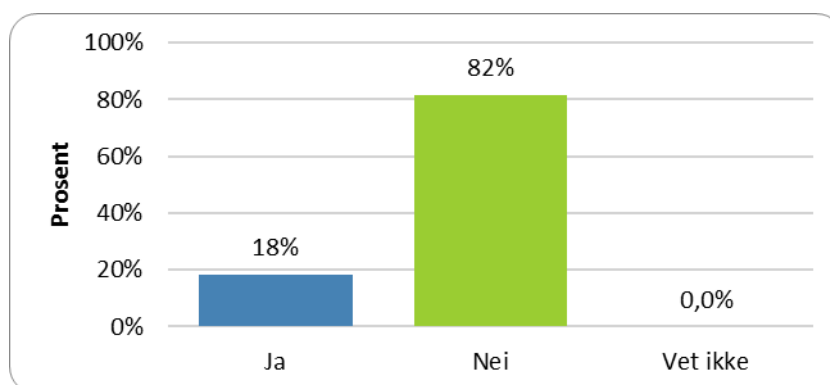
3.3 Samarbeid om avtalt selvbosetting

En viktig side ved kommunenes og asylmottakenes praksiser for å håndtere avtalt selvbosetting er ulike former for samarbeid med andre etater og aktører. Som vi så i forrige avsnitt (jfr. Figur 29), inngår samarbeid med andre etater og aktører ofte som et tema i kommunenes retningslinjer eller kjøreregler for avtalt selvbosetting. I dette avsnittet skal vi se nærmere på kommunenes samarbeidsrelasjoner knyttet til avtalt selvbosetting.

I kommuneundersøkelsen spurte vi om selvbosettingskommunene har etablert fast samarbeid med andre offentlige etater eller aktører om håndtering av avtalt selvbosetting. Som det framgår av Figur

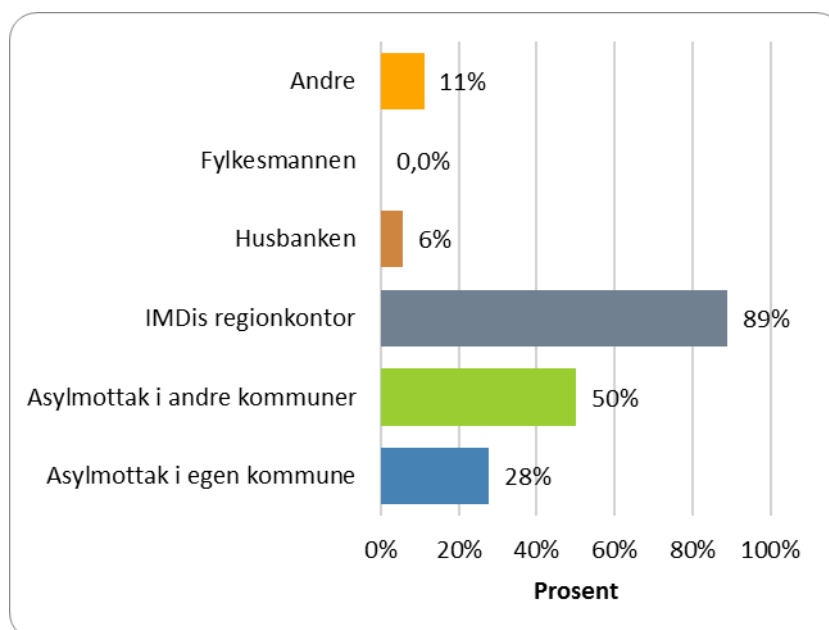
33 under, svarte 18 prosent av disse respondentene bekreftende på dette spørsmålet, mens 82 prosent svarte nei. Her kan man merke seg at en høy andel av kommunene som svarer ja på dette spørsmålet er sentrale kommuner og kommuner som har svart at de har en betydelig andel flyktninger bosatt gjennom avtalt selvbosetting. Vi ser også at det særlig er kommuner fra IMDi region Øst og Vest som svarer ja på dette spørsmålet.

Figur 33: *Kommuner. Har din kommune etablert fast samarbeid med andre offentlige etater/aktører om håndtering av avtalt selvbosetting?*

I spørreskjemaet ble disse respondentene videre spurt om hvem de samarbeider med om avtalt selvbosetting. Svarene vi har registrert på dette spørsmålet (Figur 34) tyder på at slike samarbeidsrelasjoner i første rekke etableres mellom kommuner, asylmottak, IMDis regionkontorer. I underkant av 90 prosent av disse respondentene oppgir at de samarbeider med asylmottak i egen kommune eller andre kommuner og at de samarbeider med IMDis regionkontor. Noen få oppgir at de samarbeider med Husbanken og NAV.

Figur 34: *Kommuner. Hvem samarbeider kommunen med om avtalt selvbosetting?*

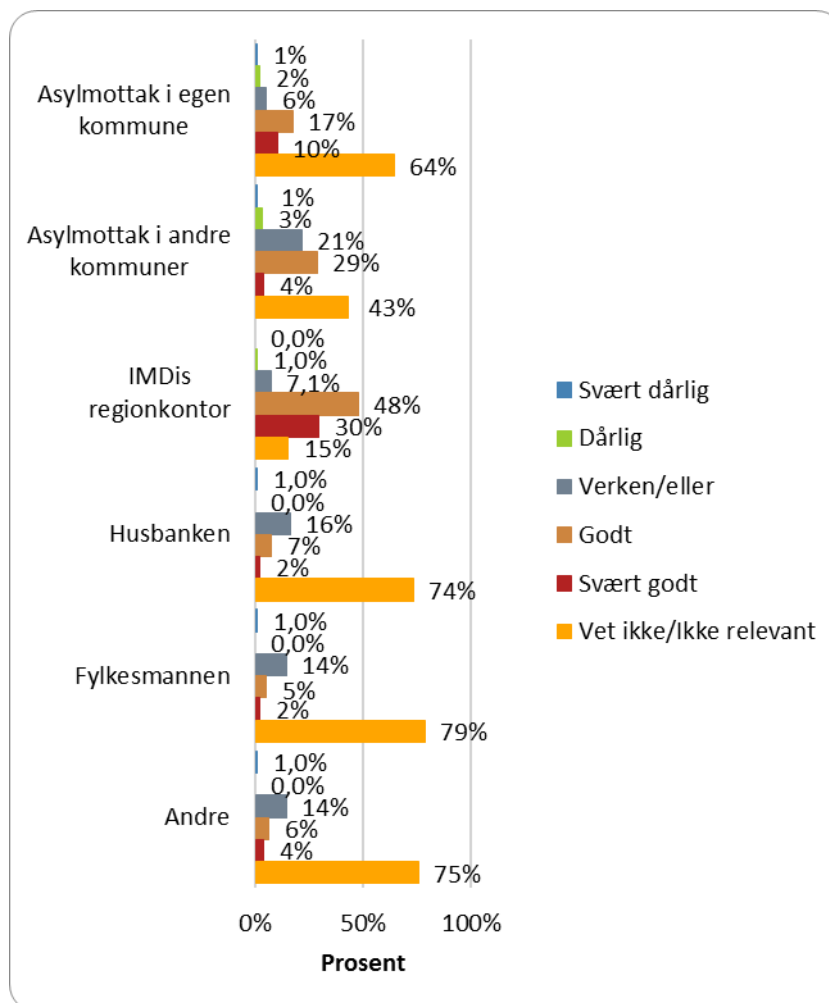
Ingen av disse respondentene oppgir at kommunene har etablert samarbeid med frivillige organisasjoner om avtalt selvbosetting av flyktninger. Dette samsvarer med resultatene fra asylmottaksundersøkelsen i forrige avsnitt. Her så vi at kun noen få respondenter oppga at mottakene hjelper flyktninger med avtalt selvbosetting gjennom å kontakte frivillige organisasjoner.

Det er imidlertid verdt å merke seg at i åpne svarfelt i kommuneundersøkelsen så skriver enkelte respondenter at kommunen samarbeider med frivillige organisasjoner om avtalt selvbosetting, og at disse har en viktig rolle i å framskaffe boliger til flyktninger. Vi har også vært inne på (jfr. avsnitt 2.2) at flere respondenter på kommuneundersøkelsen viser til at kommunen har etablert samarbeid med utleiery i kommunen om utleie av boliger til flyktninger. Dette kan tyde på at samarbeid mellom kommuner og frivillige organisasjoner og private utleiery om boliger til flyktninger er lite utbredt blant kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting. Der slikt samarbeid forekommer, kan dette imidlertid ha det en viktig betydning.

Uavhengig av om kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting har etablert faste samarbeidsrelasjoner med andre etater og aktører og uavhengig av hvor utbredt denne formen for bosetting av flyktninger er i kommunene, så må de samarbeide med andre etater og aktører når flyktninger kommer med forespørsler om slik bosetting. I kommuneundersøkelsen har vi bedt alle selvboettingskommunene om å vurdere hvor godt samarbeidet med andre etater og aktører fungerer.

Som det framgår av Figur 35, svarer de fleste av respondentene som mener de har grunnlag for å vurdere dette, at samarbeidet med asylmottak i egne eller andre kommuner fungerer godt eller svært godt. Et stort flertall (78 prosent) av respondentene vurderer samarbeidet mellom kommunen og IMDis regionkontorer som godt eller svært godt.

Figur 35: *Kommuner. Gi en vurdering av hvor godt samarbeidet med disse etatene/aktørene om avtalt selvbosetting fungerer*

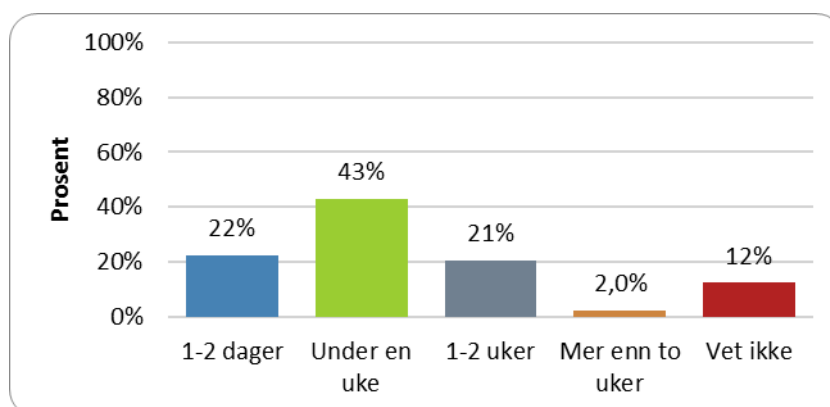

Svarene som er gjengitt i Figur 35 gir oss et bilde på kommunenes generelle tilfredshet med samarbeidet med asylmottak og IMDi regionkontorer. Et mer spesifikt mål på hvor godt disse samarbeidsrelasjonene fungerer, er tiden det tar fra det foreligger en forespørsel om selvbosetting fra en flyktning til kommunen og IMDi godkjenner eller avviser denne.

Når en flyktning henvender seg til en kommune med forespørsel om å få godkjent en ennå ikke signert husleiekontrakt og

kommunen er positiv til dette, går forespørselen videre til IMDi. Forespørselen blir godkjent eller avvist, avhengig av om IMDi finner i sine registre at flyktingen har opphold fra UDI og at det ikke er gjort skriftlig vedtak om bosetting i en annen kommune. Vi har spurt selvbosettingskommunene om hvor lang tid det tar å få en avklaring når kommunene henvender seg til IMDi om slike forespørsler.

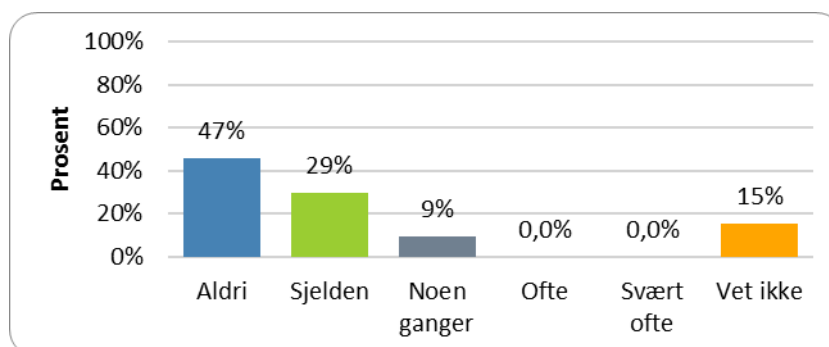
Figur 36: *Kommuner. Når din kommune henvender seg til IMDis regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting, hvor lang tid tar det vanligvis å få en avklaring på om dette godkjennes av IMDi?*

Som man kan se av Figur 36, svarer to tredeler av respondentene at det vanligvis tar under en uke å få avklaring på slike forespørsler, mens en femtedel svarer at det vanligvis tar fra en til to uker. Noen få respondenter svarer at det vanligvis tar mer enn to uker å få en slik avklaring.

Dersom det tar lang tid fra en flykting som har funnet bolig på egen hånd, får avklaring fra kommunen og IMDi, hender det at utleiende velger å gi boligkontrakter til andre boligsøkere. I kommuneundersøkelsen har vi spurt mottakerne om dette forekommer. Som vi ser av Figur 37, svarer litt under halvparten at dette aldri forekommer. 29 prosent svarer at det forekommer sjelden og 9 prosent svarer at det forekommer noen ganger.

Figur 37: *Kommuner. Hender det at det tar så lang tid å få avklaring fra IMDi's regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting at flyktingen mister boligen?*

Selv om det ikke skjer ofte at flyktinger mister boliger på grunn av kommuners og IMDi's tidsbruk, så ser dette altså ut til å forekomme i noen utstrekning. Hvis vi sammenstiller disse svarene med resultatene fra asylmottaksundersøkelsen, er det nærliggende å konkludere med at denne tidsbruken er en viktig uløst utfordring knyttet til avtalt selvbosetting. I avsnitt 3.1 ovenfor viste vi at et stort flertall av respondentene i asylmottaksundersøkelsen svarte at de opplever at det er hindringer for at flyktinger kan benytte seg av avtalt selvbosetting. Mange av disse framhever tiden kommuner og IMDi bruker på å gi avklaring på forespørsler som en av de viktigste «flaskehalsene».

I intervjuer med representanter for IMDi blir det pekt på at det tidligere kunne forekomme ulik praksis mellom regionkontorene og at behandlingen av forespørsler kunne gå for tregt. Særlig gjaldt dette når flyktinger fant bolig i kommuner utenfor IMDi regionen asylmottaket deres hørte til i. I intervjuene blir det pekt på at IMDi har bestrebet seg på å behandle slike forespørsler raskere. Det inngår nå i IMDi's virksomhetsinstruks at regionkontorene skal være positive til forespørsler fra kommuner om avtalt selvbosetting, forutsatt at flyktingene har opphold og det ikke er gjort vedtak om bosetting i andre kommuner. Et datasystem IMDi er i ferd med å innføre vil også kunne bidra til at behandlingen av forespørsler går hurtigere.

I et intervju med en representant for UDI, ble det pekt på at UDI og asylmottaksledere er positive til satsingen på avtalt

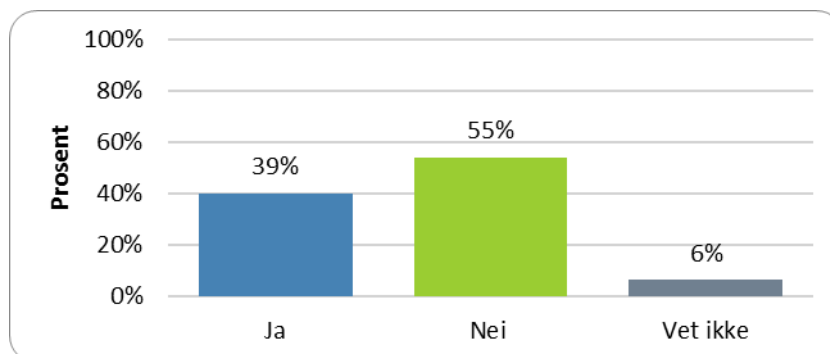
selvbosetting. I tråd med samarbeidsavtalen mellom UDI og IMDi om bosetting, er det IMDi's oppgave å ha nødvendig kontakt med UDI og asylmottakene i det bosettingsforberedende arbeidet generelt og i konkrete bosettingsaker. UDI representanten understreket at asylmottakene ikke kan pålegges bosettingsforberedende oppgaver som går ut over dem som er fastlagt i deres kontrakter med UDI. Dersom mottakene skal bidra med ytterligere bosettingsforberedende oppgaver, må de tilføres ressurser til dette.

Det ble videre pekt på at IMDi har informert om at de har definert sin rolle bort fra å ta imot henvendelser om bosetting direkte fra flyktninger. Dette kan skape frustrasjon på asylmottakene og understreker viktigheten av at IMDi gir veiledning og retningslinjer til de bosettingsansvarlige på mottakene, slik som er gjort ved å samordne praksis for avtalt selvbosetting nasjonalt. Etter UDIs syn, burde IMDi ha en større rolle som veileder for mottakene med hensyn til avtalt selvbosetting.

3.4 Informasjonsformidling om avtalt selvbosetting

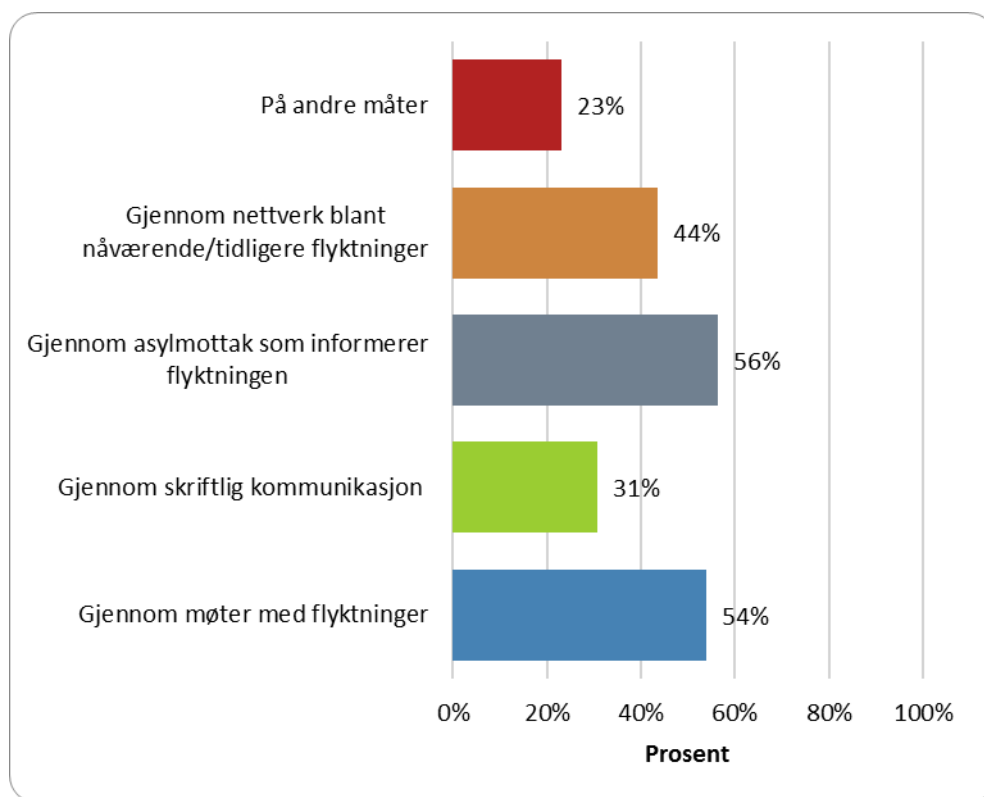
En annen viktig side ved kommunenes og asylmottakenes praksiser for å håndtere avtalt selvbosetting er informasjonsformidling om denne muligheten til bosettingsklare flyktninger. Som det framgår av Figur 38, svarer 39 prosent av selvbosettingskommunene at de informerer flyktningene om muligheten for selvbosetting. Her finner vi igjen at det særlig er kommuner som oppgir at de bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt selvbosetting som svarer ja på dette spørsmålet.

Figur 38: *Kommuner. Informerer kommunen bosettingsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting?*

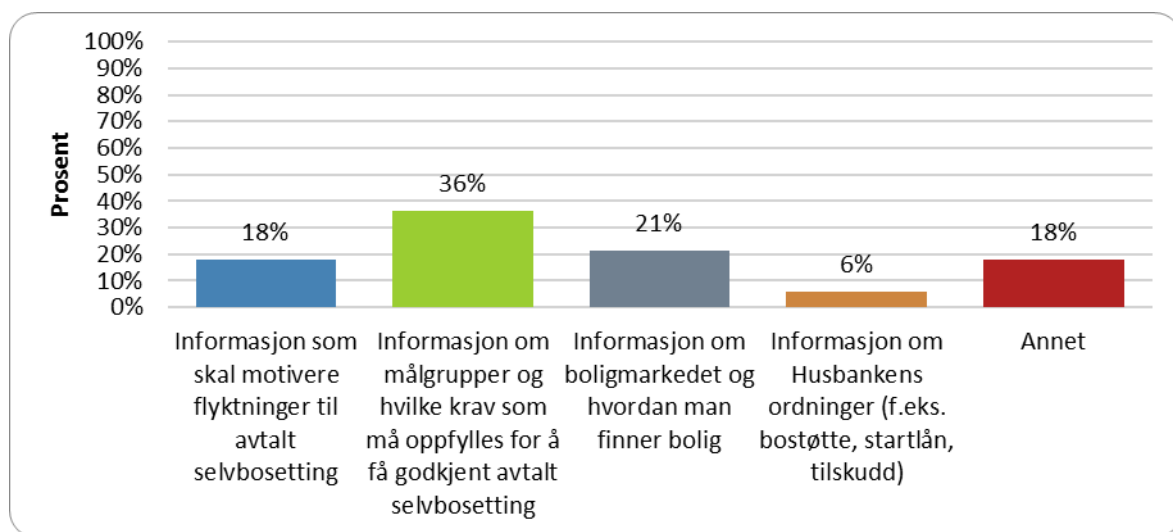
Vi har videre spurt respondenter som svarte ja på dette spørsmålet om *hvordan* de informerer bosettingsklare flyktninger om muligheter de har for avtalt selvbosetting. Av Figur 39 framgår det at mer enn halvparten svarte at de informerer flyktninger om dette gjennom asylmottakene. Om lag like mange oppgir at de informerer om dette i møter med flyktninger. Vurdert ut ifra svarene respondenter gir på andre spørsmål i spørreskjemaet, kan dette både dreie seg om møter hvor flyktninger oppsøker kommunen og møter hvor kommunen oppsøker flyktninger på asylmottak. Av figuren ser vi også at 44 prosent oppgir at de informerer gjennom nettverk blant nåværende eller tidligere flyktninger.

Figur 39: *Kommuner. Hvordan informerer kommunen bosettingsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig.*

Det er verdt å merke seg at kun en tredel av disse respondentene oppgir at de informerer flyktninger gjennom skriftlig kommunikasjon. Inntrykket av at informasjonen om avtalt selvbosetting som formidles fra kommuner til flyktninger i første rekke er av en muntlig og uformell karakter bekreftes i et intervju med en representant for en kommune som bosetter en stor andel flyktninger på denne måten. Vedkommende forklarer at informasjon fra kommunen til flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting i all hovedsak formidles via «ryktebørsen» og at dette fungerer godt for kommunens egen del.

Figur 40: *Kommuner. Hva slags informasjon formidler din kommune til bosettingsklare flyktninger? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig*

Et annet oppfølgingsspørsmål vi har stilt disse respondentene dreier seg om hva slags informasjon kommunene formidler til bosettingsklare flyktninger. Svarene som er gjengitt i Figur 40 tyder på at den vanligste formen for informasjon kommunene formidler til bosettingsklare flyktninger dreier seg om målgrupper og krav som må oppfylles for å få godkjent avtalt selvbosetting. Rundt en femtedel av respondentene svarer at de formidler informasjon om boligmarkedet og hvordan man finner bolig. En tilsvarende andel oppgir at de formidler informasjon som skal motivere flyktninger til avtalt selvbosetting.

Asylmottakene kan antas å være en særlig viktig kilde til informasjon for flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting og betingelser for slik bosetting. I avsnitt 3.2 viste vi at rundt halvparten av respondentene på asylmottaksundersøkelsen besvarte spørsmålet om hvordan de hjelper flyktninger med å finne bolig med henvisning til at de kontakter kommuner om dette. Halvparten av disse respondentene svarte også at de kontakter IMDis regionkontor om dette (jfr. Figur 32).

Av intervjuer vi har gjort med representanter for IMDis regionkontorer framgår det at en vesentlig del av

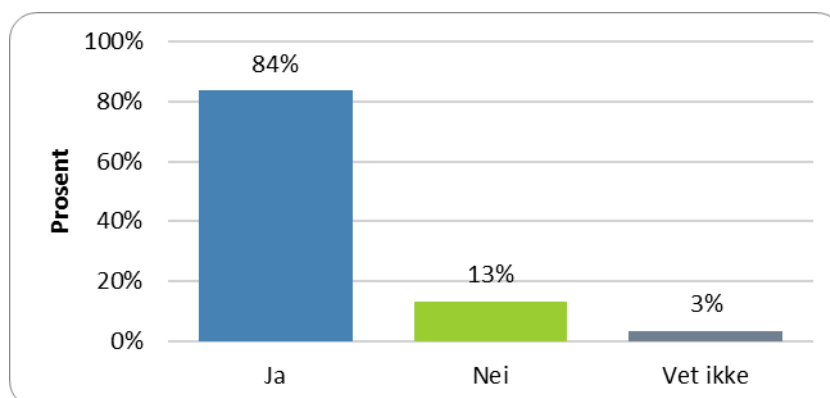
informasjonsformidlingen disse driver om avtalt selvbosetting skjer i den løpende kontakten mellom bosettingsansvarlige i IMDi og kommuner og asylmottak. I tillegg til å besvare henvendelser fra asylmottak og andre, så bidrar disse til informasjonsformidling om avtalt selvbosetting gjennom samlinger for kommuner og asylmottak på fylkes- og regionplan som er viet til dette temaet.

I et intervju med en representant for UDI ble det framhevet at UDI legger til rette for informasjonsflyt fra IMDi om avtalt selvbosetting, blant annet ved å ta opp dette temaet i samarbeidsmøter med IMDi og på samlinger direktoratet arrangerer for mottaksledere. UDI oppfatter informasjon og veiledning om bosettingsforberedende arbeid knyttet til avtalt selvbosetting som IMDis oppgave og har derfor ikke initiert egne tiltak for dette.

3.4.1 Får flyktningene nok informasjon?

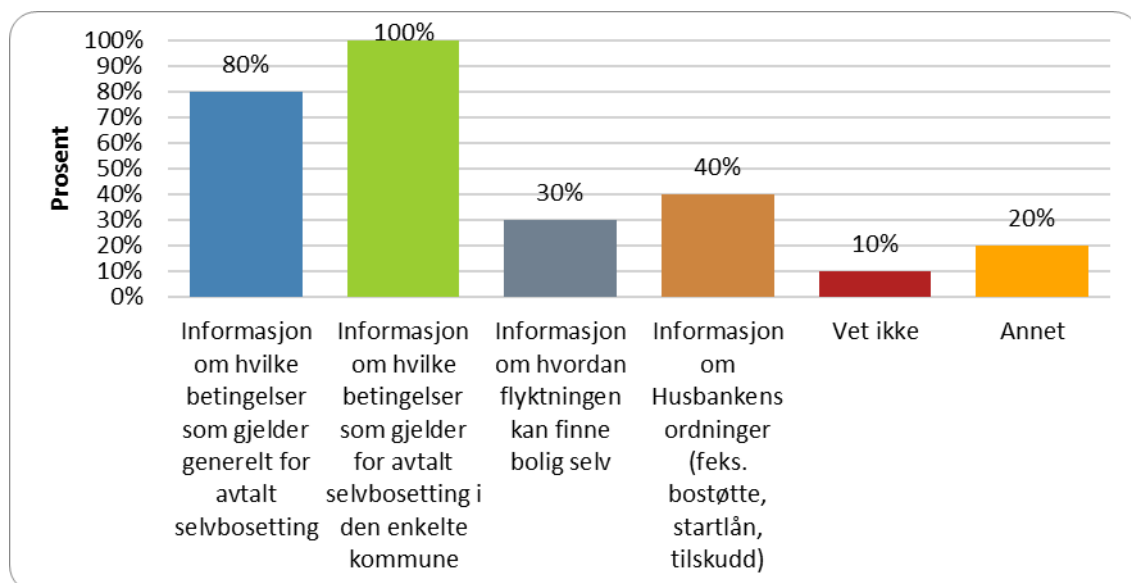
Flyktninger som ønsker å finne bolig på egen hånd, har behov for informasjon. Asylmottakene har behov for informasjon for å kunne veilede flyktningene på en god måte. Dekker IMDi og kommunene disse informasjonsbehovene på en god måte? Inntil det er gjennomført en undersøkelse blant flyktninger om dette spørsmålet, må vi støtte oss på asylmottaksundersøkelsen. Den gir en indikasjon på om asylmottakene oppfatter at de får tilstrekkelig informasjon til å veilede flyktninger om selvbosetting. Her har vi spurt om mottakene har tilstrekkelig informasjon til å gi råd og veiledning til flyktninger som ønsker å benytte seg av muligheten for avtalt selvbosetting.

Figur 41: *Asylmottak. Har mottaket tilstrekkelig informasjon til å gi råd og veiledning til beboere som ønsker å bosette seg selv etter avtale?*

Av Figur 41 kan man se at 84 prosent av respondentene fra asylmottak svarer bekreftende på dette spørsmålet, mens 13 prosent svarer at de ikke har tilstrekkelig med informasjon til å gi råd og veiledning om avtalt selvbosetting til flyktninger.

Figur 42: *Asylmottak. Hvilke typer informasjon er det mottaket mangler?*

Respondenter som svarte nei på spørsmålet (Figur 41), fikk et oppfølgingsspørsmål om hvilke typer informasjon mottaket mangler for å kunne gi råd og veiledning om avtalt selvbosetting. Som man kan se av Figur 42, svarer samtlige av disse respondentene at de savner informasjon om betingelser for avtalt selvbosetting i de enkelte kommunene. Fire femtedeler av disse respondentene oppgir at de savner informasjon om hvilke betingelser som gjelder generelt for avtalt selvbosetting. Noe under halvparten svarte at de savner informasjon om Husbankens ordninger og en tredel at de savner informasjon om hvordan flyktninger kan finne bolig selv.

Inntrykket av at et stort flertall av asylmottakene har tilstrekkelig informasjon til å gi råd og veiledning til flyktninger om avtalt selvbosetting, modereres av kommentarene fra respondentene. Her peker en del respondenter på at språkbarrierer kan gjøre det vanskelig for flyktninger å orientere seg om avtalt selvbosetting. Enda flere viser til at kommunenes praksis på dette området samlet sett utgjør et uoversiktlig landskap for mottak og flyktninger. Disse kommentarene underbygges av påpekningen vi gjorde ovenfor om at informasjonsformidlingen fra kommunene i hovedsak ser ut til gå via «ryktebørsen» snarere enn gjennom mer formelle skriftlige kanaler.

Et tilbakevendende tema i disse kommentarene er at mottakene/flyktninger mangler en god oversikt over hvilke av landets kommuner som åpner for avtalt selvbosetting. Det blir pekt på at det er store variasjoner mellom kommuner med hensyn til hvilke betingelser de stiller for avtalt selvbosetting. Det trekkes også fram at kommuner kan være inkonsekvente med hensyn til avtalt selvbosetting, eller vage i svarene de gir på forespørsler om dette. Det blir også pekt på at det mangler informasjon om at flyktninger kan få avslått forespørsler om avtalt selvbosetting i kommuner som tillater dette, fordi de har fylt opp bosettingskvoter eller ikke har ledig plass i introduksjonsprogrammet.

3.4.2 Behov for en landsomfattende oversikt

Disse kommentarene peker ikke bare i retning av et behov for mer informasjonsformidling fra den enkelte kommune, men også, og kanskje først og fremst, mot behovet for en til enhver tid

oppdatert landsomfattende oversikt over hvilke kommuner som tillater avtalt selvbosetting, hvilke betingelser som gjelder for dette i den enkelte kommune og om den enkelte kommune har oppfylt sine bosettingskvoter. Dømt ut i fra kommentarene fra respondentene på asylmottaksundersøkelsen er dette den viktigste uløste utfordringen knyttet til avtalt selvbosetting, sammen med kommunenes og IMDIs tidsbruk i forbindelse med forespørsler om slik bosetting.

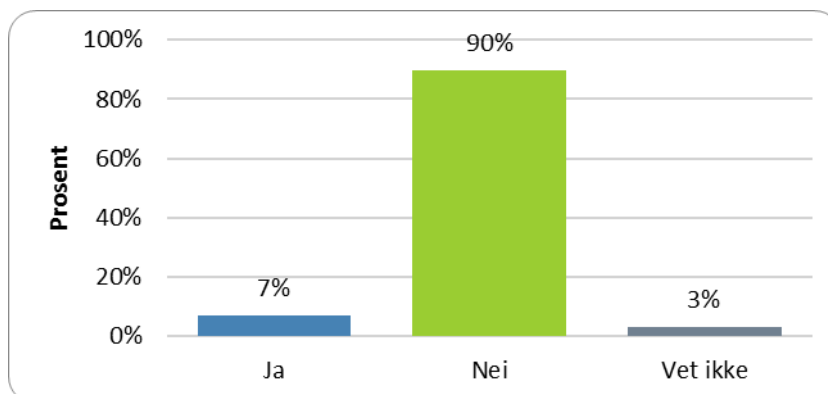
3.5 Kommunenes krav og rutiner ved forespørsler om avtalt selvbosetting

En tredje viktig side ved kommunenes praksiser knyttet til avtalt selvbosetting, er rutiner de iverksetter ved slike henvendelser. I dette inngår krav de har fastlagt til husleiekontrakter og boliger og hvilke flyktninger som har adgang til å benytte seg av denne formen for bosetting. I hvilken utstrekning har kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting etablert slike ordninger?

Målgrupper for avtalt selvbosetting

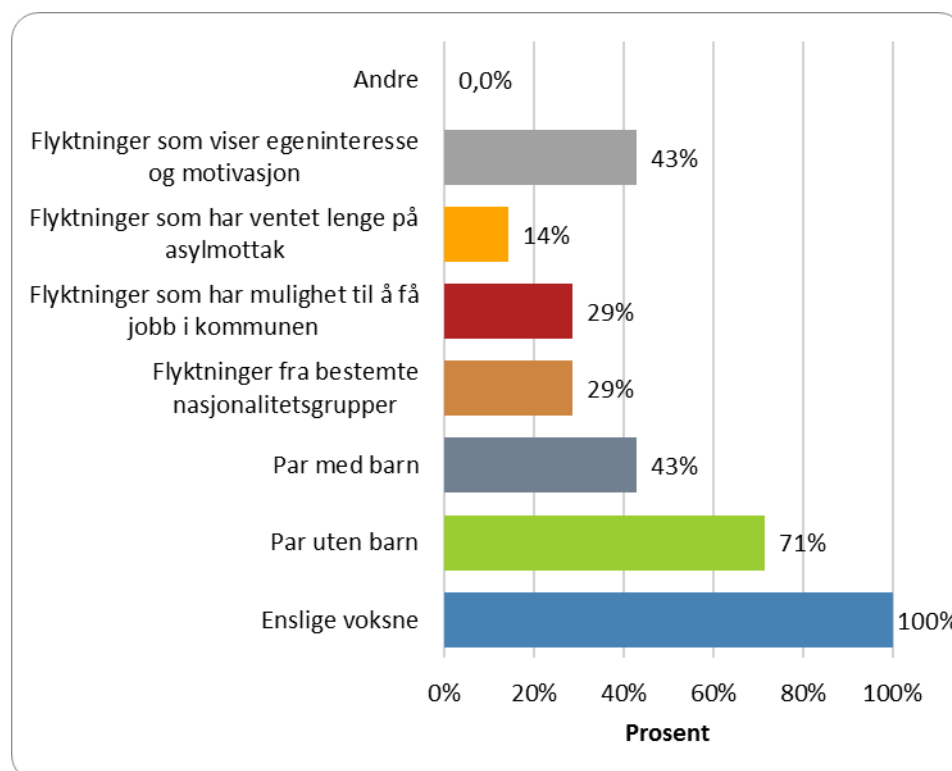
I kommuneundersøkelsen har vi spurt respondenter i selvbosettingskommunene om kommunen deres har definerte målgrupper som oppfordres til avtalt selvbosetting. Som man kan se av Figur 43 under, svarer ni av ti respondenter nei på dette spørsmålet. Dette resultatet er noe overraskende, fordi samtaler vi har hatt med representanter for kommuner har gitt oss et inntrykk av at det er vanlig for kommunene å ha slike målgrupper. Resultatet er overraskende også fordi et noe større antall av respondentene har oppgitt at kommunen har målgrupper for avtalt selvbosetting i svarene de ga på spørsmålet om hva kommunens retningslinjer/ «kjøreregler» for avtalt selvbosetting går ut på (jfr. Figur 29).

Figur 43: *Kommuner. Har din kommune definerte målgrupper blant flyktninger som oppfordres til avtalt selvbosetting*

En mulig forklaring på dette forholdet, er at svarene som gjengis i Figur 43 dreier seg om et spørsmål som er snevrere formulert og at kommuner som kun *tillater* avtalt selvbosetting for bestemte grupper flyktninger har svart nei, fordi de ikke *oppfordrer* disse til selvbosetting. Uansett, tyder kommuneundersøkelsen på at bare et lite mindretall av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting har fastlagt målgrupper for denne formen for bosetting.

Figur 44: *Kommuner. Hvilke flyktninger inngår i målgruppen for avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig*

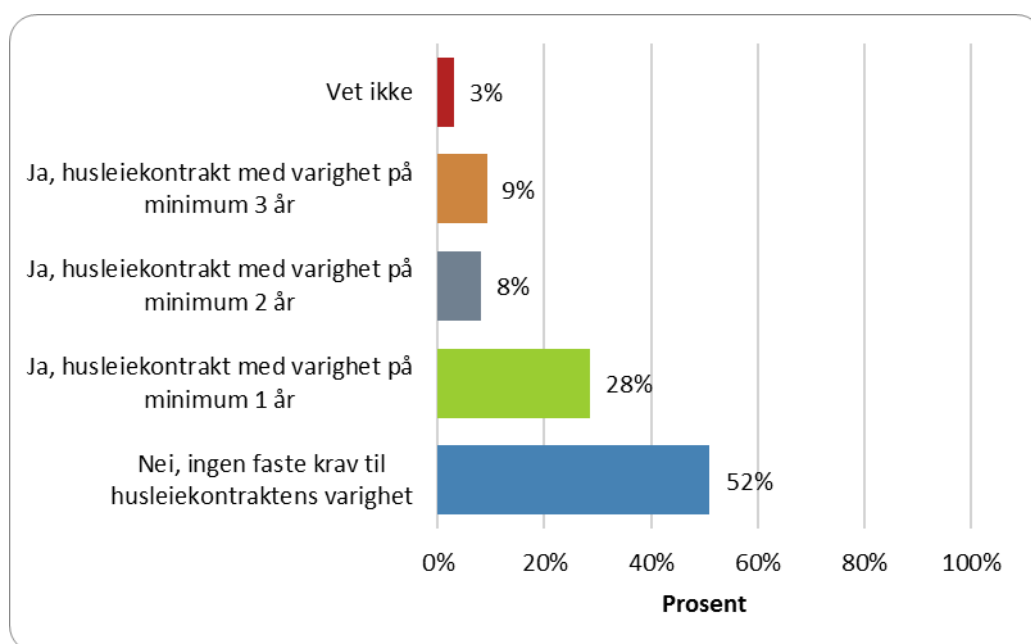
Et oppfølgingsspørsmål vi har stilt til disse respondentene, dreier seg om hvilke kategorier av flyktninger som inngår i målgruppen. I Figur 44 ser vi, i tråd med det vi tidligere har skrevet om denne flyktningebefolkningen (jfr. avsnitt 2.4), at samtlige oppgir at enslige voksne flyktninger er i målgruppen. Vi ser også at flere oppgir at par uten barn er i målgruppen og at de har par med barn og flyktninger som viser egeninteresse og motivasjon i målgruppen.

Fra svarene respondenter gir på andre spørsmål i kommuneundersøkelsen og samtaler vi har hatt med kommunerepresentanter, vet vi også at kommuner kan ha mer spesifikke målgrupper for avtalt selvbosetting, som enslige voksne uten familiegjenforeningsgrunnlag eller flyktninger som har slektninger i bosettingskommunen.

Krav til leiekontrakter

En av utfordringene som knytter seg til avtalt selvbosetting, sett fra kommunenes ståsted, er at det kan innebære en økt arbeidsbelastning for kommunene i forbindelse med at flyktninger skifter bolig (jfr. avsnitt 3.1). Av kommentarer respondenter gir andre steder i spørreskjemaet og kommunikasjon vi har hatt med kommunerepresentanter framgår det at disse mistenker at enkelte flyktninger spekulerer i å etablere seg i kommuner gjennom avtalt selvbosetting, for så etter kort tid å be kommunen om å skaffe dem kommunal bolig.

Figur 45: *Kommuner. Har din kommune fastlagt et krav til varigheten på husleiekontrakter som inngås ved avtalt selvbosetting?*

En måte kommunene kan motvirke hyppige skifter av bolig blant selvbosatte, er ved å stille krav til varigheten på husleiekontrakter som flyktninger inngår. Vi har spurt respondenter fra kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting om de har fastlagt slike krav til husleiekontrakter. Som man ser av Figur 45, svarer om lag halvparten at kommunen ikke har fastlagt slike krav, mens litt færre sier at slike krav finnes. Vanligst i så måte er et krav om at husleiekontrakten må ha en varighet på minimum ett år.

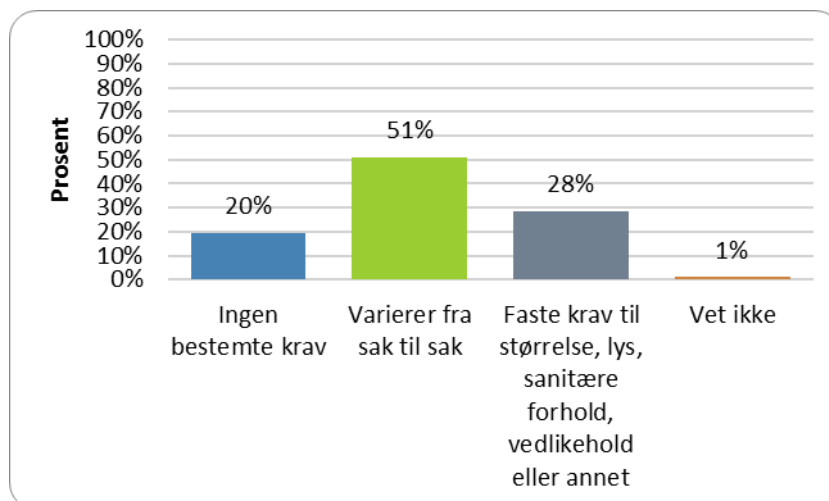
I forlengelsen av dette, er det verdt å nevne at enkelte respondenter framhever at de har etablert ordninger med at flyktninger som etablerer seg i kommunen gjennom avtalt selvbosetting, frasier seg muligheten til kommunal bolig. De forplikter seg dermed til å finne ny bolig selv dersom de ønsker å skifte bolig. En respondent skriver at denne ordningen har vært viktig og nyttig for kommunen.

En av grunnene til at selvbosatte flyktninger kan ønske å skifte bolig, er at boligen de tegnet leiekontrakt på viste seg å være annerledes og/eller av en dårligere standard enn det de så for seg da de inngikk kontrakten. Ovenfor (avsnitt 3.1) har vi pekt på at lang reiseavstand og reisekostnader gjør at flyktninger i noen tilfeller tegner husleiekontrakter uten å ha inspisert boligen på forhånd. Språkbarrierer kan også medvirke til at flyktninger har et feil inntrykk av boliger de inngår leiekontrakter på. En av respondentene skriver at for å unngå slike misforståelser, sørger kommunen alltid for at flyktningen kommer i direkte kontakt med utleieren, og framhever dette som et viktig grep i forbindelse med avtalt selvbosetting.

Kommunale krav til boligstandard

Krav fra kommunene til standarden på boliger som benyttes ved avtalt selvbosetting kan også bidra til å motvirke misforståelser om boligene selvbosatte flyktninger flytter inn i. I kommuneundersøkelsen har vi spurt respondenter fra kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting om kommunene deres har slike krav. Som man ser av Figur 46 svarer en femtedel av disse at kommunen ikke har slike krav. Halvparten svarer at dette varierer fra sak til sak, mens litt over en firedel oppgir at kommunen har faste krav til størrelse, sanitære forhold m.m. på boligen.

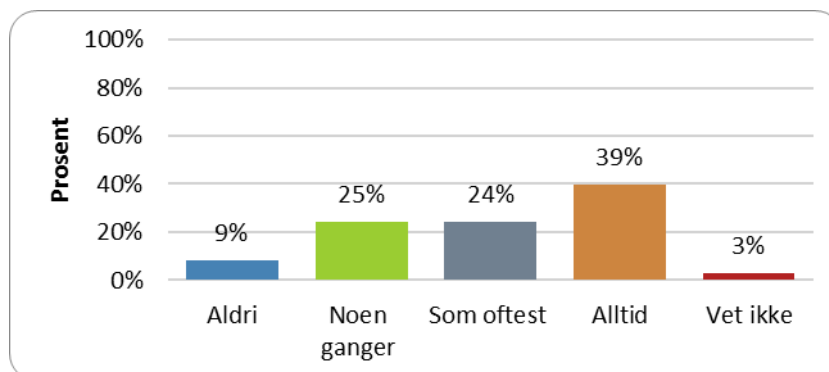
Figur 46: *Kommuner. Stiller din kommune krav til standarden på boliger flyktninger finner selv for at boligen skal godkjennes?*

Kommunal inspeksjon av boliger

En annen måte kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting kan sikre seg at flyktninger flytter inn i boliger med en tilfredsstillende standard, er ved å etablere ordninger for inspeksjon av boliger, før kontrakter inngås. Ett av spørsmålene i kommuneundersøkelsen dreier seg om kommunene har slike ordninger. Som det framgår av Figur 47, svarer kun noen få kommuner at de aldri gjør slike inspeksjoner ved forespørsler om avtalt selvbosetting. Halvparten oppgir at kommunen inspiserer boliger noen ganger eller som oftest, mens 39 prosent oppgir at kommunen alltid gjør dette.

Figur 47: *Kommuner. Inspiserer representanter for din kommune boliger flyktninger har funnet selv når det kommer forespørsler om avtalt selvbosetting?*

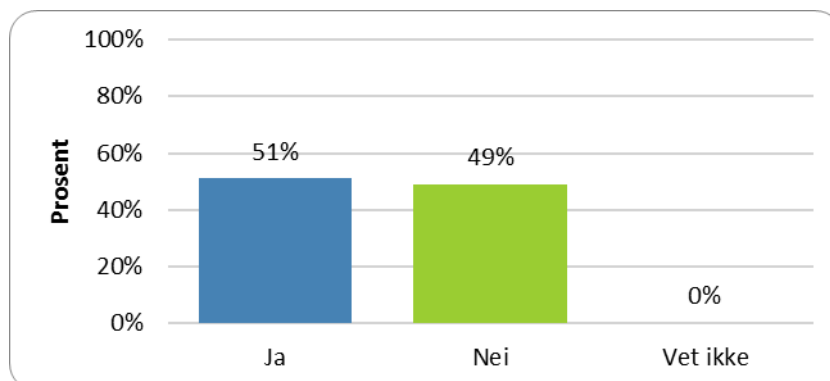

Maksimalt prisnivå

I avsnitt 3.1 framhevet vi at høye leiepriser og depositumskrav for utleieboliger kan være et viktig hinder for at flyktninger får benyttet seg av muligheten til avtalt selvbosetting og at dette er en vanlig grunn til at kommuner avslår forespørsler om avtalt selvbosetting. På dette området, kan kommunene gjøre prosessen med å etablere seg i en kommune gjennom avtalt selvbosetting mer forutsigbar for flyktninger ved å fastlegge makspriser for husleie.

Som det framgår av Figur 48, oppgir halvparten av respondentene fra kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting at kommunen har fastlagt en maksimal husleiepris. Her finner vi igjen at det særlig er sentrale kommuner og kommuner som bosetter en betydelig andel flyktninger som svarer ja på dette spørsmålet.

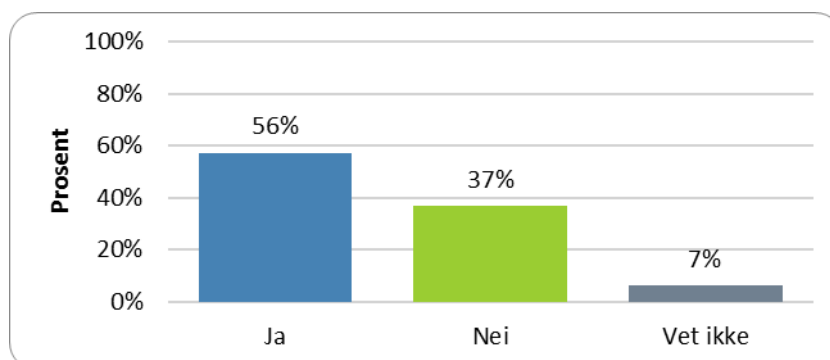
Figur 48: *Kommuner. Har din kommune fastlagt en maksimal husleiepris for avtalt selvbosatte flyktninger?*

Støtte til depositum

Et annet potensielt viktig tiltak fra kommunene, som kan gjøre det enklere for flyktninger å etablere seg gjennom avtalt selvbosetting, er ordninger hvor kommunen bidrar med depositum for flyktninger som finner bolig på egen hånd. Av Figur 49 ser vi at mer enn halvparten av respondentene fra selvbosettingskommuner sier at kommunen bidrar med depositum. I dette tilfellet svarer en større andel av kommunene som bosetter få flyktninger gjennom avtalt selvbosetting ja på spørsmålet enn tilfellet er blant kommunene som bosetter en betydelig andel flyktninger på denne måten.

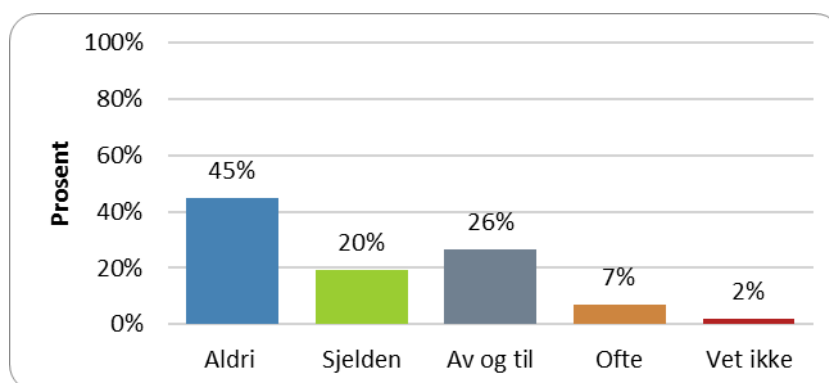
Figur 49: *Kommuner. Bidrar kommunen med depositum for utleiebolig i forbindelse med avtalt selvbosetting?*

Ordninger for «tomgangsleie»

Endelig har vi spurt respondentene fra kommuner som praktiserer avtalt selvbosetting om de bidrar med «tomgangsleie» for flyktninger i påvente av at flyktninger flytter inn i utleieboliger.

Figur 50: *Kommuner. Hender det at kommunen betaler husleie for flyktninger i påvente av innflytting ("tomgangsleie") i forbindelse med avtalt selvbosetting?*

Også dette er et tiltak som kan bidra til at det blir enklere for flyktninger å benytte seg av muligheten til avtalt selvbosetting. Leieboliger i det private utleiemarkedet er «fersk vare». Det betyr at utleierye ikke vil at boligen skal stå tom, for da mister de leieinntekter. Det betyr også at flyktninger som får kontrakt, må betale husleie fra kontrakts dato, uavhengig av om de har flyttet inn. Her ser vi av Figur 50, at litt under halvparten av disse respondentene svarte at kommunen aldri gjør dette, mens den andre halvparten oppgir at de gjør dette sjeldent, noen ganger eller ofte.

3.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi beskrevet rutiner og praksis for håndtering av avtalt selvbosetting i kommuner og asylmottak. Ordningene vi har pekt på kan bidra til å lette eller løse problemer som knytter seg til denne bosettingsstrategien, og dem finnes det flere av. Vi har sett at for kommunene er økt arbeidsbelastning den viktigste umiddelbare utfordringen som knytter seg til avtalt selvbosetting.

Vår undersøkelse viser at kommunene *ikke* oppfatter at avtalt selvbosetting fører til reduserte utgifter til bosetting av flyktninger. Den tyder videre på at kommunene ofte opplever at avtalt selvbosetting fører med seg ekstraarbeid i forbindelse med henvendelser fra flyktninger og ved at flyktninger skifter bolig.

Asylmottakene ser utfordringer knyttet til avtalt selvbosetting mer fra flyktingenes ståsted. For dem dreier dette seg blant annet om språkbarrierer, at flyktninger diskrimineres i boligmarkedet og prisnivået for utleieboliger. Særlig viktige «flaskehals» er ifølge asylmottakene tidsbruken ved forespørsler om avtalt selvbosetting og mangelen på en god oversikt over hvor dette tillates og på hvilke betingelser.

Vår undersøkelse viser at en tredel av kommunene har formalisert satsingen på avtalt selvbosetting gjennom nedskrevne retningslinjer eller «kjøreregler». Dette gjelder i første rekke kommuner som bosetter en betydelig andel flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Vi har vist også at alle asylmottak som inngår i undersøkelsen er kjent med avtalt selvbosetting og at det er vanlig at avtalt selvbosetting er et tema i bosettingssamtalene. Mottakene hjelper flyktninger til selvbosetting primært gjennom å kontakte kommuner og IMDi.

Undersøkelsen viser at en femtedel av kommunene har etablert fast samarbeid med andre etater/aktører om avtalt selvbosetting. Det er i første rekke kommuner, IMDi og asylmottak som samarbeider om avtalt selvbosetting. I noen tilfeller kan tiden det går fra en flyktning henvender seg til en kommune med en leiekontrakt til godkjenning fra IMDi foreligger være så lang at flyktingen går glipp av leiekontrakter. Fra IMDis side blir det pekt på at direktoratet har lagt stor vekt på å oppnå raskere behandlingstid etter at avtalt selvbosetting ble mer utbredt og at et datasystem som er under innføring vil bidra ytterligere til dette.

Undersøkelsen viser at 40 prosent av kommunene driver aktiv informasjonsformidling om avtalt selvbosetting til bosettingsklare flyktninger. Det er i første rekke muntlig informasjon som formidles fra kommunene til flyktninger, via «ryktebørsen». Dette kan fungere godt for kommunenes del, men gjør det vanskelig for flyktninger og mottak å holde seg orienterte om muligheter for avtalt selvbosetting i ulike kommuner. Problemet forsterkes av at det er store variasjoner mellom kommunenes praksis på dette

området og at praksisen kan være skiftende innenfor den enkelte kommune. Fra asylmottakenes side etterspørres det en oppdatert nasjonal oversikt om hvilke kommuner som tillater avtalt selvbosetting, på hvilke betingelser og til hvilke tider.

Undersøkelsen tyder videre på at kun noen få selvbosettingskommuner har fastlagt målgrupper for avtalt selvbosetting, mens halvparten sier de har krav til husleiekontraktens varighet. Et stort flertall av selvbosettingskommunene stiller krav til standarden på boliger flyktninger finner selv og det samme gjelder for ordninger med kommunal inspeksjon av boliger flyktninger finner selv. Halvparten av selvbosettingskommunene har fastlagt en maksimal husleiepris. En tilsvarende andel av selvbosettingskommunene oppgir at de har ordninger for å gi støtte til depositum for utleieboliger og at de bidrar med tomgangsleie for flyktninger i påvente av innflytting i boliger.

4 God praksis for avtalt selvbosetting

Flere steder i denne rapporten har vi pekt på at avtalt selvbosetting er en ny og uprøvd strategi for bosetting av flyktninger og dette gjenspeiles klart i den virkelighetsbeskrivelsen som har framkommet i de to foregående kapitlene. I kapittel 2 viste vi at minimum 100 kommuner og bydeler praktiserer avtalt selvbosetting og at det reelle antallet antakelig ligger i overkant av 140. Disse kommunene er spredt ut over hele landet og på alle sentralitetskategorier. Vi viste også at for et stort flertall av kommunene som praktiserer avtalt selvbosetting, så gjelder dette kun noen få flyktninger. Rundt en fjerdedel av selvbosettingskommunene bosetter derimot et betydelig antall flyktninger på denne måten.

I kapittel 3 beskrev vi en rekke ordninger som inngår i kommunenes praksis for avtalt selvbosetting. Underveis i beskrivelsen så vi også at det i første rekke er kommuner som bosetter et betydelig antall flyktninger gjennom avtalt selvbosetting som har slike ordninger. Her avtegner det seg et bilde av at mange kommuner bruker avtalt selvbosetting som et supplerende tiltak til den ordinære bosettingen av flyktninger, og kan hende på litt usystematiske måter, mens et mindretall av kommunene bruker avtalt selvbosetting på en mer strategisk og systematisk måte. Med i dette bildet hører det også at mange av disse kommunene er i en utprøvningsfase med hensyn til avtalt selvbosetting og først nylig har tatt tiltaket i bruk.

Når vi avslutningsvis i denne rapporten skal framheve eksempler på god praksis knyttet til avtalt selvbosetting, er det viktig å ha denne situasjonsbeskrivelsen i mente. Slik vi oppfatter det, må god praksis i denne sammenheng vise til tiltak og ordninger som kan

bidra til å løse eller lette problemer knyttet til avtalt selvbosetting som er beskrevet i de foregående kapitlene. For kommunenes del innebærer dette at god praksis er ordninger som kan bidra til å lette arbeidsbelastningen og ressursbruken som kan oppstå med avtalt selvbosetting. For bosettingsklare flyktninger og asylmottakenes del, dreier dette i første rekke seg om tiltak og ordninger som gjør kommunenes praksiser på dette området mer forutsigbare, gjennomsiktede og oversiktlige.

4.1 Formalisering

En respondent på kommuneundersøkelsen framhever det å ha nedskrevne retningslinjer eller «kjøreregler» for avtalt selvbosetting som helt avgjørende for at kommuner skal lykkes med denne bosettingsstrategien. I kapittel 3 så vi at kun en tredel av selvbosettingskommunene har slike retningslinjer eller «kjøreregler». Det er grunn til å hevde at alle kommuner som tillater avtalt selvbosetting, også dem som kun gjør dette i liten utstrekning, burde formalisere sin praksis på dette området gjennom å formulere nedskrevne retningslinjer og ved å offentliggjøre disse retningslinjene. På denne måten kan kommuner sikre seg at deres praksis ved avtalt selvbosetting er forutsigbar og konsistent og at den blir mindre personavhengig. For flyktninger og asylmottak kan dette bidra til å gjøre det enklere å forholde seg til potensielle bosettingskommuner.

4.2 Organisering

Vi har pekt på at oppgaver med å svare på henvendelser fra flyktninger, inspisere boliger og lignende kan innebære en betydelig arbeidsbelastning for kommunene. En representant for en stor kommune som bosetter mange flyktninger gjennom avtalt selvbosetting, framhever viktigheten av at kommunen utpeker en ansatt som har hovedansvar for å håndtere slike oppgaver. En person som jobber kontinuerlig med slike saker vil få en god kjennskap til praktiske og prinsipielle problemstillinger som selvbosetting fører med seg. Slik kunnskap er avgjørende for at kommunen kan håndtere utfordringer som oppstår underveis og opptre effektivt.

En slik løsning er lite aktuell i mindre kommuner og/eller i kommuner som kun bosetter noen få flyktninger gjennom avtalt selvbosetting. Her kan det legges til at det kan antas at en del kommuner har åpnet opp for avtalt selvbosetting på grunn av den ekstraordinære situasjonen i 2015. Det har liten hensikt for kommuner å bygge administrativ kapasitet på dette området dersom de skal gå bort i fra avtalt selvbosetting når trykket i bosettingsarbeidet «normaliseres». Det kan derimot være hensiktsmessig for mindre kommuner å bygge opp slik kapasitet i fellesskap, gjennom interkommunalt samarbeid, der det finnes flere selvbosettingskommuner innenfor en region.

4.3 Målgrupper og vilkår

I kapittel 3 så vi at svært få kommuner oppga i undersøkelsen at de har bestemte målgrupper for avtalt selvbosetting. Dette er et litt overaskende resultat, siden det er kjent at «store» selvbosettingskommuner har prioriterte målgrupper. Prioritering av målgrupper er et virkemiddel de bruker for å sikre seg mot at det oppstår en stor arbeidsbelastning i forbindelse med skifte av boliger. Mer spesifikt, har enkelte kommuner begrenset avtalt selvbosetting til personer uten familiegjenforeningsgrunnlag. Dermed unngår de å måtte skaffe til veie større boliger til flyktninger som gjenforenes med familien.

I forlengelsen av dette er det også verdt å framheve at «store» selvbosettingskommuner stiller en klar betingelse til flyktninger som bosetter seg på denne måten at de må skaffe ny bolig selv dersom de ønsker å skifte bolig. Igjen kan dette være en effektiv forsikring mot at en selvbosetting skal kunne lede til mye ekstraarbeid for kommunen.

4.4 Økonomiske virkemidler

En viktig utfordring for flyktninger som ønsker å benytte seg av muligheten til avtalt selvbosetting er de høye husleie- og depositumskravene i en del kommuner. Flere respondenter i kommuneundersøkelsen framhever ordninger med at kommunen stiller depositum til rådighet for selvbosettende flyktninger som særlig viktige. Vi har også sett at mange av kommunene har praksis

for å betale «tomgangsleie» for flyktninger i påvente av at de skal flytte inn i boliger. Dette er tiltak som kan ha stor betydning for flyktninger, særlig på steder med høyt press i boligmarkedet, og som kan være utslagsgivende for at de klarer å finne bolig på egen hånd.

4.5 Informasjonsformidling lokalt og sentralt

Et tilbakevendende tema i rapporten har vært de udekkede behovene flyktninger og asylmottak har for informasjon om avtalt selvbosetting. Dels dreier dette seg om et behov for mer entydig og allment tilgjengelig informasjon fra den enkelte kommune. Vi har sett at informasjonsformidlingen om avtalt selvbosetting fra kommuner til flyktninger for en stor del går gjennom «ryktebørsen» i nettverk blant flyktninger.

Denne informasjonsformidlingen kan oppfattes som effektiv og tilstrekkelig av kommunen og blant flyktninger som får tilgang på informasjon gjennom disse kanalene. For asylmottak og flyktninger som forsøker å orientere seg om muligheter for avtalt selvbosetting og som ikke er en del av slike nettverk for informasjonsspredning, kan dette bidra til å komplisere prosessen med å finne bolig på egen hånd i en kommune. En konklusjon som kan trekkes av vår undersøkelse er at kommuner i større utstrekning bør gjøre informasjon om muligheter og betingelser for avtalt selvbosetting tilgjengelig i skriftlig form, og helst på flere språk, for eksempel på deres egne nettsteder.

Undersøkelsen understreker imidlertid også at bedre informasjonsformidling fra de enkelte kommunene ikke er tilstrekkelig for å gi flyktninger og asylmottak kunnskapen de behøver for å orientere seg om mulighetene for avtalt selvbosetting. Vi har sett at en viktig etterlysning fra asylmottakene er en oppdatert nasjonal oversikt over hvilke kommuner som tillater avtalt selvbosetting, på hvilke betingelser og til hvilke tider.

Dette tilsier at man fra sentralt hold oppretter et nettsted som gir en oversikt over muligheter for avtalt selvbosetting i kommunene. Nettsiden må oppdateres kontinuerlig, blant annet ved at kommuner melder inn endringer i deres vilkår og «ledige plasser» på løpende basis. Å etablere en slik ordning vil kreve en

ressursinnsats fra myndighetenes side. Sett på bakgrunn av det som har kommet fram i denne undersøkelsen vil imidlertid dette kunne være en lønnsom investering, i den forstand at den vil legge til rette for at avtalt selvbosetting fungerer bedre for flyktninger og for kommunene. Et eksempel å ta lærdom av i denne forbindelse er finn.hjarterom.

4.6 Kontakt mellom kommuner og utleiere i det private boligmarkedet

Til slutt vil vi trekke fram viktigheten av at kommuner etablerer en løpende kontakt med utleiere av boliger. Dette kan være viktig i forbindelse med avtalt selvbosetting. Flere av de som har svart på vår undersøkelse peker på at slik kontakt mellom kommunen og boligeiere kan bidra til at flyktninger i mindre grad diskrimineres på boligmarkedet og at utleiere får tillit til at de er betalingsdyktige m.m.

Vi har også sett at flere av dem som besvarte undersøkelsen har trukket fram ordninger hvor kommunen formidler boliger fra det private leiemarkedet til bosettingsklare flyktninger. Disse ordningene faller ikke inn under begrepet avtalt selvbosetting. Det er likevel verdt å framheve disse ordningene som et alternativ til den ordinære bosettingen, hvor kommunen finner bolig til flyktninger. Noe av gevinsten av denne kommunale formidlingen av boliger til flyktninger kan være den samme som ved avtalt selvbosetting, ved at boliger i det private leiemarkedet i større grad blir tilgjengelige for flyktninger.

Referanser

- Bakkeli, V. og Steen Jensen, R. 2015. *Samordnet bosetting av flyktninger. Perspektiver fra IMDi, Husbanken og kommunene*. Fafo-rapport 2015:08.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2015a. Tilleg nr. 3 til tildelingsbrev til IMDi for 2015
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2015b. Prop. 1S (2015-2016) For budsjettåret 2016 Statsbudsjettet
- Stortinget 2016. Dokument 8:37 S (2015-2016). Representantforslag om et felles løft for god integrering.
- Thorshaug, K., Paulsen, V. og Berg, B. 2013. *Tidsbruken i bosettingsarbeidet. En studie av prosessen fra positivt vedtak til bosetting*. NTNU Samfunnsforskning AS.
- Thorshaug, K., Svendsen, S., Paulsen V. og Berg, B. 2011. «Det er litt sånn at veien blir til mens en går». *Kommuners fremskaffelse av boliger til flyktninger*. NTNU Samfunnsforskning AS.

Vedlegg 1

Spørreskjema til kommuner og asylmottak

NIBR

By- og regionforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Spørreundersøkelse til asylmottak om avtalt selvbosetting av flyktninger

By- og regionforskningsinstituttet NIBR gjennomfører for tiden et forskningsprosjekt på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Prosjektet har til formål å gi økt kunnskap om ordningen med bosettingsklare flyktninger som finner bolig på egen hånd, etter avtale med bostedskommunen og IMDi («avtalt selvbosetting»).

Dette spørreskjemaet inngår i forskningsprosjektet og sendes til alle asylmottak i Norge.

Formålet med spørreskjemaet er å få kunnskap om hvordan asylmottak håndterer avtalt selvbosetting av flyktninger. På bakgrunn av dette vil vi identifisere eksempler på god praksis som kan bidra til at mottakene og kommunene lærer av hverandres erfaringer. Spørreskjemaet skal også gi kunnskap om hvilke flyktninger som benytter seg av avtalt selvbosetting og om konsekvenser denne formen for bosetting har for flyktningene selv. Informasjonen vi samler inn gjennom spørreundersøkelsen vil bli offentliggjort, i anonymisert form, i en NIBR-rapport våren 2016.

Avtalt selvbosetting er en ordning som antas å kunne lette utfordringer i bosettingsarbeidet i Norge og som et økende antall kommuner benytter seg av. Det er frivillig å delta, men NIBR er svært takknemlig for at du bidrar til dette gjennom å ta deg tid til å besvare spørreskjemaet.

1) * Hvem besvarer spørreundersøkelsen?

- Mottaksleder
- Bosettingsansvarlig
- Mottaksleder og bosettingsansvarlig sammen
- Annet

2) * Hvor mange plasser har mottaket i totalt?

- 0-50
- 51-100
- 101-150
- 151-200
- Mer enn 200
- Vet ikke

3) * Hvordan er innkvarteringen av beboere organisert i mottaket?

- Sentralisert
 Delvis sentralisert
 Desentralisert
 Vet ikke

4) * Hva slags boliger bruker mottaket for å plassere beboere i flertall?

- Boliger eid av driftsoperatør
 Kommunale boliger
 Innleie av privatboliger
 Annet

5) * Hvordan vurderer mottaket samarbeidet om bosetting av beboere med følgende aktører?

	Svært dårlig	Dårlig	Verken/eller	Godt	Svært godt	Ikke relevant/Vet ikke
UDI	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politi/Lensmann	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IMDI	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vertskommunen eller nabokommuner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre kommuner i landet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Husbanken	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6) * Hvilke av de følgende tema blir det informert om i løpet av bosettingssamtalen?

	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Alltid	Vet ikke
Betingelser for å få introduksjonsprogram	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muligheter til å bo i en kommune hvor beboer har familie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muligheter til å bo i en kommune hvor beboer har funnet jobb	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muligheter beboer har til å finne bolig på egen hånd	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Med **avtalt selvbosetting** mener vi følgende: "Når flyktninger finner bolig selv på egen hånd i det private leiemarkedet i en kommune. Bosettingen godkjennes av kommunen og IMDI og flyktningen får rettigheter til Introduksjonsprogram i bosettingskommunen."

7) * Er mottaket kjent med at beboere kan finne bolig i en kommune på egen hånd etter avtale med kommunen og IMDI?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

8) * Har mottaket tilstrekkelig informasjon til å gi råd og veiledning til beboere som ønsker å bosette seg selv etter avtale?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

9) * Hvilke typer informasjon er det mottaket mangler?

- Informasjon om hvilke betingelser som gjelder generelt for avtalt selvboetting
- Informasjon om hvilke betingelser som gjelder for avtalt selvboetting i den enkelte kommune
- Informasjon om hvordan flyktningen kan finne bolig selv
- Informasjon om Husbankens ordninger (feks. bostøtte, startlån, tilskudd)
- Annet
- Vet ikke

10) * I hvilke tilfeller oppfordrer mottaket beboere til å finne bolig på egen hånd i det private leiemarkedet i en kommune?

	Aldri	Sjeldent	Av og til	Ofte	Alltid	Vet ikke/ikke relevant
Når de har funnet jobb i en kommune	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når de har nettverk i en kommune	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når de har utdanningsmuligheter i en kommune	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når de har blitt tildelt til en kommune som la dem finne bolig på egen hånd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når flyktninger har ventet lenge i mottaket	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11) * På hvilke måter hjelper mottaket beboere som er på boligjakt?

- Kontakter IMDIs regionkontor angående betingelser for selvbosetting
- Kontakter kommuner angående betingelser for avtalt selvbosetting
- Kontakter frivillige organisasjoner i kommuner som hjelper med å finne bolig
- Bruker Finn.no og/eller andre nettsider
- Kontakter flyktninger som tidligere har bodd i mottaket og har flyttet til kommunen
- Annet
- Vet ikke

12) * Opplever dere at det finnes hindringer eller "flaskehals" for at beboere kan finne bolig på egen hånd?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

13) * Hvilke hindringer/"flaskehals" opplever dere i forbindelse med avtalt selvbosetting?**14) * Har dere forslag til hvordan IMDi og/eller kommuner kan bidra til å legge bedre til rette for avtalt selvbosetting av flyktninger?**

15) * Er det bestemte grupper av beboere som finner bolig på egen hånd?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

16) * Hvordan er kjønnsfordelingen blant beboere som finner bolig på egen hånd?

- Mest menn
- Mest kvinner
- Inge kjønnsforskjeller
- Vet ikke

17) * Hva er familiesituasjonen blant beboere som bosetter seg på egen hånd?

- Enslige med familie i hjemlandet
- Enslige uten familie i hjemlandet
- Par med barn
- Enslige forsørgere med barn
- Familiesituasjon har ingen betydning
- Annet
- Vet ikke

18) * Etter din vurdering, hvordan er utdanningsnivået blant beboere som finner bolig på egen hånd?

- Mest beboere med høy utdanning
- Mest beboere med lav utdanning
- Utdanningsnivå har ingen betydning
- Vet ikke

19) * Etter din vurdering, hvilke motiv(er) har beboere for å finne bolig på egen hånd i en kommune?

- Familie i bosettingskommunen
- Nettverk i bosettingskommunen
- Jobbmulighet i bosettingskommunen
- Utdanningsmulighet i bosettingskommunen
- Ønsker å bosette seg i en bestemt region i landet
- Annet
- Vet ikke

© Copyright www.questback.com. All Rights Reserved.

NIBR

By- og regionforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Avtalt selvbosetting av flyktninger

By- og regionforskningsinstituttet NIBR gjennomfører for tiden et forskningsprosjekt som har til formål å gi økt kunnskap om avtalt selvbosetting blant flyktninger. Dette spørreskjemaet inngår i forskningsprosjektet og sendes til alle kommuner i Norge. Dersom din kommune ikke har erfaring med avtalt selvbosetting, ber vi dere likevel om svare på noen spørsmål.

Formålet med spørreskjemaet er å få kunnskap om hvordan kommunene håndterer avtalt selvbosetting og å identifisere eksempler på god praksis som kan bidra til læring. Spørreskjemaet skal også gi kunnskap om hvilke flyktninger som benytter avtalt selvbosetting og hvilke konsekvenser denne formen for bosetting har for flyktingene selv. Informasjonen vi samler inn gjennom spørreundersøkelsen vil bli offentliggjort i anonymisert form i en NIBR-rapport våren 2016.

Avtalt selvbosetting er en ordning som antas å kunne lette utfordringer i det kommunale bosettingsarbeidet. Det er derfor viktig å få kunnskap om hvordan denne formen for bosetting av flyktninger fungerer i kommunene. Det er frivillig å delta, men NIBR er svært takknemlig dersom du tar deg tid til å besvare spørreskjemaet.

Avtalt selvbosetting

Innledningsvis vil vi stille noen spørsmål som skal avklare om bosetningsklare flyktninger finner bolig på egenhånd i din kommune og hvordan dette foregår. Slik bosetting kan skje på flere måter. Med «avtalt selvbosetting» mener vi følgende:

Når flyktninger finner bolig på egen hånd i det private leiemarkedet i en kommune. Bosettingen godkjennes av kommunen og IMDi og flyktningen får rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen.

1) * Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

I noen tilfeller hender det at flyktninger bosetter seg i en kommune gjennom det som kalles «ikke-avtalt» selvbosetting. Med ikke-avtalt selvbosetting mener vi følgende:

Når flyktninger finner bolig på egen hånd i en kommune og etablerer seg der uten at det er gjort avtale med kommunen og IMDi. Disse flyktningene får ikke rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen

2) * Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

Ut i fra svarene du har gitt på de foregående spørsmålene forstår vi at din kommune ikke praktiserer avtalt selvbosetting av flyktninger. Her følger noen spørsmål om hvordan din kommune forholder seg til denne formen for bosetting av flyktninger

3) * Har din kommune tidligere bosatt flyktninger gjennom avtalt selvbosetting?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

4) * Hva er grunnen til at kommunen ikke praktiserer avtalt selvbosetting?

- Har ikke fått henvendelser om dette fra flyktninger eller andre
 På grunn av tidligere erfaringer med slik bosetting av flyktninger
 På grunn av erfaringer andre kommuner har hatt med slik bosetting av flyktninger
 Annet
 Vet ikke

5) * På bakgrunn av det du/din kommune vet om avtalt selvbosetting, er dette noe kommunen vil satse på/oppmuntre til i framtiden?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

6) * Hvor vanlig var det at flyktninger etablerte seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting de siste tre årene?

- Gjelder noen få flyktninger
 Gjelder opp mot en tredel av det totale antallet flyktninger som bosatte seg i kommunen
 Gjelder opp mot halvparten av det totale antallet flyktninger som bosatte seg i kommunen
 Gjelder mer enn halvparten av det totale antallet flyktninger som bosatte seg i kommunen
 Vet ikke

7) * Hvordan foregår avtalt selvbosetting i din kommune? Kryss av det som passer best på en skala fra «Aldri» til «Svært ofte»

	Aldri	Sjeldent	Av og til	Ofte	Svært ofte	Vet ikke
Din kommune hadde takket ja til å bosette flyktningen før vedkommende fant bolig på egen hånd i kommunen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flyktningen hadde ennå ikke blitt tildelt en kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flyktningen hadde blitt tildelt en annen kommune da vedkommende fant bolig på egen hånd i din kommune. Flyktningen fikk bosettingen i din kommune godkjent.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I noen tilfeller bosetter flyktninger seg i en kommune gjennom det som kalles «ikke-avtalt» selvbosetting. Med ikke-avtalt selvbosetting mener vi følgende:

Når flyktninger finner bolig på egen hånd i en kommune og etablerer seg der uten at det er gjort avtale med kommunen og IMDi. Disse flyktningene får ikke rettigheter til introduksjonsprogram i bosettingskommunen

8) * Har flyktninger funnet bolig på egen hånd og etablert seg i din kommune gjennom ikke-avtalt selvbosetting de siste tre årene?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

9) * Har kommunen utviklet egne nedskrevne kjøreregler, retningslinjer eller lignende for håndtering av avtalt selvbosetting?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

10) * Hva omhandler din kommunes kjøreregler/retningslinjer for håndtering av avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig.

- Krav til boligen ved avtalt selvbosetting
 Krav til husleiekontrakter ved avtalt selvbosetting
 Målgrupper for avtalt selvbosetting
 Samarbeid med andre offentlige etater og aktører ved avtalt selvbosetting
 Annet
 Vet ikke

11) * Har din kommune etablert fast samarbeid med andre offentlige etater/aktører om håndtering av avtalt selvbosetting?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

12) * Hvem samarbeider kommunen med om avtalt selvbosetting? Kryss av. Flere valg er mulig.

- Asylmottak i egen kommune
 Asylmottak i andre kommuner
 IMDis regionkontor
 Husbanken
 Fylkesmannen
 Andre

13) * Gi en vurdering av hvor godt samarbeidet med disse etatene/aktørene om avtalt selvbosetting fungerer

	Svært dårlig	Dårlig	Verken/eller	Godt	Svært godt	Vet ikke/Ikke relevant
Asylmottak i egen kommune	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asylmottak i andre kommuner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IMDis regionkontor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Husbanken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fylkesmannen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14) * Informerer kommunen bosettingsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting?

- Ja
 Nei
 Vet ikke

15) * Hvordan informerer kommunen bosetningsklare flyktninger om muligheter de har til avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig.

- Gjennom møter med flyktninger
- Gjennom skriftlig kommunikasjon
- Gjennom asylmottak som informerer flyktningen
- Gjennom nettverk blant nåværende/tidligere flyktninger
- På andre måter

16) * Hva slags informasjon formidler din kommune til bosetningsklare flyktninger? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig

- Informasjon som skal motivere flyktninger til avtalt selvbosetting
- Informasjon om målgrupper og hvilke krav som må oppfylles for å få godkjent avtalt selvbosetting
- Informasjon om boligmarkedet og hvordan man finner bolig
- Informasjon om Husbankens ordninger (f.eks. bostøtte, startlån, tilskudd)
- Annet

17) * Har din kommune definerte målgrupper blant flyktninger som oppfordres til avtalt selvbosetting?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

18) * Hvilke flyktninger inngår i målgruppen for avtalt selvbosetting? Kryss av det som passer best. Flere valg er mulig

- Enslige voksne
- Par uten barn
- Par med barn
- Flyktninger fra bestemte nasjonalitetsgrupper
- Flyktninger som har mulighet til å få jobb i kommunen
- Flyktninger som har ventet lenge på asylmottak
- Flyktninger som viser egeninteresse og motivasjon
- Andre

19) * Har din kommune fastlagt en maksimal husleiepris for avtalt selvbosatte flyktninger?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

20) * Har din kommune fastlagt et krav til varigheten på husleiekontrakter som inngås ved avtalt selvbosetting?

- Nei, ingen faste krav til husleiekontraktens varighet
- Ja, husleiekontrakt med varighet på minimum 1 år
- Ja, husleiekontrakt med varighet på minimum 2 år
- Ja, husleiekontrakt med varighet på minimum 3 år
- Vet ikke

21) * Stiller din kommune krav til standarden på boliger flyktninger finner selv for at boligen skal godkjennes?

- Ingen bestemte krav
- Varierer fra sak til sak
- Faste krav til størrelse, lys, sanitære forhold, vedlikehold eller annet
- Vet ikke

22) * Inspiserer representanter for din kommune boliger flyktninger har funnet selv når det kommer forespørsler om avtalt selvbosetting?

- Aldri
- Noen ganger
- Som oftest
- Alltid
- Vet ikke

23) * Hender det at din kommune avslår forespørsler fra flyktninger om avtalt selvbosetting?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

24) * Hva er grunnene til at din kommune har avslått forespørsler fra flyktninger om avtalt selvbosetting? Kryss av. Flere valg er mulig.

- Flyktninger har ikke oppholdstillatelse fra UDI
- Flyktninger er tildelt en annen kommune
- Husleiekontrakteroppfylte ikke kommunens krav
- Ville bidra til konsentrasjon av flyktninger eller bestemte nasjonalitetsgrupper i kommunen
- Annet

25) * Hender det at kommunen betaler husleie for flyktninger i påvente av innflytting ("tomgangsleie") i forbindelse med avtalt selvbosetting?

- Aldri
- Sjelden
- Av og til
- Ofte
- Vet ikke

26) * Bidrar kommunen med depositum for utleiebolig i forbindelse med avtalt selvbosetting?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

27) * Når din kommune henvender seg til IMDIs regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting, hvor lang tid tar det vanligvis å få en avklaring på om dette godkjennes av IMDi?

- 1-2 dager
- Under en uke
- 1-2 uker
- Mer enn to uker
- Vet ikke

28) * Hender det at det tar så lang tid å få avklaring fra IMDIs regionkontor angående en forespørsel om avtalt selvbosetting at flyktningen mister boligen?

- Aldri
- Sjelden
- Noen ganger
- Ofte
- Svært ofte
- Vet ikke

Her følger noen spørsmål om flyktningene som etablerer seg i din kommune gjennom avtalt selvbosetting.

Har du tidligere svart at din kommune har en målgruppe for avtalt selvbosetting, ber vi deg vurdere om flyktningene som faktisk etablerer seg i kommunen er de samme som i målgruppen. Vurder på en skala fra «Aldri» til «Svært ofte» gruppene som har etablert seg gjennom denne ordningen i kommunen.

29) * Er det spesifikke husholdningstyper som etablerer seg i kommunene gjennom avtalt selvbosetting?

	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Svært ofte	Vet ikke
Enslige voksne menn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enslige voksne kvinner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enslige med barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Par uten barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Par med barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer med spesifikke landbakgrunner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐

30) Dersom flyktninger med spesifikke landbakgrunner benytter seg av avtalt selvbosetting oftere enn andre, oppgi landbakgrunn?

31) * Hvilke typer bolig flytter avtalt selvbosetting flyktninger vanligvis inn i?

	Aldri	Sjelden	Av og til	Vanlig	Svært vanlig	Ikke aktuell
Selvstendig boenhet (f eks enebolig, rekkehus, leilighet)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hybel (hybelhus el. rom i enebolig, rekkehus, leilighet)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bofellesskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

32) * Hvordan finner avtalt selvbosatte flyktninger vanligvis bolig?

	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Svært ofte	Vet ikke
Offentlige annonser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennom familie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennom nettverk av andre flyktninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennom nettverk basert på etnisitet/nasjonalitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennom norske nettverk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ved hjelp av kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

33) * Hvem leier selvbosatte flyktninger vanligvis bolig av?

	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Svært ofte	Vet ikke
Profesjonelle utleiere	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Privatpersoner, norske	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Privatpersoner, tidligere flyktninger/innvandrere	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kapasitet i bosettingsarbeidet

Her framsetter vi noen påstander om mulige konsekvenser av avtalt selvbosetting på kommunens kapasitet i bosettingsarbeidet. Vi ber deg/dere vurdere påstandene på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig»

34) * Avtalt selvbosetting har...

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
generelt ført til at flyktninger bosettes raskere enn før	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ført til at noen grupper av flyktninger bosettes raskere enn før	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ført til at kommunen bosetter flere flyktninger enn før	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kommunens ressursbruk

Her framsetter vi noen påstander om mulige konsekvenser av avtalt selvbosetting for kommunens ressursbruk. Vi ber deg/dere vurdere påstandene på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig»

35) * Avtalt selvbosetting har....

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
ført til at kommunen har fått reduserte utgifter til bosetting av flyktninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
skaper ekstraarbeid for kommunen i forbindelse med godkjenning av kontrakter og boliger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
skaper ekstraarbeid for kommunen i forbindelse med at flyktninger skifter bolig	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lokalt boligmarked

Her framsetter vi noen påstander om mulige konsekvenser av avtalt selvbosetting på utnyttelsen av det lokale boligmarkedet i bosettingsarbeidet. Vi ber deg/dere vurdere påstandene på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig»

36) * Avtalt selvbosetting...

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
...har gitt bedre utnyttelse av kommunens boliger til vanskeligstilte	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...har medført hardere konkurranse i det private leiemarkedet i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...har gjort det vanskeligere å finne bolig til flyktningene kommunen selv bosetter i det private leiemarkedet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...har åpnet opp en større del av det private leiemarkedet opp for flyktninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Boligstandard og bomiljø

Her framsetter vi noen påstander om mulige konsekvenser av avtalt selvbosetting for boligstandard og bomiljøet til flyktninger. Vi ber deg/dere vurdere påstandene på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig»

37) * Flyktninger som bosettes gjennom avtalt bosetting...

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
...har dårligere bomiljø enn flyktninger kommunen finner bolig til	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...har dårligere boligstandard enn flyktninger kommunen finner bolig til	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...har en mer ustabil bosituasjon enn flyktninger kommunen finner bolig til	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Integrering

Her framsetter vi noenpåstander om mulige konsekvenser av avtalt selvbosetting for integrering av flyktninger. Vi ber deg/dere vurdere påstandene på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig»

38) * Flyktninger som etablerer seg i kommunen gjennom avtalt selvbosetting ...

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
kommer raskt i arbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
opparbeider seg raskt et sosialt nettverk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
fører til uønsket opphopning av flyktninger i noen boområder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
integreres raskt i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

39) Dersom du/din kommune kjenner til ytterligere viktige ønskede og uønskede konsekvenser av avtalt selvbosetting for flyktninger, vil vi be deg om en kortfattet beskrivelse av disse

40) Avslutningsvis vil vi be deg tenke over om din kommune har gjort praktiske eller organisatoriske grep i forbindelse med avtalt selvbosetting som dere opplever som særlig vellykkede og som andre kommuner kan lære av. Gi en kort beskrivelse av tiltak

41) * Hva er din stilling/funksjon i kommunen?

By- og regionforsknings-instituttet NIBR er et samfunns-vitenskapelig forskningsinstitutt ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) som utvikler og formidler forskningsbasert kunnskap til nytte for beslutningstakere og samfunnsborgere.

NIBR tilbyr handlingsorientert og beslutningsrelevant forskning og utredning for oppdragsgivere i offentlig og privat sektor og konkurrerer om oppdrag nasjonalt og internasjonalt. Instituttet legger vekt på å være en konkurransedyktig bidragsyter til programforskningen i Norges forskningsråd og til internasjonale forskningsprogrammer, blant annet i regi av EU.

By- og regionforskning er et bredt tverrfaglig og flerfaglig samfunnsvitenskapelig forskningsfelt som blant annet omfatter: analyser av samfunnsforhold og samfunnsendring i urbane og rurale samfunn og på tvers av regioner, sektorer og nivåer, analyser av regional utvikling og verdiskaping, areal- og boligplanlegging, forvaltning, demokrati og velferdsutvikling innenfor og på tvers av lokale samfunn, territorielle samfunnsanalyser koplet til studier av bærekraftig utvikling.

NIBR gjør helhetlige og robuste analyser av sted og styring innen utvalgte politikkfelt. Ved å kombinere spisskompetanse på tvers av faglige grenser tilbyr vi nasjonal og internasjonal forskning, utredning og

evaluering med stor vekt på relevans for våre oppdragsgivere.

By- og regionforskning er et internasjonalt forskningsfelt, og NIBR engasjerer seg aktivt i internasjonal forskning på instituttets satsingsområder.

NIBR har forskere med samfunnsfaglig og planfaglig bakgrunn. Staben omfatter blant annet sosiologer, kriminologer, statsvitere, økonomer, jurister, demografer, antropologer, geografer, arkitekter og sivilingeniører.

By- og regionforskningsinstituttet NIBR

Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
Sentralbord: tlf. 67 23 50 00
E-post: post@nibr.hioa.no
www.nibr.no

NIBR er en del av CIENS

CIENS er et strategisk forskningssamarbeid mellom uavhengige forskningsinstitutter og Universitetet i Oslo. CIENS er et nasjonalt og internasjonalt senter for tverr- og flerfaglig forskning om miljø og samfunn. Senteret er basert på felles faglige strategier og forskningsprogram, og samarbeider om forsknings- og formidlingsoppgaver. Gjennom CIENS er rundt 500 forskere samlokalisert i.

Rapporten er basert på en spørreundersøkelse blant kommuner og asylmottak om avtalt selvbosetting og beskriver omfang og utbredelse av ordningen og praksiser i kommunene.